

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 06

FIYATI: 25 TL

“Çiftçilik
milletimizin
hayatı,
serveti,
kudretidir.”

K. Atatürk

Ankara Ziraat Mıntıka
Mektebi ziyareti anı defteri
(9 Haziran 1923)

Ömer Dedeoğlu'nun yazısı | I. sayfada

Prof. Dr. Mehmet Haberal

**Cumhuriyetin 100. Yılında MESOT'un 18.
Uluslararası Kongresi'ne Ev Sahipliği Yaptı** S: 4

Yaşar Öztürk:
**Namuslu
ve Sabırlı
Atatürk** S: 45

Erdem Akyüz:
**Atatürk
ve Sanat** S: 16

Cengiz
Özakıncı:
**Mavi
Vatan'a
Anglo-
Yunan
Suikastı
1926** S: 39

Tekin Özertem:
**Devlet
Ana** S: 90
Öğüt Yazman:
**2023 Seçim
Sonrası
Türkiye** S: 72

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

İlkesi: Hak, hukuk, adalet, vicdan ve tasarruf

- Okul, tebeşir, tahta bilmedikleri köyde o gün köy bekçisi neyin müjdesini veriyordu?
- Ünlü bir karikatüristken niçin Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine yerleşti?
- Yoğun bakım odasında niçin ihale pazarlığına girişti?
- İçişleri Bakanlığı'nda valiler toplantısına neden alınmadı?
- Tüm doktorlara gönderdiği mektupta neler istedi, sonunda neler oldu?
- Makam otomobiline niçin binmiyor, yolculuklarını niçin otobüsle yapıyordu?
- Polis minibüste kimlik kontrolü yaparken validen niçin şüphelendi?
- "Niğde'de yiyecek ekmediğimiz bu kadarmış" deyince neler oldu?
- On yılda yapılacak işi, on kuruş harcamadan nasıl bir yılda bitirdi?
- O, niçin bolluk içindeyken kıtlık içinde gibi yaşamayı seviyordu?
- "Tutumlu vali" geliştirdiği modelle nasıl işsizliği bitirdi ve model örnekti oldu?

Bu soruların cevapları Türkiye'nin "efsane vali"si Refik Arslan Öztürk'ün yaşamında gizli. Yozgat'ın Akbucak köyünde doğdu, hukuk fakültesini bitirdi; karikatüristlik, kaymakamlık yaptı. Bilecik, Niğde, Erzincan ve Manisa valiliklerinde bulundu. Her yerde halkla iç içe, halkın içinde oldu. Hep tasarruf ve kalkınmayı savundu, kendini eğitim ve çağdaşlaşmaya adadı. Bugün Refik Arslan Öztürk adı görev yaptığı illerdeki tarihi yerlerde, sanayi tesislerinde, bürokraside yarattığı ekolde ve hizmet verdiği binlerce insanın gönlünde yaşıyor.

Onu birlikte çalıştığı insanlardan dinleyelim.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Demir Aytaç,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 31 / 05 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Kadın Gücü Dr. Ufuk Akyol

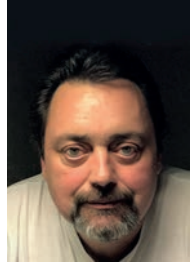

4 Prof. Dr. Mehmet Haberal Cumhuriyetin 100. Yılında MESOT'un 18. Uluslararası Kongresi'ne Ev Sahipliği Yaptı

- 11 Haziran 1923 Ömer Dedeoğlu
- 16 Atatürk ve Sanat
A. Erdem Akyüz
- 19 Prenses Mevhibe Kaya Boztepe
- 24 Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 25 Ankaralıları Verdiğim
Konferans! Cengiz Önal
- 29 Bir Başka 19 Mayıs
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 35 Mustafa Kemal'in
Vahdettin'le Almanya Gezisi
Dr. Cihangir Dumanlı
- 39 Mavi Vatan'a Anglo-Yunan
Suikasti -1926 Cengiz Özakıncı
- 45 Namuslu ve Sabırlı Atatürk
Yaşar Öztürk
- 51 Kağızman Sağlık Ocağında
Mete Akyol
- 57 Hayatın Özüdür Değişim
Nuray Bartoschek
- 59 Mental Sağlık Pınar Göl
- 61 Deprem Felaketinin Getirdiği
Dostluklar Gürbüz Evren
- 66 Akıllandıran veya
Bönleştiren Diziler
Necfe Uğurlu

İÇİNDEKİLER

- 72 2023 Seçim Sonrası Türkiye
Dr. Öğüt Yazman
- 77 1. Dünya Savaşı'nda
Savaşırılan Ermeniler
Vahap Candan
- 83 Türkiye Enerji Görünümü
Haziran 2023 Necdet Pamir
- 90 Devlet Ana Dr. Tekin Özerterem
- 95 Devlet Adamlarına Öğütler
Konur Ertop
- 101 Zor Görevlerin Adamı
Cemal Türkmen
- 107 Yürüyüş Sanatı
Op. Dr. Murat Molu
- 110 Olmak ya da Olmamak
Tayfun Yılmaz
- 111 İmece Yahya Aksoy
- 116 Bağlamın Önemi
Sabriye Aşır
- 119 Daha Yaşanabilir Bir
Gelecek İçin Reha Tartıcı
- 122 Kütüphane Salonu
İzlen Şen Toker
- 127 Değer mi? Berk Yüksel
- 129 Zombi Ali Tekin Çam
- 137 Rock and Roll Devi AC/DC
Mehmet Ünver
- 141 Nevzat Çelik Sabri Kemal
- 145 Prof. Dr. Muammer Aksoy
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 10 Beni Hatırlayınız
- 56 Gözün Sözü
- 82 İlk Dersimiz Türkçe
- 136 Bilginizi Denetleyin
- 146 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Kadın Gücü

Kadın ve erkek eşitliği son zamanlarda çokça konuşuluyor. Her ne kadar bu tartışmada bir taraf kadını birey olarak ele alıyor ve eşitliğini savunuyorsa da korkarım karşı taraf tamamen farklı bir bakış açısına sahip. Aslında ben de kadın ve erkeğin eşit olmadıklarını düşünüyorum. Hatta eşit olmaya yakın dahi olmadıklarını düşünüyorum. Bambaşka bir bakış açısından görüyorum ben farkı.

Aklınıza gelen ilk 5 ressam ismini sayın.

Veya ilk 5 besteciyi.

İsterseniz ilk 5 heykeltıraşı da bir deneyin.

İlk 5 yazar?

Sinema yönetmeni?

Şair?

Dürüst olun, pek kadın ismi yok değil mi?

Peki bu bize erkeğin daha üstün bir ırk olduğunu göstermiyor mu?

Göstermiyor! Aslında erkeğin nasıl da ezik bir taklitçi, komplekslerini yenmeye çalışsan bir garip tür olduğunu gösteriyor.

Erkek yapamadığının yarattığı boşluğu kapatmak için ümitsizce çabalıyor.

Oysa kadın öyle mi?

Kadın bir damla alıyor ve ona can verip, yaşam yaratabiliyor!

Çabalamayın, kabullenin, doğa bu gücü kadına verdi.

ufukakyol@butundunya.com.tr

Prof. Dr. Mehmet Haberal Cumhuriyetin 100. Yılında MESOT'un 18. Uluslararası Kongresi'ne Ev Sahipliği Yaptı

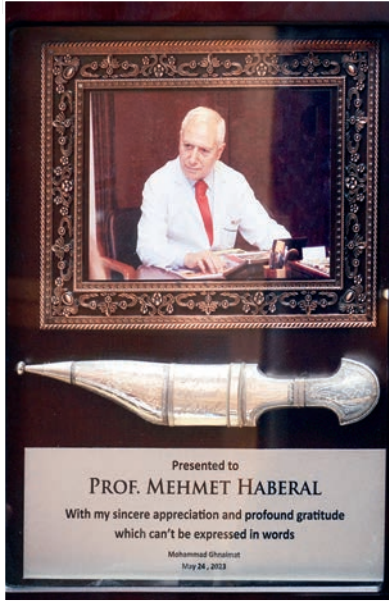

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, 1987 yılında kurduğu Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT), 18. Uluslararası Kongresi'ne ev sahipliği yaptı. Prof. Dr. Haberal'ın, Cumhuriyetimizin 100. yılında, 2023 yılı için planladığı 3 kongreden biri olan bilimsel kongreye, 38 ülkeden 320 bilim insanı katıldı.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, 1987 yılında kurduğu Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT), 18. Uluslararası Kongresi'nde, dünyanın dört bir yanından gelen bilim insanlarına ev sahipliği yaptı. Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) Kızılcahamam Patalya Termal Otel'deki 18. Uluslararası Kongresi'ne, 38 ülkeden 320 bilim insanı katıldı.

24-26 Mayıs 2023 tarihlerinde 3 gün boyunca devam eden bilimsel

Kongrede Ortadoğu Organ Nakli Derneği (MESOT) Başkanlığı görevini devralan Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat, Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, Ortadoğu ülkelerine tıp ve eğitim alanındaki katkılarından dolayı özel bir armağan da takdim etti.

kongreye katılan bilim insanları, organ nakli alanında ülkelerindeki son gelişmeleri sunumlarıyla katılımcılarla paylaştılar.

Kongrenin son günündeki bilimsel oturumlar, kongrenin konuşmacıları arasındaki Prof. Dr. Hans Sollinger'in, kongreden kısa bir süre önce hayatını kaybetmesi nedeniyle buruk başladı. Kongreye katılan meslektaşları Prof. Dr. Sollinger için saygı duruşunda bulunurken, bir konuşma yapan Prof. Dr. Haberal da yakın dostu ve meslektaşı Prof. Dr. Hans Sollinger kaybetmenin üzüntüsünü paylaştı. Kürsüye çıkan diğer bilim insanları da Prof. Dr. Hans Sollinger'ı andı.

Kongrede ayrıca, ülkemizde 6 Şubat 2023 günü meydana gelen depremler sonrası, bir aylık maaşlarını Dünya Organ Nakli Derneği'nin (TTS) düzenlediği kampanya ile deprem bölgesine bağışlayan Kazakistan Aktobe Tıp Merkezi çalışanları, Dünya Organ Nakli Derneği

Devir teslim töreni de gerçekleştirilen kongrede, Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) yeni başkanı Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat, Prof. Dr. Antoine Barbariden görevi devraldı. (soldan sağa: Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat, Prof. Dr. Antoine Barbari, Prof. Dr. Mohamed Hani Hafez, Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Elmi Muller)

(TTS) Başkanı Prof. Dr. Elmi Muller ve Prof. Dr. Mehmet Haberal'a bir sertifika takdim etti.

Prof. Dr. Haberal, Kazakistanlı meslektaşlarının yaptığı bağışın çok değerli olduğunu dile getirdi:

“Depremden etkilenen şehirlerden biri olan Adana’da 3 hastanemiz var. Neyse ki oradaki hastanelerimiz etkilenmedi ve biz orada ihtiyaç duyan hastalara aktif biçimde hizmet verdik.

Deprem bölgesine 20 ton Açkar süt ürünü ve 20 tır yardım malzemesi gönderdik. Her şey Başkent Üniversitesi tarafından temin edildi. Bu bölgeye yardım etmek bizim görevimiz. Orada yaşayan her bireye ulaşmamız gerekiyor. Bu süreçte zarfında, biz herhangi bir şey talep etmememize rağmen, Dünya Organ Nakli Derneği yardımlarını esirgemedi.

400 Kazakistanlı meslektaşımız, Dünya Organ Nakli Derneği vasıtasıyla 1 aylık maaşlarını Türkiye’deki deprem bölgesine

**Prof. Dr. Haberal:
“Deprem bölgesine 20 ton Açkar süt ürünü ve 20 tır yardım malzemesi gönderdik. Her şey Başkent Üniversitesi tarafından temin edildi. Bu bölgeye yardım etmek bizim görevimiz.”**

bağışladılar. Ve bize, Dünya Organ Nakli Derneği'ne bu sertifikayı hazırlamışlar. Bu bağış bizler için büyük bir onur.”

Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) 18. Uluslararası Kongresi'nin son gününde, devir teslim töreni de gerçekleştirildi. Prof. Dr. Antoine Barbari, 2 yıldır yürüttüğü MESOT başkanlık görevini Prof. Dr. Mohammad Ghnaimat'a devretti.

Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT), 18. Uluslararası Kongresi'nin kapanış seremonisinde konuşan Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cumhuriyetin 100. Yılı'nda böylesi bir kongre düzenlemekten son derece mutluluk duyduğunu dile getirdi ve kongreye katılım sağlayan tüm meslektaşlarına teşekkür etti.

Ardından bir konuşma yapan Imperial College Başkan Elçisi ve Amerikan Cerrahlar Koleji İngiltere Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nadey Hakim, geniş katılımlı kongreyi düzenleyen Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti.

Kazakistan Aktobe Tıp Merkezi çalışanları Prof. Dr. Mehmet Haberal'a ve Prof. Dr. Elmi Muller'e birer sertifika takdim ettiler.

Ülkemizdeki Marş depremi nedeniyle Kazakistan Aktobe Tıp Merkezi çalışanları, Dünya Organ Nakli Derneği'nin (TTS) düzenlediği organizasyonla bir aylık maaşlarını depremzedelere bağışladılar.

Şiraz Transplantasyon Merkezi Direktörü Prof. Dr. Saman Ni-keghbalian da, kongrenin son derece yararlı geçtiğini belirterek Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkür etti. Dünya Organ Nakli Derneği (TTS) Başkanı Prof. Dr. Elmi Muller, Prof. Dr. Barbari, Prof. Dr. Hani Hafez ve yeni başkan Prof. Dr. Ghnaimat da geniş katılımlı bu kongrenin öncülüğü ve desteği için Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti.

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın, Cumhuriyetimizin 100. yılında, 2023 yılı için planladığı 3 kongreden biri olan Ortadoğu Organ Nakli

Ulusal Üroloji ve Nefroloji Enstitüsü Dekanı Prof. Dr. Mohamed Salah Eldin Zaki, 3-5 Mayıs 2023 tarihlerinde Kahirede düzenlenen Nefroloji ve Üroloji Zirvesi'ne onur konuğu olarak katılan Prof. Dr. Haberal'a, bir anı armağanı takdim etti.

Derneği'nin (MESOT) 3 gün süren 18. Uluslararası Kongresi başarıyla tamamlanırken, kapanış seremonisi birlikte anı fotoğrafı çektilmesiyle sona erdi.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, konuklarını veda yemeği ile uğurladı. Bilim insanları, Prof. Dr. Haberal'a teşekkür ve minnetle ayrıldı Türkiye'den... •

Üç gün süren Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) 18. Uluslararası Kongresi, başarıyla tamamlandı.

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak daha çok aydınlara yöneltilen bir vazifedir. Gençlerimiz ve aydınlarımız için yürüdüklerini ve ne yapacaklarını önce kendi beyinlerinde iyice kararlaştırmalı, onları halk tarafından iyice benimsenip kabul edilebilecek bir hale getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır. (1923)*
- *Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında doğal bir uyum sağlamak lazımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği idealler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. (1923)*
- *Hiçbir tutarlı kanıtı dayanmayan birtakım geleneklerin, inanışların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin kayıt ve şartlarını aşamayan milletler, hayatı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez. Hayat felsefesini geniş bir açıdan gören milletlerin egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkumdur. (1922)*
- *Ben, manevî miras olarak hiç bir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevî mirasım ilim ve akıldır. Benden sonrakiler, bizim aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü zorluklar karşısında, belki gayelere tamamen eremediğimizi fakat asla taviz vermediğimizi, akıl ve ilmi rehber edindiğimizi tasdik edeceklerdir. (1923)*
- *Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener, o halde halkı aydınlatmak lazımdır. (1923)*

K Atatürk

Haziran 1923

Atatürk, 2 Haziran 1923'te Lozan'da bulunan İsmet Paşa'ya Őu mesajı gönderir:

“Düyunu Umumiye faizlerinin altın olarak ödenmesi hususundaki imkânsızlık malumu devletleridir. Söz konusu faizlerin Frank olarak ödenmesinin temin olunmasına ve bununla alakalı Müttefiklerin bir taahhüdü elde edilmesine muvafak olamadığınız takdirde genel olarak Muharrem Kararnamesi'nin (Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlarını düzenli ödemesi amacıyla alacaklılar ile yaptığı anlaşmayı uygulamaya koyan kararname) hükümlerinin yürürlüğü taahhüdünü içeren tarafımızdan beyanname verilmesi kabul edilemez.

İsmet Paşa Lozan'da

Hakikaten Muharrem Kararname-si icabınca yabancılara doğrudan doğruya tahsil ve tasarruf eyledikleri rüsumu sitte (ipek, tütün, balık avı, tuz, içki ve puldan alınan vergiler) gelirleri eskisi gibi idare olunduğu halde, yabancılar, birleştirilmiş borç faizleri için altına yakın bir gelir kaynağı elde bulundurmış olacaktıdır.

“Osmanlı hükümdarları ve yakınları, debdebe ve gösteriş içinde yaşayabilmek için ülke ve ulusun bütün

servet ve kaynaklarını kuruttuktan başka, ulusun her türlü çıkarlarını peşkeş çekerek, devletin onur ve şerefini feda ederek birçok dış borçlanmalar yapmışlardı.”

Bu ise mali geleceğimizi ve iktisadi hürriyetimizi kayıt altına alacağından, katiyen reddolunması gerekir. Dolayısıyla faizlerin Frank ile ödenmesini temin edecek bir hal şekli hususunda sebat ve ısrar buyurmanızı rica ederim. Bu mesele mühimdir...”

Sevgili okurlar, Cumhuriyet sıfırdan değil eksiden var edildi. Dış

borç alıp kızını evlendiren padişahların savurganlığı Anadolu'nun geleceğini ipotek altına almıştı. Atatürk'ün Nutuk'ta ifade ettiği gibi, “Osmanlı hükümdarları ve yakınları, debdebe ve gösteriş içinde yaşayabilmek için ülke ve ulusun bütün servet ve kaynaklarını kuruttuktan başka, ulusun her türlü çıkarlarını peşkeş çekerek, devletin onur ve

şerefini feda ederek birçok dış borçlanmalar yapmışlardı.”

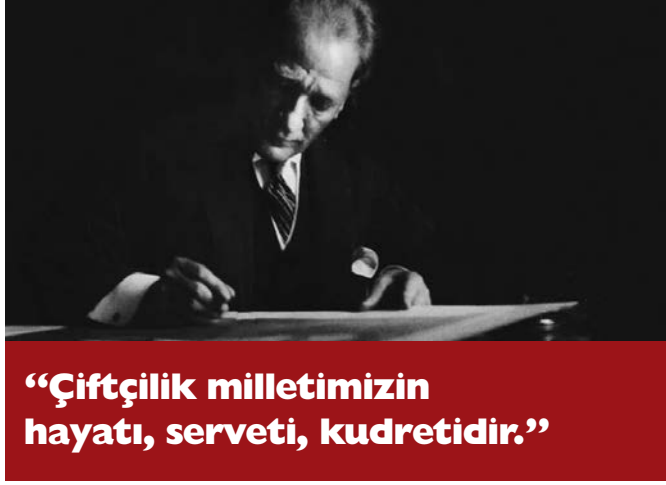
İşte Atatürk ve silah arkadaşları Lozan'da bu ipoteğin madde boyutlarını, yıkımını ve geri ödeme şartlarını ulusa en az yük olacak şekilde düzenleme mücadelesine girdiler. Bu konuda sergiledikleri taviz-

siz duruş sayesinde ve kurucu neslin fedakârlıkları ile 30 yıl içinde parazit hanedanın toplam 348 milyon altın liralık Düyun-u Umumiye borcu son kuruluşuna kadar ödenecekti.

7 Haziran'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Halk Fırkası'nın seçim faaliyeti hakkında Ulu Önder şu genelgeyi yayımlar:

“Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Halk Fırkası'nın seçim faaliyetini zayıflatmak maksadıyla hasis ve olumsuz emeller takip eden bazı şahıslar tarafından kötü niyetli şayieler çıkarılmaktadır. Bu arada henüz hiçbir yerde mebus seçimlerine başlanmamış olduğu halde, şu veya bu livada Müdafaa-i Hukuk adaylarının kaybettiği hakkında memleketin muhtelif bölgelerinde propagandalar başlamıştır. Henüz merkezden adayları gösterilmeyen bazı yerlerde Cemiyet ve Fırka namına bazı isimler yayımlandığı ve duyurulduğu gibi, merkezce adayları tespit ve mahalline tebliğ kılınan bir livada da listemize hariçten bir isim sokulmuştur...”

Daha Cumhuriyet kurulmadan önce Milli Mücadele karşıtları ve Hilafet-Saltanat taraftarlarınınca, yalanlar yayarak seçimleri kötü etkilemek için çeşitli yöntemler kullanılmaya başlanmıştı. Bu ahlâk ve hukuk dışı gelenek maalesef yıllar içinde dozu arta azala günümüze kadar devam edecekti. Yüzüncü yılımızda yaşadığımız seçim sürecinde ise daha önce görülmemiş boyutlara ulaşacaktı. Tehditler, bel altı ve bölücü söylemler, şantaj-kaset dedikoduları, yıkıcı ifadeler

“Çiftçilik milletimizin hayatı, serveti, kudretidir.”

arasında yeni yüzyılımızın ilk idare kadrosunu belirlemek için ulus bu-ruk bir vaziyette sandık başına gitmek zorunda kalacaktı.

Atatürk, 9 Haziran'da, Ankara Ziraat Mıntıka Mektebi'ne yaptığı inceleme ziyaretinde izlediği gösterinin mükemmelliği ve düzeninden çok etkilenir ve okulun hatıra defterine şöyle yazar:

“Çiftçilik milletimizin hayatı, serveti, kudretidir.”

Ardından eşi Latife Hanım da şu kelimeleri yazar:

“Ziraat silahına sarılan milletler öldürülemez.”

Hükümetler yıllar içinde geniş ve verimli Anadolu coğrafyasını tarım ve hayvancılık cenneti haline getirmek yerine sırf belli kesimlerin cebi dolsun diye karkas etten samana kadar ithalat cenneti haline getireceklerdi. Şehirleşme, göç, toprak reformunun yapılamaması ve teknolojik açıdan geri kalmışlık

Hollanda'daki yüksek teknoloji seralar

Günümüzde teknolojik gelişmeleri tarıma en iyi şekilde uyarlayan Hollanda'da iş gücünün sadece %2'si bu sektörde çalışırken ülke dünyanın en büyük ikinci tarım ürünleri ihracatçısı.

gibi faktörler de Türkiye'nin kuruluşundaki tarım vizyonununun gerçekleşmesinin önünde engel teşkil edeceklerdi. Olasılıklar açısından bir örnek vermek gerekirse; günümüzde teknolojik gelişmeleri tarıma en iyi şekilde uyarlayan Hollanda'da iş gücünün sadece %2'si bu sektörde çalışırken ülke dünyanın en büyük ikinci tarım ürünleri ihracatçısı. Gayri safi yurtiçi hasılanın %83'ünü sağlayan tarım ve hayvancılıkta yapay zekâ, robotlar, yazılımlar en verimli şekilde kullanılıyor, her aşama

titiz bir ölçüm, veri analizi ve planlama sürecinden geçiyor. Türkiye açgözlü ve basiretsiz yönetimler yüzünden bir Hollanda olma fırsatını kaçırarak, ekonomide yurtdışına olan bağımlılıklarından bir türlü kurtulamayacaktı.

17 Haziran 1923 Harbiye konuşmasında Atatürk, şu düşüncelerine yer verir:

“Talebinin ilerlemesinin, eğitim ve öğretimin vasıtaları ve etkenleri derecesiyle orantılı olduğu açıktır. Bu

sebeplerdir ki, ilim ve terbiye mütehasısları, fikirde, kitap ve yazı ile hasıl olacak ilmi, mümkün olduğu kadar telkin ve göstermek suretiyle teşkil etmeye çalışırlar. Talebeye ilmin faydasını öğretmekten evvel, mümkün ise o ilmin tarihi devirlerine ait tespit edilen numuneler gösterilir. Bu usul ise çok emin ve çok kati bir şeydir...”

Ulu Önder, Sovyet Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Suriç'in 24 Haziran tarihli demecine cevaben şunları söyler:

“Türkiye’nin bütün felaket sebeplerinin iktisadiyat sahasında karşılaştığı engellerden çıktığını tekrara lüzum görmem. Hayatın ve tam bağımsızlığın, iktisadi hayatta tam bağımsızlıktan ibaret olduğuna kaniyim. Bunu bütün manasıyla temin etmek milletimizce katiyen kararlaştırılmıştır. Tesadüf olunacak müşkülâtın ve tehlikelerin derecesi ne olursa olsun buna mutlaka muvaffak olacağımıza eminim...”

Kurucu idare açısından tam bağımsızlık için çok önemli iki etmen bilimsel eğitim ve ulusal ekonomiydi. Sevgili okurlar, *“Dünyada her şey için; uygarlık için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici bilimdir; fendir. Bilim ve fennin dışında rehber aramak dik-katsizliktir, bilgisizliktir, yanlışlıktır”* sözleriyle tarihe geçen Atatürk, cumhuriyetin ve ulusun bilim üreten ülkeler arasında yer alması için çok çalışmak gerektiğini biliyordu ve bunu Anadolu’ya aşılama çalıyordu. Bilimsel yaklaşım beraberinde liyakati de getireceği için yetişen kadroların yetkin bir şekilde ulusun inşasında yer alması geleceğimiz açısından çok önemliydi. Bu yaklaşım, bugünlere kadar biraz da olsa başarılıydise kuruluşta atılan tohumların ve devrimlerin sayesindedir.

1923-1929 arası, ulusal ve bağımsız bir ekonomi oluşturma çabaları için liberal politikalar dönemiydi. Dışa açık, içeride sanayileşmeyi teşvik eden, ekonomik

büyümeyi sağlamaya çalışan bir bü-tünsellik izlendi. Dönemin büyüme oranı yüzde 9,4 ve bütçe fazlası oranı da yüzde 0,2’ydi. Bu yeni kurulan devlet için bir başarı öyküsü olacaktı. 1929 yılında yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen liberal dönem “Büyük Buhran” ile sona erdi. Böylelikle 1930-1949 arası, ekonomide devletçi politikalar dönemi olacaktı. Türkiye Cumhuriyeti merkez bankası kuruldu, ülke kendi parasını kendi merkez bankası eliyle basabilecekti ve para politikasını yönetecek bir kurum ortaya çıkacaktı.

1934-1938 yılları arasında ilk Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya kondu. Dokuma sanayisi, maden işleme sanayisi, kağıt sanayisi, kimya sanayisi ve toprak sanayisi alanlarında tesisler kurulmaya başlandı. Bu yatırımlar ileride söz konusu alanlar için altyapı oluşturacaktı. Ayrıca bu projeler Türk mühendis ve işçilerin yetişmesinde önemli rol oynayacaklardı. İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla ikinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya geçirilemeyecekti. Ekonomide izlenen bu yollar sayesinde GSYH artacak, genç cumhuriyet kendi ayakları üzerinde durmaya başlayacak ve ağırlıklı olarak kur politikası, dış ticaret politikası, maliye politikasının araçları kullanılacaktır.

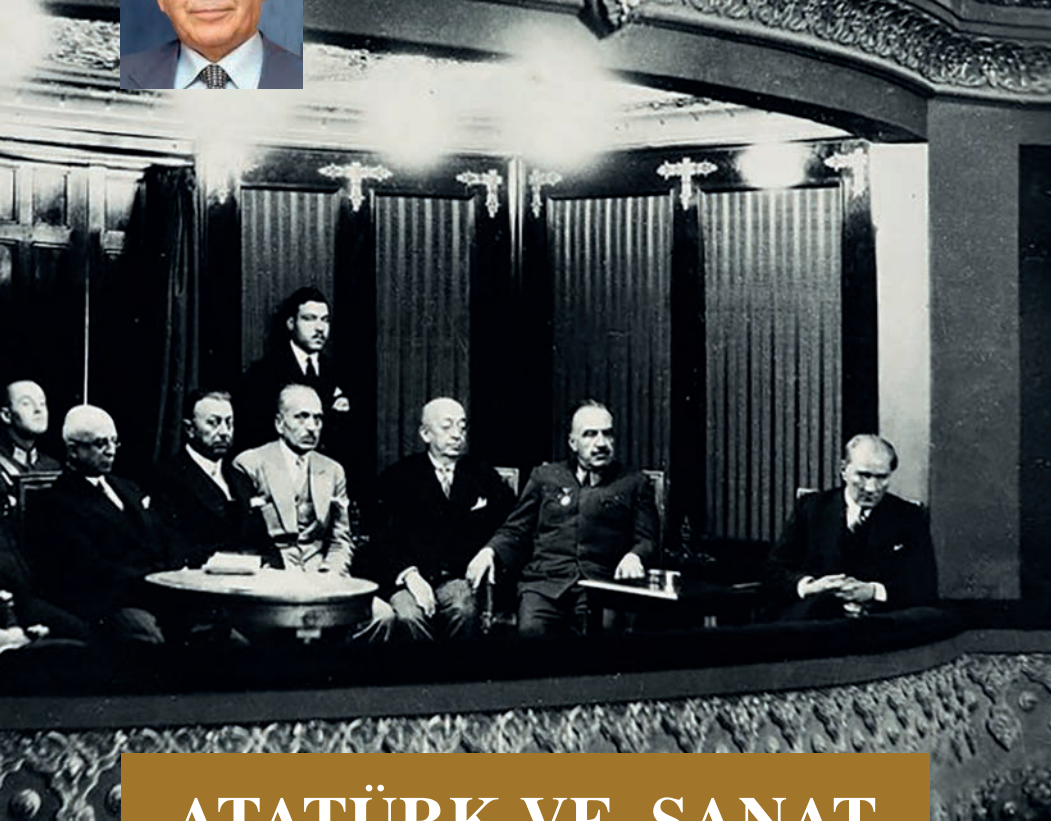
Yüzüncü yılımıza girerken içinde olduğumuz ekonomik durumu ve dışa bağımlılığımızı yazmaya elim varmıyor... •

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

Bilmek Gerek

Av. Erdem Akyüz

ATATÜRK VE SANAT

“Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz. Hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat sanatkâr olamazsınız.”

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk'ün; sanata ve sanatçıya verdiği değer her türlü takdirin üstündedir. Bunun en yalın ve net örneklerinden biri, bir toplantı sırasında yaşanmıştır.

Toplantı sonrası Atatürk'ün yanına gelen bir görevli “Efendim, sanatçı misafirlerimiz müsaadelerinizle elinizi öpüp ayrılmak istiyorlar.” der.

Atatürk'ün yanıtı “Ne münasebet! Olur mu öyle şey? Sanatçı el öpmez. Bilakis sanatçının eli öpülür.” der ve ayağa kalkarak sanatçıları yolcular.

İnsanın şaşkınlıktan donup kalacağı ve yorum yapmakta zorlanacağı, ibret verici bir benzer olay da şu şekilde yaşanmıştır:

Atatürk, İstanbul'a bir gidişinde, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda Muhsin Ertuğrul'un sahneye koyduğu bir tiyatro oyununu izlemek ister. Atatürk'ün tiyatroya gideceği gün haber verilir ve onun gelişi heyecanla beklenir. Atatürk'ün tiyatroya gideceği gün, oyunun başlama saati gelmiştir ama Atatürk gelmemiştir. Bu konuda çok titiz olan Muhsin Ertuğrul, beklemesi için kendisine yapılan uyarılara rağmen, oyunu tam saatinde başlatır. Bir süre sonra Atatürk ge-

lir. Büyük bir şaşkınlık ve heyecan ortalığı sarar, oyunun kesilip yeniden başlanması gibi öneriler gelir. Ancak Atatürk sakin bir şekilde; geç kaldığını, oyunun başladığını ve birinci perdenin bitmesini fuayede -bekleme salonunda- bekleyeceğini söyler. Şaşkınlık son haddine varmıştır... Birinci perde biter, Atatürk locadaki yerine geçer. Perde açılır ve oyun; birinci perdeden itibaren yeniden başlar.

Atatürk'ün, sanata ve sanatçıya bu kadar değer vermesinin altında

yatan temel neden; bir ülkenin kurulması, güçlenmesi ve ilerlemesinde sanatın ve sanatçının oynadığı önemli rolü bilmesinden kaynaklanmaktadır. Onun deyişi ile “*Bir millet sanattan ve sanatkârdan yoksun ise, tam bir yaşama sahip olamaz.. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş*

Ulu Önder Ankara'da açılan sergide bir eseri incelerken (1934)

demektir. Güzel sanatlarda başarılı olmak, bütün devrimlerde başarıya ulaşmak demektir. Güzel sanatlarda başarılı olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan sonsuza kadar yoksun kalacaklardır.”

Sanatın ve sanatçının iyi bir eğitim ve kültür ortamında yetişeceğini bilen Atatürk bu inançla “Cumhuriyetin temeli kültürdür.” diyerek bunu sağlayacak eğitim ve kültür ortamının temellerini de atmıştır.

Bu amaçla 1924 yılında

“Türkiyat Enstitüsü” kurulmuş, ilerleyen yıllarda Sanâyi-i Nefîse Mektebi “Güzel Sanatlar Akademisi’ne”, Mûsiki Muallim Mektebi de “Konservatuvar’a” dönüştürülmüş, İstanbul’da bir “Resim-Heykel Müzesi” açılmış, “Millet Mektepleri” kurulmuş ve Atatürk bu kurumun Başöğretmenliğini almış, Tiyatro Meslek Okulları açılmış, köylü çocuklarının eğitiminin ve ülkeye katkılarının sağlanması için “Köy Enstitüleri” açılmış, Türkçe’nin sadeleşmesi ve gelişmesine de yardım edeceği düşüncesiyle “Alfabecî Encümeni” (Dil Encümeni Komisyonu) oluşturulmuş, Atatürk yeni harflere geçilmesi için kendisine önerilen birkaç senelik süreyi üç aya indirmiş, Afet İnan imzasıyla yayımlanan, fakat gerçekte birçok bölümü Mustafa Kemal’in kaleminden çıkan “Medenî Bilgiler” kitabı yayımlanmış, “Halkevleri” yaygınlaştırılmış ve giderek yurt düzeyine yayılması sağlanmış, ülke genelinde müze, heykel resim sergileri açılmaya başlanmış, yurt dışından gelen diğer devlet başkan ve temsilcileri için, büyük bir ilgi ve beğeni ile izlenen;

opera, bale, tiyatro gösterileri verilmeğe başlanmıştır.

Atatürk, sanatı çok geniş anlamı ile kabul etmekte ve tanımlamaktadır. Onun sanat tanımı, bir atasözü niteliğindedir:

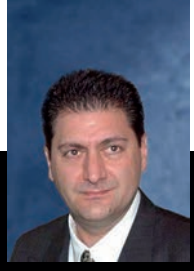
“Sanat güzelliğin ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, ezgi ile olursa müzik, resimle olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltirlik, yapı ile olursa mimarlık olur.”

Atatürk: “Güzel sanatlarda başarılı olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan sonsuza kadar yoksun kalacaklardır.”

Yeryüzünün en büyük sanatkârı olan Mustafa Kemal Atatürk; sonsuza kadar devam edecek olan; laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuş ve her yaşta Türk gençliğine emanet etmiştir. Onu yaşatacak olan, bizleriz. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

*“Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.” (1936) **M. Kemal Atatürk***

Prensese Mevhibe

Sarı Paşa, Müşir Kazım Paşa'nın damadı "İsmail Bey'in (Tokgöz) Şişli'deki mekanında verdiği davete katılmış, bir köşede arkadaşları Fethi Okyar, Rauf Orbay ve genç gazeteci Ruşen Eşref ile hararetli bir şekilde konuşuyordu. Hiçbir zaman ümitsiz değildi ancak devamlı

bir çıkış yolu arayan kafası son derece yoğundu. Vatan elden gidiyordu. 1071 Türklerin Anadolu'ya ilk değil, son geliş tarihleriydi. Nitekim seneler sonra Türk Tarih Kurumu'nu kurarken de, Afet İnan'ın tez yazısının üzerine şu notları almıştı. "Anadolu en az 7000 yıllık Türk

beşiğidir.” Oysa şimdi İstanbul ve tüm ülke işgal altındaydı. Padişahın aymazlığı ve korkaklığı yüzünden işgal kuvvetleri ellerini kollarını sallayarak gelip, ülkeyi esir almıştı.

Bunları heyecanla anlatırken sadece dostları değil, çevresindekilerin de gözleri onun üzerindeydi. Efsane komutan her zamanki gibi parıldıyordu. Duruşu, bakışı, ses tonu, jilet gibi üniforması, özenle geriye taranmış sarı saçları, parlak ve güre kaşlarının altında insanı esir alan çakmak gözleriyle tam bir ilgi odağıydı. O an kendisi farkında olmasa da onu hayranlıkla izleyen bir çift göz daha vardı:

Hanedan üyesi,
Prenses Mevhibe.

Son derece iyi yetiştirilmiş, bilgili, görgülü, eğitilmiş, üç yabancı dili anadili gibi konu-

şan, atak, cesur ve olağanüstü güzel bu genç kadın öylesine dalmıştı ki, gözlerini Sarı Paşa’dan alamıyordu.

Bunu gören ev sahibesi Nazire Hanım, Prenses Mevhibe’nin yanına gelip gülümsedi ve “Sanırım Mustafa Kemal Paşa’yı tanıımıyorsun, gel seni tanıştırayım.” dedi.

Bu hikayenin gerisini Prenses Mevhibe’den dinleyelim.⁽⁹⁾

“Taksim merasimi bittikten sonra konuşmaya başladık. Bu genç subayın en dikkat çekici yanı

gözleriydi. Bu gözler beni adeta korkutmuştu. İlk düşüncem şu olmuştu: *Acaba bu gözlerde gördüğüm zekâ ile neler yapacak, nereye kadar yükselecekti? Kim olduğumu anlayanca bana saray hakkında sorular sormaya başladı. Hem cevap veriyor hem de ne tuhaf adam, niçin sarayla bu kadar ilgili diye düşünüyordum. O sırada yanımıza sami-*

Prenses Mevhibe

mi aile dostlarımızdan Ruşen Eşref geldi. Böyle baş başa konuştuğumuz görünce ‘Dostluk ilerlemiş gibi görüyorum, arkadaş olduğunuz galiba.’ dedi.

Sarı Paşa yanıtladı. ‘Hanımefendi ile iyi dost olacağımızı anladım, kendileri çok zekiler.’ dedi.

Bu sözleri beni şaşırtmıştı. Dayanamadım ve ‘Aman efendim ne tuhaf, ben de sizin için aynı şeyleri düşünüyordum, gözlerinizde

parlayan zekâ korkunç.’ dedim ve güllüştük.

Güzel sohbet gecenin geç saatlerine kadar devam etti. Neredeyse sabah olacaktı, herkes dağılmaya başlamıştı. Paşa Prenses’e baktı ve ‘Sizi kim götüreceğim, eviniz uzakta mı?’ diye sordu.

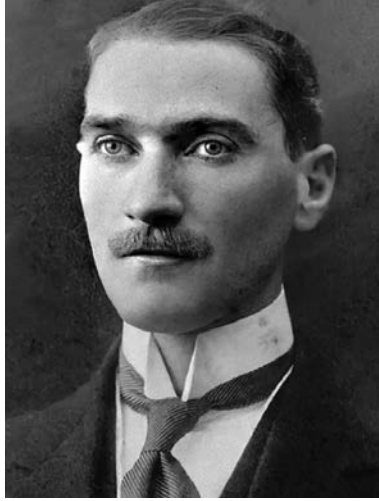
Uzak değil esasen uşağım beni bekliyor diye cevapladım.

‘Olmaz, olmaz...’ diyerek yaverine döndü ve ‘Hadi Cevat, Prensesi evine götürürelim.’ dedi.

Yanımızda Fethi Okyar ve Rauf Orbay Bey'lerle tam dışarı çıkmıştık ki arkadan 'Bizi de bekleyin.' diye seslenen Ruşen Eşref ve eşinin seslerini duyduk. Hep beraber neşe içinde konuşup sohbet ederek yürüdüük ve Paşa'nın Şişli'deki evinin önüne kadar geldik. Tam bu sırada Ruşen Bey 'Paşam siz zahmet buyurmayın, biz nasıl olsa o tarafa gidiyoruz, kendilerini bırakırız.' dedi. Mustafa Kemal Paşa hakkında hiçbir fikrim olmadığı gibi, nerede oturduğunu da bilmi-

yordum. Demek burası eviymiş diye düşünürken Paşa 'Hayır, hayır, olmaz. Hep beraber gideriz.' dedi ve evine girmeden bizlerle beraber Nişantaşı'na kadar geldi.

Kapıma kadar geldikten sonra onları içeri davet etmemek çok ayıp olacaktı, 'Buyuramaz mısınız?' dedim. Fethi Bey ve Rauf Bey saatin çok geç olduğunu söyleyerek müsaade istediler. Mustafa Kemal Paşa, Cevat Bey, Ruşen Eşref ve eşi Salihâ ise davetimi kabul ederek yukarı çıktılar. Uyku sersemi yatağından

Memleketin bu karanlık günlerinde paşanın sözleri yaralarımaya merhem oluyor, içimizi biraz olsun ferahlatıyordu.

Şimdiye kadar bu çapta bu kadar zeki, kendinden emin, uzağı görebilen bir insanla karşılaşmamıştım. Gün ağarıncaaya kadar yatağıma yatamadım. Bir koltukta oturup, bu gece konuşulanları uzun uzun düşündüm."

Prensese Mevhibe hem Paşa'dan hoşlanmış, hem de kadınlık gururu okşanmıştı. Artık dost ziyaretleri ve sofralarda sık sık buluşuyorlar hatta Prenses, Paşa'nın Şişli'deki evine uğruyor, bazen

fırlayan hizmetçi Madam Blanch, alalacele üzerine bir şey geçirmiş misafirlere ikram edecek ne var diye düşünüyordu.

Oturup sohbet devam ettik. Daha doğrusu Paşa konuşuyor biz dinliyorduk. Memleketin bu karanlık günlerinde paşanın sözleri yaralarımaya merhem oluyor, içimizi biraz olsun ferahlatıyordu.

Şafak sökerken veda edip gittiler. Mustafa Kemal Paşa'nın sözleri hâlâ kulaklarımdaydı.

vatanseverlerle yapılan toplantılara da katılıyordu.

Abdülhamit - Mithat Paşa

Şimdi diyeceksiniz ki, bir hanedan üyesi Prenses ile ülke ve gidişat hakkında keskin fikirleri olan Mustafa Kemal Paşa dost olabiliyorlar, bu sadece duygusallıkla açıklanabilecek bir ilişki midir?

O halde açıklayalım.

1789 Fransız İhtilali'nin getirdiği özgürlük ve milliyetçilik akımları, Avrupa'da ve Osmanlı topraklarında, özellikle de Balkanlar'ı kasıp kavuruyordu. Bu dönem, İstanbul'da "Yeni Osmanlılar" derneğinin kurulduğu, Namık Kemal, Şinasi, Mithat Paşa, Ziya Paşa gibi isimlerin vatan, millet, hürriyet gibi kavramları ortaya attıkları bir dönemdi.

Abdülhamit padişah olunca verdiği sözü tutarak Mithat Paşa'yı

sadrızamlığa getirdi. Mithat Paşa da Kanuni Esasi, yani ilk Türk Anayasasını hazırladı. 23 Aralık 1876'da tarihinde ilk anayasalı devlet yönetimi, I. Meşrutiyet dönemi başladı. Mithat Paşa'nın en yakını sayılabilecek,

ilerici fikirleri ve Anayasa Komisyonu'daki konumuyla da en büyük destekçilerinden biri olan Damat Mahmud Celalettin Paşa'dır.

Kimdir Mahmud Celalettin Paşa?

Padişah Abdülhamit'in kızkardeşi Cemile Sultan'ın kocasıdır.

Prenses Mevhibe'nin de dedesi.

Hikâye bundan sonra oldukça hüzünlü hale gelecekti.

Abdülhamit yerini sağlaştırdıktan sonra ilk iş, herkeşe umut olan ve seçimle gelen meclisi dağıttı. Sadrazam Mithat Paşa başta olmak üzere hürriyet ve meşrutiyet yanlılarını susturmaya, İstanbul'dan uzaklaştırmaya ve

Mahmut Celalettin Paşa

gerekirse satın alarak yanına çekmeye başladı. Bunu baskıcı ve jurnalcı bir mutlakiyet takip etti. Mithat Paşa'yı mahkemede yargılayıp Taif zindanlarına sürdü. 1884 senesinde ise onu zindanda boğdurtarak öldürdü. Taif'e sürülerek aynı Mithat Paşa gibi boğdurulan birisi daha vardı.

Mithat Paşa'nın dava arkadaşı, Cemile Sultan'ın kocası Damat Mahmud Celalettin.

Bu acı olaydan sonra Cemile Sultan Abdülhamit'i hiç affetmedi. Bir daha da saraya ayak basmadı. Prenses Mevhibe, artık bu gerçeklerle, yaşamını Padişah'a karşı babaannesi ile beraber özgürlükler için mücadele eden genç Osmanlıların yanında sürdürecekti.

Daha sonra Abdülhamit'in tahttan indirilişine de şahit olan Prenses Mevhibe'nin ömrü yurt dışında sürgünde geçmiş, ancak Balkan Savaşı sonrası tekrar İstanbul'a dönebilmişti.

İşte böylesi bir yaşamdan gelen Prenses Mevhibe ile Mustafa Kemal'in anlaşmaları pek de zor olmaştı. Bakın Prenses o günleri nasıl anlatıyor.

“Gün geçtikçe vaziyet kötüleşiyordu. Sokaklar türlü askerlerle doluydu. Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar, Senegalliler, Hintliler,

mağrur ve küstah, sokaklarımızda dolaşiyor, türlü rezaletler yapıyorlardı. Her gün yeni bir olay duyuluyordu. Falan yerde bir kadına saldırmış, filan yerde adam öldürülmüş, bütün memleketi bir yas havası bürümüştü. Durumun ağırlığı karşısında hükümetin hiçbir harekete geçmemesi, düşmanların her söylediğini kabul etmesi her Türk gibi benim de ağırıma gidiyordu.”

Böylesi bir ortamda, akılları, fikirleri, hayata bakışları pek de uzak olmayan Prenses Mevhibe ve Mustafa Kemal Paşa dostluğu gittikçe kuvvetlenerek ilerliyordu.

Hatta bu güven ve dostluk öyle bir duruma gelmişti ki, artık hemen her konuyu açıkça aralarında konuşabiliyor, tartışabiliyorlardı.

Yine karanlık bir gündü. Prenses Mevhibe Atatürk'ü Şişli'deki evinde ziyaret etmişti. Mustafa Kemal oldukça düşünceli görünüyordu. Bir süre hiçbir şey söylemedi. Sonra o çelik gözleriyle Prenses'e baktı ve 'Benim için bir şey yapmanı istiyorum.' dedi.

“Sana bir görev vereceğim!” •

kayaboztepe@butundunya.com.tr
(Devam edecek)

(*) Sara Ertuğrul Korle, teyzesinin kıymetli anılarını bizzat kaleme almış ve kitap 1996 senesinde yayımlanmıştır. Prenses Mevhibe Celalettin'in Anıları, Çağdaş Yayınları)

*“Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye liyakat kazanamaz.” **Mustafa Kemal Atatürk***

Hâkimiyeti Milliye

Üniversitede Yeni Yapılanma

Tek üniversitemizde yapılmak istenen bazı yenilikler günün konusu oldu.

Yeni yapılan bir toplantıda; Edebiyat Fakültesi'nin kürsülerinden yarıya yakını lağvedilmiş, Tıp Fakültesi'nden de önemli bir azaltma var.

Henüz kâğıt üzerinde bulunan ve kesinleşmemiş olan bu haberlerin yarınki üniversite için nasıl bir başarı zemini hazırlayacağını şimdiden tahmin etmek zordur.

Gövdeyi sağlam, dalları düzgün tutmak için yapılan budamalar gibi, bu değişikliğin üniversite bünyesinde yeni bir güç uyandırması olanağı vardır.

Bu yüksek ilim kuruluşuna çevrilen bir bakış, uzaktan, ondaki fazlalık ve eksiklikleri içindikiler kadar kavrayamazdı. Bununla beraber oradaki bilimsel hareket eksikliğini dışarıdan söylediler ve kürsü fazlalığını da kendileri buldular.

Şimdi asıl hayati sorun, bu esaslı budamadan sonra elde kalan dallara güç vermektir.

Tasfiyeden kurtulan kürsüler, gene ve yeniden yapacağı hamlelerde,

yaptığı işlerden farklı bir sonuç gösteremezse, ortada sadece beş-on kürsünün lağvından başka bir şey olmamış demektir.

Üniversite yenilenmesini ancak bu anlamda anlamak mümkündür.

Kuruluşu, büyük bilimsel hareketler yaratacak bir şekilde sokmak...

Bu da gereksiz kürsülerin kaldırılması ve kalan kürsülerin güçlendirilmesiyle mümkündür.

Şurası bir gerçek ki, bu kürsülerin bir kısmı yüksek, hatta uluslararası şahsiyetler tarafından, öteden beri varlığını sürdürüyordu.

Şimdi diğerlerini de bunlara benzetmek gerekiyor.

Bu, bize de ideal bir üniversitedir.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

7 Aralık 1929

Atatürk'ün Dünyası
Cengiz Önal

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

52

Ankaralıları Verdiğim Konferans!

Efendiler!

Beni, gerçekten samimi ve güven verici duygularla karşılamış olan Ankara'nın sayın halkı ile daha yakından tanışmak ve onlarla görüşmek bir görev olmuştur.

Onun için, görüşmek üzere çağırdığımız milletvekillerinin gelişlerini beklediğimiz günlerde, Sayın Ankaralıları, bir

konferans verdim.

Bu konferansta temel olarak aldığım noktalar üzerinde kısaca konuşayım.

Wilson ilkeleri:

Bu ilkelerin 14 maddesinden Türkiye'yi ilgilendirenler vardı. Aslına bakılırsa, yenilmiş ve Ateşkes Antlaşması imzalamış olan Osmanlı Devleti, bu ilkelerin gönül okşayıcı ve serap

görünümüyle bir zaman oyalandı.

30 Ekim 1918 günü imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması maddeleri ve özellikle bu maddeler arasında yedincisi, beyni yakan ateşli bir zehir gibiydi.

“30 Ekim 1918 günü imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması maddeleri ve özellikle bu maddeler arasında yedincisi, beyni yakan ateşli bir zehir gibiydi.”

Sadece bu madde bile, tek başına, yurdun geri kalan kısmını, düşmanların işgal ve yayılmasına hazır bir durumda bulundurmaya yeterdi.

İstanbul’da, birbiri ardınca görev getirilen ve güçsüz kişilerle kurulan hükümetler şerefsiz, onursuz, aşağılık görünüşleriyle, suçsuz ve sadece Tanrı’ya bel bağlamış olan Türk Ulusu’nun simgesi olarak tanındı ve saygıyı hak eder görülmeğe başlandı.

Bu yüzden, dünyanın çağdaş devletleri, uygarlık gereğini unutacak kadar saygısız oldular.

Öteden beri Türk Ulusu’na karşı, dünyanın dört bucağında yapılan en mantıksız propagandalar, her zaman çok dinlenmeye değer görüldü.

Dokuz aydan beri başlayan

ulusal uyanış ve çalışma, durumu ve görünümü değiştirdi ve çok daha değiştirecektir.

Ulus, gerçekleşen birliği korur ve bağımsızlığı için özveriden çekinmezse başarı kesindir.

Erzurum ve Sivas Kongrelerinde saptanan ilkeler, ulusun ulaşacağı amaçlar için temel olacaktır.

Ferit Paşa Hükümeti’ni düşüren ulustur.

Fakat Ali Rıza Paşa Hükümeti’ni iş başına getirme sorumluluğu ulusun değildir.

Ama bu konuda uzlaşmış durumdayız.

Milletvekilleriyle Yaptığım Görüşmeler!

Efendiler!

Şimdi de Ankara’ya gelen milletvekilleriyle yaptığım görüşmelere ilişkin hususlara değinmeye başlayalım:

Milletvekilleri, hepsi bir günde ya da çeşitli günlerde topluca Ankara’da bulunamadılar.

Tek tek ya da küçük küçük topluluklar olarak gelip gittiler.

Bu kişilerin ya da toplulukların hepsine ayrı ayrı ancak aynı temel noktaları günlerce ve birçok kez anlatmak zorunda kaldık.

Her şeyden önce, maneviyatımızın, yürek ve vicdan gücünün yüksek tutulması gerekir. Bunu bilirsiniz.

Bir de bu gücü artırmak üzere:

Öncelikle iç ve dış durumun güven ve rahatlık verici nitelikte

gelişim gösteren noktalarını ve yönlerini araştırarak açıklamaya ve kanıtlamaya çalıştık.

Sonra, belirli bir amaçta bilinçli ve direnme gücü yüksek olarak birleşmenin sarsılmaz bir güç olduğu gerçeğini, yorulmaksızın yineledik.

Bir toplumun yaşamasının ve mutluluğunun, ancak ortak bir dilekte ve bu dileği gerçekleştirme yolunda tam birlik olunmasına bağlı bulunduğunu açıkladık.

Yurdun kurtarılması ve bağımsızlığın sağlanması amacına yönelmiş olan ulusal birliğimizin de, köklü ve düzenli örgütlerin varlığına ve bu örgütleri iyi yönetebilecek kafaların ve güçlerin, bir tek beyin, bir tek güç olarak birleşmiş ve kaynaşmış duruma gelmesine

“Bir toplumun yaşamasının ve mutluluğunun, ancak ortak bir dilekte ve bu dileği gerçekleştirme yolunda tam birlik olunmasına bağlı bulunduğunu açıkladık.”

bağlı olduğunu söyledik ve bu arada, İstanbul’da açılacak Meclis-i Mebusan’da güçlü ve direnme gücü yüksek bir grup oluşturulması zorunluğunu ortaya koyduk.

Ulus, ancak devletlerin yıkılma ve çökme kargaşaları içinde bulunduğu zamanlarda, tıpkı tarihin yazdığı gibi, çok önemli ve korkunç günler yaşıyordu.

Böyle günlerde talih ve alınyazısını kendi eline alma irade ve uyanıklığını gösteremeyen ulusların geleceği karanlık ve yıkım doludur.

Türk Ulusu bu gerçeği anlamaya başlamıştı. Bu anlayış sonucuydu ki, kurtuluş umudu veren her içten

Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

çağrıyla koşmaktaydı.

Ancak yüzyılların adeta uyuşturucu etkili yönetim ve eğitiminin etkisinden bir toplumun, bir günde, bir yılda kurtulabileceğini düşünmek ve kabul etmek doğru değildir.

Böyle olduğu için, durumu ve gerçeği bilenler, elinden geldiği ölçüde kendi ulusunu uyarıp aydınlatarak, kurtuluş yolunda ona kılavuzluk etmeyi en büyük insanlık görevi bilmelidirler.

Türk Ulusu'nun yüreğinden ve vicdanından kopup gelen en köklü, en belirgin istek ve inanç belli olmuştu:

Kurtuluş!

Bu kurtuluş çağlığı Türk Yurdu'nun bütün ufuklarında yankılanmaktaydı.

Ulustan, başka bir açıklama istemenin yeri ve gereği yoktu. Artık bu

isteği dile getirmek kolaydı.

Nitekim Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde ulusal istek belirtilmiş ve dile de getirilmişti.

Bu kongrelerin ilkelerine bağlı olduklarını söyledikleri için ulusça vekil seçilen kişiler, her şeyden önce, bu ilkelere bağlı kimselelerden, bu ilkeleri yayan dermekle ilgisini gösterir ad ve ünvanında bir grup kuracaklardı:

“Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu.”

İşte bu grup, ulusal örgüte ve dolayısıyla ulusa dayanarak, her nerede olursa olsun, ulusun kutsal isteklerini korkmadan dile getirecek ve savunacaktı. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Misak-ı Milli!

“Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacdar (padişah, hükümdar) yoktur, diktatör yoktur! Tacidar yoktur ve olmayacaktır.” (1923)

Mustafa Kemal Atatürk

Bir Başka 19 Mayıs

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Tarihçiler ve özel ilgi gösterenlerin dışında pek çok kimse Çanakkale Savaşları denince yalnız 18 Mart'ı hatırlar. Oysa 18 Mart Müttefik deniz güçlerinin Çanakkale Boğazı'nı deniz yoluyla geçemeyeceklerini anladıkları gündür. Bu deniz savaşlarının başarısız olması kara savaşlarını gündeme getirir.

O günkü savaşa tümüne yakını yok olan 26. Alay, daha sonra ona yardıma gelen 25. Alay, 27. Alay, harp tarihinde mümtaz bir yeri olan ve

Binbaşı
Hüseyin Avni Bey

mevcudunun tümüne yakını şehit olan 57. Alay daha sonra altın ve gümüş madalyalarla onurlandırılmıştır. 57. Alay'ın komutanını Binbaşı Avni Bey şehit olmuş, öldüğü gün albaylığa yükseltilmiştir. Eski Hava Kuvvetleri komutanlarından Orgeneral Tekin Arıburnu'nun babasıydı. O gün Gelibolu'nun çıkarma yapılan muhtelif yerlerinde, her biri sayfalarla anlatılacak kahramanlık menkıbeleri cereyan etmiştir.

Yarbay Mustafa Kemal'in 57. Alay'ı Arıburnu'na sevk kararı Çanakkale Savaşları'nın kırılma noktası ve onun yıldızının parlamadığı andır.

25 Nisan 1915 ve Yarbay Mustafa Kemal

18 Mart deniz savaşıdan 38 gün sonra Müttefikler yine güçlü donanmalarının desteğinde yüz binlerce askerini kıyılara çıkarmaya başlar. Aylarca süren kara savaşları başlamıştır. 25 Nisan 1915 günü, Arıburnu ve Seddülbahir'de aynı zamanda karşılayan 9. Tümen'in uyarılarını pek dikkate almamıştı. Üst komutanlığın sevk ve idaresinden yoksun kalan 9. Tümen, sabahın erken saatlerinden beri Arıburnu ve Seddülbahir arasındaki kıyı şeridinde az sayıda savunmacıyla müdafaa yapmaya çalışıyordu.

Düşmanın baskısı ile güç durumunda kalan 9. Tümen Komutanı

Sami Bey, 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'den bir taburluk destek istedi. Mustafa Kemal bu kuvvetin yeterli olmayacağını düşünerek tümenin tamamını muharebeye sokmaya kendi inisiyatifleriyle karar verdi. Öncelikle 57. Alay'ı Arıburnu'na sevk etti. Sorumluluk almaktan çekinmemek meziyetine sahip bir komutan, muharebenin sonucunu şüpheli gördüğü durumda gerekeni yapmaktan çekinmez. Bu karar, Çanakkale Savaşları'nın bir kırılma noktasıdır ve Yarbay Mustafa Kemal'in yıldızının parlamadığı andır. İlk gün inisiyatif kullanması konusunda bir başka örnek, İkiz Koyu'ndaki düşman çıkarmasına

yapılan müdahaledir. Seddülbahir bölgesine takviye için gönderilen 26. Alay 2. Tabur Bölük Komutanı Yüzbaşı Yusuf Kenan Efendi, bu müdahale ile 3. Tabur'u olması muhtemel bir imhadan kurtarmıştır. Kendisi de bu muharebelerde şehit olmuştur.

Bu muharebelerde Yarbay Mustafa Kemal, başkalarının deyimi ile herhangi bir asker değildir. Harbin kaderini değiştiren bir askerdir.

Muharebeler 8-9 Ocak 1916'ya kadar sürmüştü, en son Müttefiklerin Seddülbahir'i tahliye etmesi ile sona ermiştir. Çanakkale Muharebeleri'nde iki taraftan binlerce kişi hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Bu savaşla Türk ordusu, başına Balkan

Savaşı'nda geçirilen çuvalı çıkartmış ve hakiki kimliğini göstermiştir. Bu muharebelerde Yarbay Mustafa Kemal, başkalarının deyimi ile herhangi bir asker değildir. Harbin kaderini değiştiren bir askerdir. Bilmeyenler bunu bilsin.

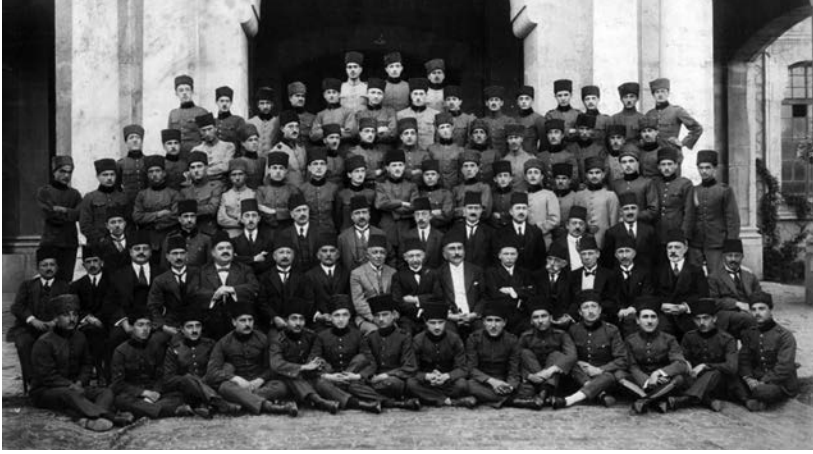
19 Mayıs'ta İki Saatte 2. Tümen eriyip gitti

25 Nisan'dan sonra kara savaşları irili ufaklı muharebelerle 20 Aralık 1915'e kadar sürmüştü ve bu arada her iki taraftan binlerce kişi bu topraklara gömülmüştü. Bu savaşlardan bizim için en ağır zayıfla sonuçlananlardan birisi İstanbul Üniversitesi'ni de ilgilendiren 18 Mayıs Kanlısırt muharebeleridir. Bu muharebelerden birkaç gün evvel, 11 Mayıs'ta Başkomutan vekili Enver Paşa Çanakkale cephesine gelerek cepheyi denetledi. Daha sonra ordu komutanları ile birlikte Arıburnu cephesinde büyük bir taarruzla düşmanı denize sürmeyi öngören bir plan yaptılar. Bu taarruzun başarıya ulaşması için siper içine gizlenerek canını koruma kaygısına düşmemiş taze kuvvetlere ihtiyaç olduğunu düşünülerek İstanbul'dan gönderilen 2. Tümen cepheye sevk edildi. 16 Mayıs'ta Akbaş İskeleye getirilen 2. Tümen 18 Mayıs akşamı taarruz edecekleri siperlere yerleştirildiler.

Bu tarihten bir ay evvelki bir toplantıya dönelim.

İstanbul, Nisan ortası.

Yer: Bugünün İstanbul Üniversitesi merkez binası ve ön bahçe yüzlerce Darülfünun talebesiyle dolu.

Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye talebeleri müderrislerle bir arada, Haydarpaşa, (27.11.1922)

Konuşmacı: Harbiye Nazırı Enver Paşa.

Konu: Çanakkale’de sürmekte olan savaş.

Dakikalar süren ateşli konuşmalar sonunda Darülfünun talebelerinin hepsi cepheye gitmek için gönüllü başvuruda bulunmuşlar. Bu konuşmayı izleyen İstanbul Erkek Lisesi’nden 55 son sınıf öğrencisi de tıpkı ağabeyleri gibi gönüllü olurlar. Yukarıda ismini verdiğim 2. Tümen’in çoğunu bu talebeler teşkil eder.

Baskın taarruz

18 Mayıs gecesi Yarbay Hasan Askeri komutasındaki askerler, daha evvelki satırlarda bahsettiğim gibi, siperlere yerleştirilmiştir. Kurmay Yarbay Hasan Askeri komutasındaki 2. Tümen İstanbul’dan yola çıkarak 16 Mayıs’ta Akbaş İskelesi’nde toplanmış ve taarruz için hazırlanmıştı. Plana göre düşman donanması

ateşinden korunmak için taarruz 18 Mayıs’ı 19 Mayıs’a bağlayan gece 03:30’da baskın şeklinde başlayacaktı. Harekate kuzeyden itibaren Yarbay Hasan Askeri komutasındaki (İstanbul) tümeni ve 16. Tümen katılacaktı. Taarruzun başarısı düşmanın baskına uğratılmasına ve taze bir kuvvet olarak gelen 2. Tümen’in dar bir cephede tüm kuvvetiyle hücum geçerek düşmanı yarmasına bağlıydı. 18 Mayıs’ta Türkler düşmana karşı sayıca üstündüler. Dört tümenli Kuzey Grup Komutanı Esat Paşa’nın 50 bini bulan askerlerine karşı General Birdwood’un 18 bin askeri vardı. Türkler genellikle daha hakim sirtlarda, Anzaklar çukurlardaydı. Ama neylersiniz ki sayı ve daha yükseklerde bulunmak pek mana taşımıyordu. Bir defa düşman uçak ve balonlarla Türklerin bu cephede bir faaliyet içinde olduklarını saptamış ve Anzaklar bugün için taarruzu bekler olmuşlardı. Sonra çoğu

talebe olan 2. Tümen gece 12:00'de siperlere yerleşirken çok sıkı tembihlere rağmen eğitim ve tecrübe eksikliğinden çok gürültü çıkarmışlardır, (siperler birbirine metreler ile ölçülecek şekilde yakındı.) Anzaklar 3 km genişlik ve 1 km. derinlikteki araziye dantel gibi işleyip köşe başlarına makineli tüfekler yerleştirmişler ve ışıldaklar koymuşlardı. Doktorların tavsiyesine göre herkes temiz çamaşırlarını giymiş ve gece 12:00'de siperlere gitmişlerdi. Saldırı cephesi 600 metre ve 2. Tümen'in mevcudu 9 bin kişi ve bir kişiye düşen yer 18 cm idi. Bunun anlamı şudur: Hücum çok sık saflar halinde yapılacaktı.

Ve hücum zifiri karanlıkta 18 Mayıs'ı 19 Mayıs'a bağlayan gece saat 03:30 da hep birlikte başladı. Ne bir ateş açılmış, ne hücum borusu çalınmış, ne o Türkerin yüzyıllardır bilinen meşhur Allah Allah sesleri duyulmuştu. Sadece öğrenciler önde subaylarının olduğu sırttan aşağı dalgalar halinde ileri atılmışlardı. Kızılca kıyamet o anda kopmuştu. Türkleri bekleyen Yeni Zelandalı ve Avustralyalı askerler tüm silahları ile büyük bir cayırtı koparttılar. Bir anda makineli tüfek ve bomba sesleri birbirine

karıştı. Baskın kaybolmuştu. Şimdi öğrenciler hücum borularını bir oyunda imiş gibi çalıyorlar, Allah Allah sesleriyle koşuyorlardı. Bu arada şiddetli ateş altında korkunç zayıyata rağmen düşman siperlerine koşuyorlardı. 2. Tümen bandosu Vatan Marşı'nı çalmaya başladı.

Annem beni yetiştirdi bu ellere yolladı

Bu sancağa teslim etti, Allah'a ismarladı

Boş oturma çalış dedi, hizmet eyle vatana

Sütüm sana helal olmaz saldır-mazsan düşmana

Taarruz iki saat sürdü. Tan yeri

Taarruz iki saat sürdü. Tan yeri ağarırken Türk Taarruzu durdu. Sonuç korkunçtu; Türklerin ölü ve yaralı sayısı 10 bini bulmuştu.

ağarırken Türk Taarruzu durdu. Sonuç korkunçtu; Türklerin ölü ve yaralı sayısı 10 bini bulmuştu. O kadar yol kat ederek İstanbul'dan gelen,

büyük ümitler bağlanan çoğu öğrenciden oluşan 2. Tümen eriyip gitmişti. 19 Mayıs 1915 günü Çanakkale savaşlarının en kanlı, en kayıplı günlerinden biri olarak tarihe geçecekti.

Nigel Steel ve Peter Hart'ın Gelibolu: Yenilginin Destanı adlı kitabında 124. Sahifesinde, 18 Mayıs'a gelen olaylar şöyle aktarılıyor:

“Siperlerinden Allah Allah diye bağırarak iki dalga halinde, ıslık ve borular çalarak, tıpkı öğrenciler gibi bağırarak çıktılar. Tüfek menziline girdiklerinde ateş açma emri almıştık. Yüzlercesini devirdik. İlk saldırı sona erdiğinde tugayımızın önünde en az 2-3 bin ölü ve yaralı bulacağımızdan emindik.

Karakolların arasında kurulan birbirine yakın ateş sistemleri başarılı oldu ve Türkler 10 bine varan ağır kayba uğradı. Kanlısirt'a Türkler hattı yaracak kadar yaklaşmışlardı.

Öğle vakti muharebeye son verildi. Ancak verilen zayıt 51'i subay olmak üzere 3.420 şehit. 97'si subay olmak üzere 6.064 yaralı ve 486 kayıptır. Ki zayıt genel toplamı yaklaşık 10.000'i bulmuştu. 18 -19 Mayıs 1915 hücumu hakkında Liman von Sanders Türkiye'de beş sene isimli hatıratında şunları yazar. Mamafih mezkûr taarruzu benim tarafımdan ihtiyar olunmuş bir hata telakki ederim...

O dönemde İstanbul'da hiçbir gazete 19 Mayıs günü Anzak mevzilerinde gerçekleşen korkunç kıyıma yer vermemekte. Harbiye Nezareti de cepheden her gün artan miktarda gelen yaralının kente gece yarısından

sonra, sokakların ıssız olduğu saatlerde sokulmasına özen göstermektedir. Birçok büyük okul binası hastaneye çevrilmiş. Tıbbiye binası da askeri ihtiyat hastanesi haline gelmişti. 2. Tümen'le Çanakkale'ye giden gönüllülerin çoğu geri dönmedi.

Bir nesil gömüldü

Çanakkale savaşı 600 bin yabancı (İngiliz, Fransız sömürgelesi), 400 bin Türk askerinin savaştığı bir cephe, bize 59 bini aşkın cephede olmak üzere 213 bin 882 kayıp ve şehide mal olmuştur.

İngilizler 205 bin, Fransızlar 47 bin kayıp verdiler.

En büyük kayıp Türklerindir. Şehitliklere baktığımızda 18-30 yaş arası neslimizi Çanakkale'ye gömüğümüzü görürüz. Çoğu ilim, irfan sahibi olan gençlerimizi Çanakkale'de feda etmişizdir. Bunu acısını ileride genç Türk Cumhuriyeti çekmiştir.

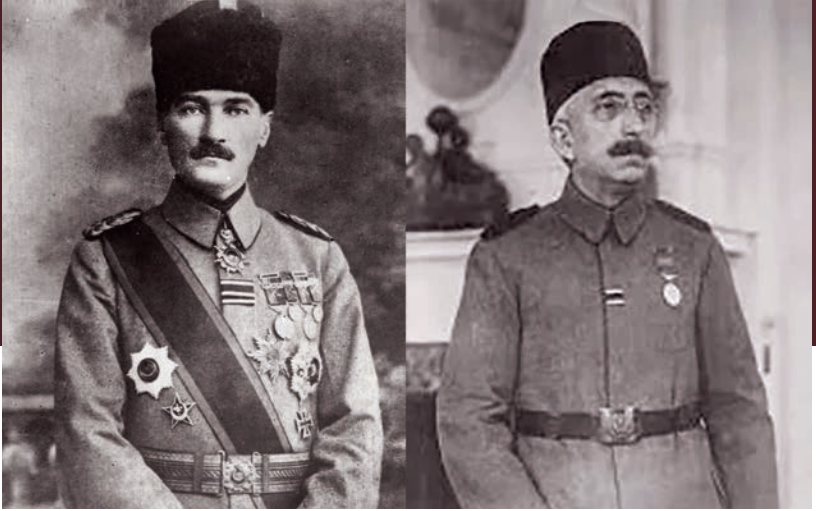
İstanbul Tıp Fakültesi ve diğer fakültelerde 1915 yılında bazıları hiç, bazıları çok az mezun verdi. O gece 2. Tümen'in içinde çok sayıda asker şehit oldu. Hepsi şehit olan bu ağabeylerimiz arkadan gelen biz kardeşlerine şanslı bir isim ve gurur verdi. Bugün biz küçük kardeşler yüzyıl sonra onların şehit düştükleri yerde her yıl onları anıyoruz.

2 binli yılların sonlarına kadar üniversite ve okul olarak onların şehit oldukları yerde her yıl onları anma törenleri yapıyorduk. Bugün bu törenler artık yapılmıyor.

Çok yazık... •

Mustafa Kemal'in Vahdettin'le Almanya Gezisi

Mustafa Kemal 15 Aralık 1917-4 Ocak 1918 tarihleri arasında veliht Vahdettin'in Almanya ziyaretinde kendisine eşlik etmiştir. Ziyaret ilginç anılarla ve Mustafa Kemal'in kişiliğini ortaya koyan olaylarla doludur.

Ziyaret daveti Kaizer II.Wilhelm tarafından Sultan Reşat'a

yapılmıştır.

Yıldırım Orduları Komutanı Mareşal Falkenheim Suriye'deki, İngiliz ordusuna taarruz etmeyi düşünmekte, emrindeki 7. Ordu komutanı Mustafa Kemal ise kuvvet dengesini düşünerek bu taarruza karşı çıkmakta idi.

Mustafa Kemal Suriye- Filistin

cephesinde yapılacak hareketin Mareşal Falkenhein komutasında değil, kendi komutasında yapılmasını önermiş, bu teklifi Enver Paşa tarafından reddedilince 7. ordu komutanlığı görevinden istifa ederek İstanbul'a dönmüştür.

O dönemde Batı (Almanya-Fransa) cephesinde ABD'nin savaşa girmesi ile kuvvet dengesi İtilaf Devletleri lehine değişmiş, Almanya Fransa'daki kazanımlarını korumaya, İtilaf Devletleri'nin diğer cephelere kuvvet kaydırmasını önlemeye çalışmakta, ve İtilaf taarruzlarına karşı savunmaktadır.

Öte yandan Suriye - Filistin cephesinde 100 bin kişilik İngiliz ordusu 40 bin kişilik Osmanlı ordusuna karşı taarruz hazırlıkları içerisinde-dir. Almanya Batıda yenilirse galip İngiltere Suriye'deki kuvvetini

takviye edebilecek, Türkiye Suriye'yi kısa zamanda kaybedecektir.

Alman İmparatoru'nun Sultan Reşat'ı ülkesine davet etmesinin asıl maksadı Alman ordusunun Batı cephesinde başarılı olduğunu göstermek ve müttefiki padişahı rahatlatmaktır.

Almanya Batıda yenilirse galip İngiltere Suriye'deki kuvvetini takviye edebilecek, Türkiye Suriye'yi kısa zamanda kaybedecektir.

Alman imparatorundan davet alan Sultan Reşat sağlık nedeniyle bu davete katılamayacağından yerine veliaht Vahdettin'i göndermeye karar vermiştir. Ziyaretin asıl maksadı askeri olduğundan Vahdettin'in yanına askeri bir uzman gerekmektedir. Enver Paşa Mustafa Kemal'e bu görevi teklif eder. Mustafa Kemal geleceğin padişahını yakından tanımak; kendisine ulusal konularda telkinlerde bulunmak ve Batı cephesindeki durumu yerinde görmek amacıyla bu fırsatı kaçırmaz ve görevi derhal kabul eder.

Geziye çıkmadan önce Vahdettin'i ziyaret eden Mustafa Kemal

ilk kez gördüğü geleceğin padişahını “zavallı, talihsiz ve merhamede değer bir kişi” olarak tanımlar.

15 Aralık 1917’de Sirkeci garındaki uğurlama töreninde vahdettin protokol hataları yapmıştır.

Mustafa Kemal’in İstanbul’da tutuk gördüğü veliaht trende kendisi ile daha yakın ilişki kurmuş, iltifat etmiştir.

Ziyaretin ilk gününde heyetimiz Alman kralına takdim edilirken Kaizer Wilhelm “16. Kolordu komutanı Anafartalar’ı yapmış olan komutan değil misiniz?” sözleri ile Mustafa Kemal’i tanıdığını söylemiştir.

Alman Genelkurmay Başkanlığına heyetimize Batı cephesindeki askeri durum hakkında brifing verilmiştir. Harita üzerinde yapılan açıklamalardan tatmin olmayan Mustafa Kemal durumun Almanların gösterdiği kadar iyi olmadığını yüzlerine açıkça söylemiştir. Alman yetkililer Batı cephesindeki durumun umut verici olduğunu göstermeye çalışırken Vahdettin Mustafa Kemal’in telkinleri ile bunu inandırıcı bulmadığını söyleyince Kaiser Mustafa Kemal’i ima ederek “Ben Alman Kralı olarak başarılı olduğumuzu

söylüyorum. Ama görüyorum ki sizin aklınızı çelenler var” demiştir.

Brifingte verilen bilgilerden

tatmin olmayan Mustafa Kemal cephe durumu şahsen görmek istemiş, cephedeki bir birliğin komuta yerine giderek birlik komutanı ile bir ağaca çıkıp gözetleme yapmış, aldığı bilgilere göre birliğin komutanına tehlikede olduklarını söylemiştir.

Akşam Alsas valisinin yemeğinde vali Ermeni konusunu gündeme getirince

Mustafa Kemal gereken sertlikte valiyi uyarmıştır.

Dönüş yolunda Mustafa Kemal Vahdettin’e 5. Ordu komutanlığını almasını, kendisini de kurmay başkanı yapmasını önermiş, Vahdettin kaçamak cevapla yetinmiştir.

Kaizer Wilhelm

Dönüş yolunda Mustafa Kemal Vahdettin'e 5. Ordu Komutanlığı'nı almasını, kendisini de Kurmay Başkanı yapmasını önermiş, Vahdettin kaçamak cevapla yetinmiştir.

Mustafa Kemal haklı çıkacak, Almanya ABD destekli İtilaf Kuvvetleri'nin taarruzu karşısında yenilgiyi kabul ederek Compirgne Ormanı'nda ağır koşullar içeren ateşkes anlaşmasını imzalayacaktır.

Ziyaretin genel çerçevesi Almanların Batı cephesinde ne kadar başarılı olduklarını gösterme gayretleri ve buna karşılık Mustafa Kemal'in açıklamalardan tatmin olmadığını göstermesi ile geçmiştir. Nitekim Mustafa Kemal haklı çıkacak, Almanya ABD destekli İtilaf Kuvvetleri'nin taarruzu karşısında yenilgiyi kabul ederek 11 Kasım 1918'de (Mondros'tan bir hafta

sonra) Compirgne Ormanı'nda ağır koşullar içeren ateşkes anlaşmasını imzalayacaktır.

Sonuç

Mustafa Kemal Almanya gezisinde eşlik ettiği Vahdettin'i yakından tanıma kendisini de vellahta tanıma fırsatını bulmuştur. Vahdettin padişah olunca Mustafa Kemal'e onursal yaverlik (fahri yaveri hazreti şehriyari) payesi vermiştir.

1919'da Karadeniz bölgesine dirayetli bir generalin gönderilmesi istendiğinde Padişah Vahdettin Çanakkale'den ününü duyduğu ve Almanya gezisinde yakından tanıdığı Mustafa Kemal'i görevlendirmiştir. Gezide Alman Kralı ve genelkurmayı Almanların Batı cephesinde başarılı olduklarını göstermeye çalışmış fakat Mustafa Kemal askeri bilgisi ve deneyimlerine dayanarak Alman başarılarına inanmamış bunu kendilerine açıkça söylemiştir. Olaylar Mustafa Kemal'i haklı çıkartmıştır.

Bu davranışları Mustafa Kemal'in özgüveninin, medeni cesaretinin ve askeri dehasının yükseklüğünü göstermektedir. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

"Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi ede etmek için belli başlı vasıttır. Gaye fikirdir. Bir fikre dayanmayan zafer yaşayamaz. Her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir alem doğmalıdır. Yoksa başlıbaşına zafer boşa gitmiş bir gayrettir."

Mustafa Kemal Atatürk

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

15

Otopsi

Cengiz Özakıncı

Mavi Vatan'a Anglo-Yunan Suikasti -1926

Kurtuluş Savaşı'yla ülke işgalden kurtulur kurtulmaz, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, üç yanı denizlerle çevrili ülkemizin güçlü bir donanmaya kavuşturulmasına yönelik çalışmaları başlattı. Dünya savaşında yaralanan Yavuz zırhlımızın onarılarak donanmaya katılması, 1923'te Genelkurmay'ca hazırlanan ve Başbakan İsmet Paşa, Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp ve

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın onayından geçen gizli "Bahriye Siyaseti Programı"nın ilk maddesiydi. Cumhuriyetin ilanından önce 25 Eylül 1923 günlü Akşam gazetesinde yayınlanan "Harp Gemilerimiz Ne Halde Bulunuyor?" başlıklı yazıda: "Yavuz'un tamiri için 7 milyon lira sarfı lazım geliyor." "Armstrong-Vickers (İngiliz şirketi-cö) bu geminin tamiri için hükümete müracaatda bulundu" haberi yer alıyordu. »

donanmasına katılacağına ilişkin haberler Yunanistan'da korku yaratıyor; Yunan hükümeti, deniz gücü üstünlüğünü korumak ve sürdürmek için önlemler alıyordu. 1921'de ABD'de başlayan Uluslararası "Bahri Tahdid-i Teslihat" (Deniz Silahlanmasının Sınırlanması) görüşmeleri yıllarca sürecek ve Yunanistan, sahip olduğu deniz gücü üstünlüğünü sürdürebilmek için Türkiye'ye deniz silahlanmasını durdurma antlaşması önerecekti. Fakat Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi (Çakmak), bütçesi TBMM'nde onaylanmış bulunan "Bahriye Siyaseti Programı" gerçekleştirilmeden ve Yavuz'un onarımı tamamlanmadan önce, Yunanistan'ın önerdiği silahlanmayı sınırlama antlaşmasının imzalanmasına karşıydı:

"20 Haziran 1341 (1925), Türkiye Cumhuriyeti Harbiye Vekaleti Umur-ı Siyasiye Müdüriyeti Umumiyesi, Aded, Suret: Hükümetimizin yeni siparişleri ve Yavuz'un ta'miri kuvâ-yı bahriyyemizi Yunan donanmasıyla müsâvi olacak bir dereceye bile ı'sâd edemeyeceği cihetle siparişâtımızın itmâmı ve Yavuz'un tâ'mirinin icrâsı sûretıyla

bahrî tahdîd-i teslihât teklifi üzere-rinde anlaşmanın muvâfık olacağı ma'rûzdur. Müşir Fevzi."

Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, bu yazısında, Hollanda'ya sipariş edilen ve yapımı sürmekte olan iki denizaltı ve diğer savaş gemilerimizin yapımı bitip donanmamıza katılsalar ve Yavuz'un da onarımı bitip donanmamıza katılsa, bu durumda bile Türkiye'nin deniz gücünün Yunanistan'ın düzeyine erişemeyeceğini; "deniz silahlanma-

sının sınırlanması" önerisinin ancak sipariş ettiğimiz savaş gemileri ülkemize geldikten ve Yavuz'un onarımı gerçekleştirildikten sonradır ki kabul edilebilir olacağı yönünde görüş bildiriyordu.

Yunanistan, deniz silahlanmasını sınırlandırma teklifini reddeden Türkiye'nin donanmasını güçlendirmesinden

rahatsızdı. 1921'de Ankara'da yakalanan İngiliz Ajanı Mustafa Sagar'i yargılayan ve idam kararı veren İstiklal Mahkemesi yargıçlarından Bahriye Vekili İhsan Bey, Genelkurmay'ın vekalet kurulmadan önce saptadığı, İngiltere'yi ve Yunanistan'ı rahatsız eden "Bahriye Siyaseti Programı"nın uygularken, bir suikast

Müşir Fevzi, 20.06.1341 (1925)

girişimine hedef olacak ve o tarihte Atatürk'ün Emniyet Müdürü olan General Ekrem Baydar, yıllar sonra Cumhuriyet'te dizi olarak yayınlanan anılarında bu olayı şöyle anlatıyordu:

Cumhuriyet gazetesi, 29.08.1971

"Hediye Paketi"

Bu sıralarda İhsan Bey adına posta ile gönderilen paketten bir ilkel bomba (Machine Infernal) çıkmış, fakat büyük bir tesadüf eseri patlamamıştı. İhsan Bey'e yönetilen suikast böylece başarısızlığa uğramış bulunuyordu. Bombanın bulunduğu paket İstanbul'dan postaya verilmiş olduğu için, bomba özel bir kurye ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilmişti. Kutunun içine bir dinamit çubuğu yerleştirilmişti ve kapağı açılırken dinamiti patlatacak kapsülü ateşlemek için de tertibat yapılmıştı.

Kutu, ismini şimdi hatırlayamadığım bir postaneden (hediyeelik eşya) kaydı ile gönderilmişti. Üzerindeki adres de uydurmaydı. Kutuyu kabul edip muamelesini yapan posta memuru da gönderen şahsın eşkalini hatırlayamıyordu.

Alman Mali

Dinamit çubuğunu incelerken, sarılı olduğu kağıtta bazı harf ve rakamlarla beraber **Radvali (Rotweil-cö)** adını gördük. Bu, o zaman Almanya'da pek meşhur olan bir

barut ve patlayıcı madde fabrikasının markasıydı. Ambalaj kağıdını fabrikaya göndererek, mümkünse "Ne zaman ve kime gönderildiğinin bildirilmesini" istedim. Gelen cevap-

ta gönderilme tarihi belirtilmiyor, yalnızca "Türkiye Milli Savunma Bakanlığı'na gönderilmiş olduğu" bildiriliyordu. Milli Savunma Bakanlığı Posta Mutemetliği'ndeki kayıtlardan ise böyle bir paketin alınmadığı anlaşılıyordu.

Politik Konu

Olay şahsi değil politik bir konu hüviyetine bürünmüştü. En kuvvetli ihtimal bu suikastın Yunanlılar tarafından düzenlenmiş olmasıydı. Çünkü Yavuz'un tamiri konusu Yunanistan'da büyük telaş ve korku yaratmış, Türk donanmasının kuvvetlendirilmesi çalışmalarını Yunanlılar ürkütülmüştü. Ancak Yunanistan, hiçbir zaman arkasında bir büyük devlet olmadan Türkiye'ye karşı çıkma cesaretini kendisinde bulamamıştı. Şeyh Said İsyanı da başarıya ulaşamadığına göre, Türkiye'de karışıklık çıkarmayı kendisine başlıca mesele edinen İngiliz Gizli

Servisi' nin de bu olaydaki rolü en az Yunanistan kadardı. İşin iç yüzünü ortaya çıkarmak için elimizdeki tek hareket noktası posta memuruydu. Ama maalesef o da hiçbir ipucu veremiyordu. Çabalarımız bu yüzden sonuçsuz kaldı."

***

Bu olaydan bir süre sonra, İngiliz Armstrong-Vickers firması temsilcilerinin Türkiye'de casusluk yaptıkları saptanacaktı. (DMA, Deniz Müsteşarlığı, K.: 34, G.: 726, 1929." (Bkz: Derya Levent Mi-yak, Serkan Tuna, "Milli Müdafaa Vekaleti'nin Lojistik Faaliyetleri Kapsamında Satınalma ve Tedarik Mevzuatı (1923-1938", Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Yıl: 2018/2, cilt:17, sayı:34, s.237. - Bkz: Bütün Dünya, Kasım 2022)

İhsan Bey suikast girişimine hedef olduğu sırada, basında kendisini yolsuzlukla suçlayan yazıların da hedefiydi. Basındaki yolsuzluk iddiaları, şayet İhsan Bey hakkında soruşturma açılmayacak olursa, kamuoyunda Başbakan'ın ve Cumhurbaşkanı'nın yolsuzluğu korduğu izlenimi uyandıracak düzeydeydi.

1 Kasım 1927'de Bahriye Vekaleti fiilen kaldırıldı ve İhsan Bey 24 Aralık 1927'de Yüce Divan'a sevk edildi. Ancak, Yunanistan ve İngiltere, kendilerini rahatsız eden uygulamaların Bahriye Vekaleti kaptandıktan sonra kesintisiz olarak sürdürdüğünü görünce, bunların İhsan Bey'in kişisel yeğlemeleri olmadığını anladılar. 1923'te hazırlanan

ve bütçesi 25 Mart 1924'te kabul edilen, -yani Bahriye Vekaleti kurulmadan önce uygulanmaya konulan- Bahriye Siyaseti Programı, Bahriye Vekaleti kaldırıldıktan sonra sürdürülmüş ve sipariş edilen iki denizaltı 1928'de donanmamıza katılmıştı.

Yunanistan, onarımı sürmekte olan Yavuz'un donanmaya kazandırılması halinde, Ege'deki deniz üstünlüğünü yitireceğini biliyordu. Venizelos'un 1929'da verdiği demeçler, Yunanistan'ın Türk donanmasının güçlenmesinden duyduğu korku ve kaygıyı dile getiriyordu.

11 Haziran 1929 günlük Vakit gazetesinde "*Venizelos Harpten Bahsediyor! / Bizim Filomuzu Takviye Etmemiz Münhasıran Onlara Karşı İmiş*" başlığıyla yayımlanan habere göre, Venizelos, Türkiye ile Yunanistan arasında donanma yarışı olduğunu, Yunanistan'ın deniz silahlanmasını sınırlandırma önerisini reddeden Türkiye'nin İtalya ve Hollanda'ya iki torpido muhribi, iki denizaltı, dört torpido siparişi vermekle Yunanistan'a saldırmaya hazırlandığını ileri sürüyordu.

10 Eylül 1929'da "*Yunanlılarda Telaş. Koca Yavuz'un Hayalinden Bile Korkup Ürküp Korkuyorlar!*" başlığıyla yayımlanan İkdam gazetesinin ertesi gün: "*Korku! Yunanlıları Telaş Aldı!*" başlıklı haberinde "*Venizelos'un beyanatu üzerine İngiltere, Doğu Akdeniz'de bugünkü coğrafi sınırları korumaya çalışacağını, gerekirse barış için donanmasını kullanmayı onur sayacağını*

İkdam, 10.09.1929. (solda) İkdam, 11.09.1929. (sağda)

açıklamıştır. Venizelos, Türk filosunun saldırması halinde İngiliz filosunun yardım edeceği sözünü almıştır. Yunan donanmasının başlattığı manevra, İngiliz kurulunun gözetim ve denetim altında sürmektedir.” diyordu.

Yunanistan, ancak tamiri biten Yavuz’un 12 Ekim 1929’da denize indirilerek Türk donanmasına katılması ve böylelikle donanmamızın Yunan donanmasından daha güçlü bir konuma yükselmesinden sonradır ki,

Hakimiyeti Milliye, 31.10.1930.

saldırgan söylemlerinden uzaklaşarak dostluğa yanaşacak, “Türkiye ile Yunanistan arasında Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Muahedesi ile Deniz Teslihatı Protokolü” 30 Ekim 1930’da imzalanacaktı.

Tarih göstermiştir ki, Türk’ün bu coğrafyada barış içinde yaşamasının biricik yolu komşularından güçlü olmasına bağlıdır. Yunanistan’ı Anadolu toprakları üzerinde etnik ve tarihsel hak iddialarından oluşan yayılcılıktan caydıracak tek şey, Türk donanmasının güçlü olmasıdır.

Sözün özü: Latince: “*Si Vis Pacem Para Bellum*”.

Osmanlıcası: “*Hazır ol cenge, ister istersen sulhu salah.*”

Türkçesi: “*Barış istiyorsan savaşa hazır ol.*” •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Yakın Tarihimiz
Yaşar Öztürk

Namuslu ve Sabırlı Atatürk

Nazım Hikmet, Fazıl Hüsni Dağlarca, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Külebi, Sunullah Arısoy, Atilla İlhan, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Asena... Ve 1968’de yayımlanan tek şiir kitabı destansı “Hasretinden Prangalar Eskittim” ile Ahmet Arif aydınlanma, çağdaşlaşma, adalet, eşitlik, özgürlük, sevgi, kardeşlik, barış savaşçısı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatır:

*“Bunlar / Engerekler ve çıyan-
lardır, / Bunlar, / Aşımıza, ekmeğimi-
ze / Göz koyanlardır, / Tanı bunları,
/ Tanı da büyü... / Bu, namustur/
Künyemize kazınmış, / Bu da sabır, /
Ağulardan süzölmüş. / Sarıl bunlara
/ Sarıl da büyü...”* dizelerindeki gibi namuslu ve sabırlıydı, Atatürk.

Editör, çevirmen Seda Toksoy, Erich Fromm’un Türkçesi yayımlanmamış “Yaşam Sevgisi Üzerine”

başlıklı kitabında yer alan ilgi çekici bir bölümü Bütün Dünya okurlarıyla paylaştı. Bireyselleştikçe sürüle-şen, kalabalıklaştıkça yalnızlaşan, bilgiye erişilebilirliği artıkça cahille-şen, zengileştikçe yoksullaşan-yok-sunlaşan, özgürlükten kaçan, körleşen-sağırlaşan-suskunlaşan, sevgi ve şiddet sarmalında, sahip ol-mak ve olmak arasında bocalayıp duran insan ve insanlığı dile getiren Fromm şöyle diyor:

“İnsanın ne düşündüğü nispeten önemsizdir. Büyük ölçüde rastlan-tısaldır ve ne tür sloganlara kulak verdiği-ne, gelenek ve toplumsal ba-

kımdan hangi parti-ye mensup olduğuna, hangi ideolojilerin ona eriştiğine bağlıdır. Bundan ötürü de kişi aşağı yukarı baş-kaları gibi düşünür. Bu, insanın uyum ve bağımlılık eğilimi-nin bir işaretidir. Bu-na görüş diyoruz. Kişi görüşünü kolayca de-ğiştirebilir. Bir görüş ancak koşullar aynı

kaldığı sürece geçerlidir. Siyasi ola-rak söz konusu olan, öncelikle insa-nın ne düşündüğü değildir. Önemli olan nasıl yaşadığı ve davrandığıdır. Nasıl yaşayıp davrandığı da karak-ter yapısına bağlıdır.

İnanç, kökleri insanın kafasında değil, karakterinde olan bir fikirdir. Fikir/görüş çoğunlukla kişinin işit-tiklerinden kaynaklanırken inanç insa-nın ne olduğundan kaynaklanır.

Eric Fromm

İnsanlar ancak terörist sisteme karşı bir inançları varsa ona dire-necektir, fikir sahibi olmakla kal-dıklarında değil. Bu şu anlama da geliyor: İnsanlar ancak anti otoriter bir karakterleri varsa direnecek, karşı çıkacak, aynı safta yer alma-yacaktır(...) bir kavram daha var; siyasetin ekonomi ve sınıf çıkarla-rının bir ifadesi olduğu (...) bir şey eksik kalıyor: Burada her şey ekono-mik-toplumsal saikler etrafında değil, bunlar tarafından harekete geçirilseler de kişinin içsel imkân-ları, tutku duydukları, hedefleri et-rafında dönüyor. Onlar da ‘insanlık durumuna,’ insanın varoluş koşulları-na derinlemesine kök salmış halde. İnsan-ların neden şu veya bu şekilde davrandı-ğını anlamak istiyor-sak, her iki faktörü -ekonomik ve insana özgü tutkular- yakı-nadan tanımak zorunda olduğumuzu düşünüyorum.

Bu iki faktör, ‘top-lumsal karakterin’ ayrılmaz bir par-çasıdır.”

Biyolojik ve toplumsal duygular-dan söz eden Fromm:

“Biyolojik duyguların tersine, toplumsal kökenli duygular (sevgi, sevinç, dayanışma, haset, kıskanç-lık, rekabet düşüncesi, sahip olma hırsı gibi) belirli toplumsal yapı-ların bir ürünüdür. Sömürücü bir

azınlığın savunmasız, yoksul çoğunluğa hükmettiği bir toplumda iki tarafa da nefret damgasını vurur. Sömürülenlerdeki nefretin açıklamaya ihtiyacı yok.

Hükmeden azınlık ise baskı altında olanların intikamından duyduğu korkudan ötürü olduğu kadar kendi suçluluk duygularını bastırmak ve sömürgeci davranışının doğruluğunu kanıtlamak için de kitlelerden nefret etmek zorundadır. Adalet ve eşitlik tesis edilmediği sürece, eşitlik ve adalet ilkelerinin aldığı yaralar meşru kılınmak için yalan söylemek zorunda olduğu sürece hakikat de ortaya konamadığı için nefret ortadan kalkamaz(...)

İnsanların yüreklerinin en derinlerinde eşitlik ve adalet yetisine sahip olması, düşmanca bir grubun eşitlik ve adalet ilkelerini yaralamasına duyarlı olmalarının bir sonucudur. Adalet ve eşitliğin yaranılması konusunda kendileri suçlu olmadıkça çoğu kişinin bunların en küçük ihlaline tepki göstermesi kadar insan vicdanının duyarlılığını ortaya koyan şey yoktur. Ulusal bir grubun düşmanını suçlamasına karşı vicdanın sesi böylece yükselir:

İnsanlar doğal bir ahlâk hissine sahip olmasa, düşmanın sözüm ona

işlediği vahşet doğru ya da yanlış onlara bildirildiğinde neden böyle sine bir infiale kapılırsınlar?"

Çocukluğunda oyun oynarken baş eğemeyen, sevgi ve bilgi pınarından beslenen Mustafa Kemal, okul yıllarından amansız hastalığı pençesinde ölümü büyük bir metanetle beklediği ana kadar hep namuslu ve sabırlı oldu.

1905 yılında göreve başladığı bugünkü Lübnan ve Suriye topraklarında “hediye” diye sunulan altınları,

rüşvetleri geri çeviren Mustafa Kemal ayrıcalık istemediği gibi ayrımcılık da yapmadı.

1905 yılında göreve başladığı bugünkü Lübnan ve Suriye topraklarında “hediye” diye sunulan altınları, rüşvetleri geri çeviren Mustafa Kemal ayrıcalık istemediği gibi ayrımcılık da yapmadı. Ahlâklı davrandı ve davranış bekledi. Görevden kaçmadığı gibi zor durumlarda gözünlü oldu. Engeller karşısında küsmeydi. Sessiz ve duyarsız kalmadı.

Ülkenin genel durumunu 20 Eylül 1917’de üstlerine sundu:

“Harp, her milletten olan unsurlarımızı istisnasız son dereceye getirmiştir. Ahali ile idare arasındaki bağlar sarsılmıştır. Evlerinde

kalan ahalî, her yönden hükümetten uzak kalmakta menfaat gören bir hale gelmiştir. Çünkü kalan ahalî ya kadınlardan ya acizlerden veya firarilerden ibaret olup, emeklerinin ürünleri hayatlarını sürdürmeye yetmezken, mülki hükümet ve askerîye, onlardan açlık ve ölüm karşılığında mal ve mülklerini istemek ve almakta daha çok ısrar etmek ve inatçı olmak mecburiyetindedir.

“Mülki hükümetin tam bir acz içinde oluşu, (...) bütün memurlarda görülen rüşvet, vurgunculuk ve suiistimallerden ve memurların keyfine düşkün bir hale gelmesinden ve

adli işlerin kesinlikle yürümemesinden ileri gelmektedir. Bu sebepler, genel hayatı her köşede ve her beldede esasından çürütmektedir.”

Diğer taraftan, mülki hükümetlerin tam aczi, genel bir anarşiye sürüklenen genel hayatı idareye engel olup ahalinin hakları için ne düşünülüyorsa hepsi hak ve adalete aykırı ve dolayısıyla halkın nefretinin artmasına yol açacak bir şekilde çözmek zorunlu alışkanlığındadır. Mülki hükümetin tam bir acz içinde oluşu, bir zabıta kuvvetinin noksanlığından ve ihtiyaç derdiyle, bütün memurlarda görülen rüşvet, vurgunculuk ve suiistimallerden ve memurların keyfine düşkün bir hale gelmesinden ve adli işlerin kesinlikle yürümemesinden ileri

gelmektedir. Bu sebepler, genel hayatı her köşede ve her beldede esasından çürütmektedir.

Genel işenin, ticaret ve ekonomî işlerinin müthiş bir şekilde çökmeye başlaması, başlıca belirtileridir. Bugün bir para meselesi ortaya çıkmıştır ki, bu dert, ne ahalide ne de memurlarda gelecek emniyeti bırakmamakta ve namuslu insanları mukaddesatlarından ayrıl-

maya yönlendirmekte ve zorlamaktadır. Dolayısıyla, harp devam ettiği takdirde, karşısında bulunduğumuz en büyük tehlike, her taraftan çürüyen muazzam saltanat binasının bugün içerden birdenbire ve hep birden çökmesi ihtimalidir.”

Genel askeri durumu “Kral çıplak” dercesine özetledi, Mustafa Kemal:

“Ordu, harbin ilk dönemlerine göre fevkalade zayıftır. Birçok orduların mevcutları, lazım olanın beşte biri gibidir. Memleketin insan kaynakları ikmale muktedir değildir(...)

dünyanın en zor işlerini görmek üzere biner mevcutlu taburlarla bana gönderilen tümenin yüzde ellisi ayakta durmaya mecalsiz zayıflardan ibaret olduğundan seçilmiş ve sağlam kalan erler, 17-20 yaşlarındaki gelişmemiş çocuklarla 45-55 yaşındaki işe yaramazlardan ibaret kalmıştır(...)

Bu misal gösterir ki, bütün kaynakları toplayarak ufak bir kısmı dahi sağlam tutmaya imkan yoktur(...) netice; artık her iş bitmiştir ve bulunacak bir çare kalmamıştır zemininde değildir. Böyle kötümser bir kanaatin, düşmanların ve tehlikelerin en vahimi olduğunu açıklamaya hacet görmem. Kurtuluş ve hayat imkanı vardır, ancak hedefe ulaştırılacak tedbirleri bulmak lazımdır.”

Önerilerini sıraladı, Mustafa Kemal: “İçerde hükümeti takviye ve hayatı temin etmek Jandarmayı kuvvetli yapmak, memurları ve adli işleri ve herhalde genel işe ile ticaret ve ekonomi işlerini düzenlemek, hiç olmazsa suiistimalleri asgari sınıra ve tahammül edilebilir bir dereceye indirmektir. O şekilde ki, memleket sağlam bir hareket üssü halinde bulunmalı. Harbin uzaması maazallah yeni kayıplara ve felaketlere sebep olsa da elimizde ve gerimizde kalacak bölgeleri ve ahaliyi herhalde dayanmaz ve çürük bir kitle halinde bulmamalıyız. Askeri siyasetimiz bir savunma siyaseti ve elimizde bulunan kuvvetleri ve bir tek neferi son ana kadar saklamak siyaseti olmalıdır.”

Sabrının sınırı vardı Mustafa Kemal’in:

“Eğer harp vaziyeti bu hareket şeklini mecbur kılarlsa, vatanın mukadderatı söz konusu olurken, ister istemez kendimin seyirci kalmama tevekkül ve tahammül edemem. Bu halde yapacağım iş, en ufak bir birliğin müdahale ettiği cepheyi ve muharebe hatlarını kayıtsız şartsız kendi emrim altına almaktır(...) içinde bulunduğumuz bataklıktan Almanlarla beraber kurtulmak zaruri ise de, Almanların bu zaruretten ve harbin uzamasından istifade ederek bizi sömürge şekline sokmak ve memleketimizin bütün kaynaklarını kendi ellerine almak siyasetinin karşındayım.

Kıtsacası, gerek mülki hükümetler ve gerek ahali içinde yapılacak işlerin sıradan bir memleket meselesi değil, en birinci bir memleket müdafaası meselesi olduğu bu devirde memleketin hiçbir köşesinin herhangi bir yabancı nüfuz ve idaresi altına verilmesi, saltanat hayatını kesinlikle bozar ve ortadan kaldırır. İşte, benim görüşlerim bundan ibarettir. Bulduğunuz mevki sebebiyle bunları anlatmakla vicdanım üzerindeki bir yükü kaldırmış olduğuma inanıyorum.”

Çıkışına destek olduğu Minber gazetesinde 17 Kasım 1918’de Mustafa Kemal’in açıklamaları yayımlandı:

“Bütün hayatım harpte muharebe meydanlarında askerlik işleriyle uğraşmakla geçmiştir. Ben her türlü siyasetin her türlü manasıyla en

çok kuvvetli olmakta bulunduğunu kabul ederim. En çok kuvvetli olmak deyiminden maksadımın yalnız silah kuvveti olduğunu sanmayınız. Tersine, asker olmama rağmen, bu, bence kuvveti ortaya çıkaran ve oluşturan etkenlerin sonuncusudur. Benim amaçladığım, manevi, bilimsel, teknik ve ahlaki bakımdan kuvvetli olmaktır. Çünkü bu saydığım özelliklerden mahrum olan bir milletin, bütün fertlerinin en son silahlarla donandığını farz etsek bile, kuvvetli olduğunu kabul etmek doğru olamaz.

Bugünkü insanlık topluluğu içinde insan olarak yer alabilmek için, elbette silah elde olmak yeterli değildir.

Bana göre, kuvvetli bir ordu denildiği zaman anlaşılması lazım gelen mana, her ferdi, bilhassa subayı, kumandanı, medeniyet ve tekniğin icaplarını kavrayan ve hareketlerini ona göre uygulayan yüksek ahlâkta bir topluluktur. Şüphe yok ki, yegâne amacı, vazifesi ve hazırlığı, vatanın müdafaasıyla sınırlı olan bu topluluk, memleketin siyasetini idare edenlerin en sonunda verecekleri kararlarla faaliyet haline geçer.”

14 Mart 1919’da bir gazetede-ki ordu ve askerlere iftiralara sessiz kalmadı, Mustafa Kemal:

“Müdafaalarına hiçbir vakit lüzum görmeyeceğim bazı şahıslara taş atmak isterken, vatan ve millet

için tam bir saflık ve masumiyetle ve her türlü mahrumiyet ve zorluk içinde namuslu vazifesini hakkıyla yapan Osmanlı ordularını haydut ve aynı mahrumiyet ve zorluklar içindeki ve tek dayanakları namus ve hay-siyetleri olan söz konusu orduların kumandanlarını sefil ve haydutbaşılıkla niteleyip teşhir etmek ne büyük ahlaksızlık ve ne sefil vicdansızlıktır. Başlarında bulunmakla iftihar ettiğim kahraman ordular, haydutlardan değil, soylu Osmanlı milletinin namuslu evlatlarından oluşuyordu.

O sefil müfteri şunu da kesin olarak bilmelidir ki, ben de, hiçbir vakitte vagon vagon altın teslim alan sefil ve haydutbaşılardan

değilim. Dolayısıyla (I.) Dünya Savaşı içinde kumanda ettiğim ordular ve şahsım adına bu namussuzca iddiayı red ve sahibini tel’in ederim.”

Kıldan ince, kılıçtan keskindir namuslu ve sabırlı olmak. Yüreğinden hiç eksiltmediği koşulsuz insan ve doğa sevgisi; aklına rehberlik eden doğru yol gösterici bilimle güneştir, Atatürk. Milyarlarca insan fark etse de etmese de Güneş her sabah yaşam sunar Dünya’ya.

Güneş gibi, namuslu ve sabırlı Atatürk de yürekleri ısıtıp, akılları aydınlatmayı sürdürüyor. •

yasarozturk@butunduya.com.tr

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Kağızman Sağlık Ocağında

Kars'ın Kağızman İlçesi Sağlık Ocağında, binanın dışından duyulabilecek denli yüksek bir sesle ağlayan bebek, köyde sıcak su kazanına düşmüş, başından ayak parmaklarına değin haşlanmıştı.

“Tuz basmışlar çocuğun vücuduna, sonra da inek pislği sürmüşler her yanına” dedi sağlık ocağının tek doktoru Gündüz Çalışkan. “Yavrucağı birkaç saat önce bize getirdiklerinde görmeliydiniz...”

Ankara'da kapıcılık yapan amcası, tatil için geldiği köyünde daha bavulunu açmadan olaya tanık olmuş, ağabeyinin ve yengesinin elinden zorla kaptığı yeğenini kucaklamış, Kağızman'daki sağlık ocağına yetiştirmişti.

Doktor Gündüz Çalışkan, çocuğun durumunda pek bir yaşam

umudu göremediğini söyledi.

“Sabaha çıkarsa kurtulabilir ama...” dedi ve sonra sözcükleri ağzında yuvarladı, yavaş sesle tamamladı sözünü:

“Çok zor bir olasılık” dedi. “Çok zayıf bir olasılık...”

Birbuçuk yaşındaki çocukcağız, yaşamla ölümün arasında sıkışıp kaldığı o incecik sınırdaki gece, her canlıya özgü “sınırın yaşam yakınında kalabilme” savaşımı verdi.

Gücünü ve soluğunu toparlayabildiği her an, tüm gücü ve tüm soluğuyla, tüm gece boyunca çılgınlık attı. Her dakika başı bedeninden çimdik büyüklüğünde parçalar koparıldı sanki...

Sabaha karşı sesini duyamaz oldum. Ben de ancak o saat dalabilmişim yan odada uykuya...

Güneşin ışıkları Türkiye'nin batısına varmadan, doğudaki kişileri çoktan kaldırmış oluyor yataklarından. O sabah, o saatlerde Türkiye'nin doğusunda, galiba yalnızca Doktor Gündüz Çalışkan henüz uyanamamıştı.

Tüm gece gözünü kırpmadan bebekle ilgilenmişti; şimdi de beni konuk ettiği sağlık ocağındaki odasında, karşıdaki yatağında mışıl mışıl uyuyordu.

Yarım saat sonra o da uyandı. Gözlerini açar açmaz da, "Günaydın" dileğinden önce günün müjdesini verdi:

"Sabaha karşı tehlikeyi atlattı" dedi. "Merak etmeyin... Ölümü yendi."

Serum verebileceği uygun bir damar bulamamış bebekte. Keserek damara ulaşma yöntemini ise uygulayamamış. Gerekli aletleri yokmuş çünkü sağlık ocağında.

"Başından serum verebildik" dedi. "Biraz önce de diazem yaptık. Onun etkisiyle şimdi rahat rahat

uyuyor artık."

Çocuğun yattığı odaya girdik doktorla ve arka sayfada fotoğrafını gördüğümüz tabloyla karşılaştık.

Çocuğun yatağının başında bir köylü kadın, dimdik oturduğu sandalyede kıpırdamaksızın duruyordu.

"Kim bu kadın?" dedim doktora. Bebeğin annesiymiş.

"Siz yattıktan bir saat kadar sonra geldi" dedi. "Bebeğinin arkasından yola çıkmış, taa köyden buraya değin yürümüş. Gece yarısını biraz geçiyordu buraya geldiğinde..."

Tüm gece, çocuğun yatağı başındaki sandalyesinde dimdik oturmuş, kıpırdamadan beklemiş.

"Yalnızca dudakları oynuyordu durmaksızın" dedi Dr. Gündüz Çalışkan. "Kendi, bir heykel gibi hareketsizdi."

Yanına yaklaştığımızda "Geçmiş olsun" dedim anneye.

"Allah'ıma şükürler, geçti, geçti galiba" dedi. "Gece bir yandan doktor bey uğraştı, didindi. Bir yandan da ben okudum, üfledim.

Sonunda rahata kavuştu bebem..."

Doktorla göz göze geldik, bir süre karşılıklı bakıştık, sonra içeri odaya geçtik. O evsahipliğini üstlendi, çayımızı demledi. Çaylarımızı yudumlamaya başlamadan, odanın açık kapısından koridora doğru seslendi. Kapının önüne gelip, orada duran adama bir bardak çay uzattı ve "Al Sait, bu çayı içeri,

yengene götür” dedi. “Sonra da gel, sen de otur buraya, sabah çayımızı birlikte içelim.”

Sonra Sait’in kim olduğunu söyledi bana:

“Bebeği buraya getiren kişidir” dedi. “Amcası oluyor bebeğin...”

Sait Kızıltaş, Ankara’da bir apartmanda kapıcılık yapmakta olduğunu söyledi.

Yöneticisinden yıllık iznini almış, eline bavulunu almış, sırtına yeni ceketini giymiş ve taa Ankara’lardan yola çıkıp, buralara gelmiş, köyüne girmiş, tam evlerinin önüne yaklaşırken bir de duymuş ki, “aboo...”

“Ağabeyimin birbuçuk yaşındaki bebesi, kaynar kazana düşmüş...”

Benim her yanım kaynamış gibi irkil-dim:

“Sen köye gel-diğinde ne kadar

olmuştu çocuk kazana düşeli?”

Sait Kızıltaş şimdi bile o anın heyecanını yaşıyordu:

“Üç saati geçmişti” dedi.

“Ağabeyimin yakasına yapıştım.

‘Doktora götürmediniz mi?’ dedim. Ağabeyim de, yengem de ağızlarını açmadılar.”

Sait, kaynar kazanda haşlanan yeğenine bir bakayım demiş, “Abooo ki, hepten abo!...”

“İnek pisliğine bulanmıştı bebe-ciğin her bir yanı” dedi.

Yengesine bakmamış bile, bir kez daha yapışmış ağabeyinin yakasına,

bu kez sarsa sarsa hesabını sormuş yaptığığın:

“Nedir bu hal, ağam?” demiş.

“Ne yaptınız bebeye böyle?”

Ağabeyi, sakın sakın yanıt vermiş:

“Bizim kendiliğimizden yaptığımız bir şey yok ki” demiş. “Şıh öyle dedi, biz de o ne dediye aynen öyle yaptık...”

Ağabeyinin, iki yakasını da A yırtarcasına çekiştirmeye başlamış Sait:

“Pisliğe mi bulayın çocuğu dedi şıh, ağabey?”

Ağabeyi, sakın sakın yanıt vermiş:
“Bizim kendiliğimizden yaptığımız bir şey yok ki” demiş.
“Şıh öyle dedi, biz de o ne dediye aynen öyle yaptık...”

Ağabeyi, yine sakın sakın yanıt vermiş:

“Yok. ‘Ondan önce her bir yanına tuz basın, ondan sonra pisliğe bulayın’ dedi.”

Sait Kızıltaş’ın tepesi iyiden iyiye atmış:

“Ağabey, kaynar suda haşlanan bebeye yoksa bir de tuz mu bastınız?” demiş.

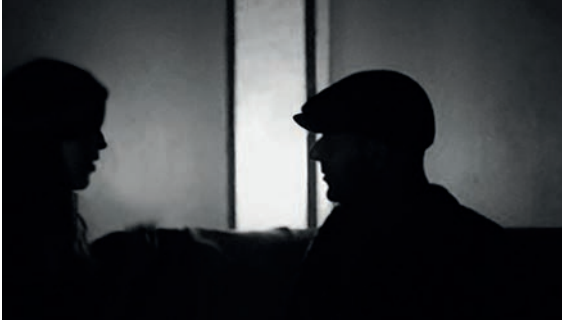
Ağabeyi yine üzerine almamış kabahati, “Bizim ne kusurumuz var ki?” demiş. “Şıh öyle yapın dedi, biz de öyle yaptık.”

Sait Kızıltaş yere çömelmiş, elini

dizine vurmuş, bir “Abooo” da öyle çekmiş.

“Daha ne halt yediniz, ağabey?” demiş. “Daha yediğiniz ne haltlar varsa, hadi, onları da anlat da, onları da duyalım, öğrenelim bakalım bir bir...”

Hiçbir şeyin farkında değilmiş ağabeyi, “Daha başka bir şey olmadı” demiş. “Bize bunları, bunları yapın dedikten sonra uzun uzun okudu, üfledi şıh. Sonra da bizi savdı. Biz de geldik, gecikmeden yaptık onun dediklerini...”

Sait’in böyle konuşması, hiç de hoşuna gitmemiş ağabeyinin: “Tövbe de, tövbe de” demiş. “Böyle konuştuğun kendisine malum olur da kızarsa, seni de, beni de çarpar şıh... Ne olduğumuzu, neye döndüğümüzü sen de, ben de anlayamayız sonra...”

Az kalsın kafası yerinden oynayacakmış o an Sait’in:

“Ağabey, şıh dediğin şıh ama Allah’ın yanından gelmiş değil ki bu

şıh” demiş. “O da senin benim gibi Allah’a yalvaran kulun biri. Onun tükürüğünün, soluğunun, seninkinden, benimkinden ne farkı var ki?.. Ah ağabey, ah...”

Sait’in böyle konuşması, hiç de hoşuna gitmemiş ağabeyinin:

“Tövbe de, tövbe de” demiş. “Böyle konuştuğun kendisine malum olur da kızarsa, seni de, beni de çarpar şıh... Ne olduğumuzu, neye döndüğümüzü sen de, ben de anlayamayız sonra...”

Ağabeyinin bu son sözüne küfürle karşılık vermiş Sait. Daha bir şey de dememiş, kapağını bile açmadığı bavulunu orada bırakmış, yeğenini kapıldığı gibi köyden fırlamış, buraya gelmiş.

“Ağabeyim de, yengem de önüme geçmek istediler ama ben aldırış etmedim onlara” dedi Sait. “Bebeği kapıtığım gibi soluğu burada aldım... Getirdim, doktor beye teslim ettim...”

Aynı babadan olma, aynı anadan doğmalarına karşın,

aynı köyde, aynı köylüler arasında büyümelerine karşın, ağabeyiyle kendisi arasındaki farkın, “büyük şehir görmek” olduğunu söyledi

Sait Kızıлтаş.

“Ben yedi yıldır Ankara’da kapıcılık yaparım ve böylelikle Ankara’da, büyük şehir nedir onu da görürüm, dünya nedir onu da görürüm” dedi. “Bir insanın vücudunda yanık oldu mu, o yanığın kendine ait bir derecesi olur, onu da bilirim. O derece, yanığın şiddetini bildiren derecedir. Yanığın tedavisinin okumakla, üflemeyle, yanığa tuz basmakla, inek pisliği bulamakla olmayacağını da bilirim artık. Hepsinden önemlisi, doktor nedir, hastane nedir onu da bilirim.”

Kasketini başından çıkardı Sait Kızıлтаş, iki elinin arasında hırsla ezdi, yamrı yumru etti kasketini:

“Ah cahillik, ah!” dedi. “Şıh kimdir, şıhlık nedir, onu da öğrendim. Büyük şehir gördükçe, onu da bildim artık... Ankara’dan bir gün sonra yola çıksaymışım ve köye bir gün sonra gelseymişim, meğer

ölüsünü bulacakmışım yeğenimin, cahillik yüzünden, şıh yüzünden...”

Sait Kızıлтаş, Kağızman’a bağlı Taşburun Köyü’nde birlikte doğup büyüdüğü arkadaşları, hemşehrileri ve ailesinin köyde kalan bölümüyle özlem gidermek için geldiği köyünde bu kez fazla kalabileceğine inanmadığını söyledi.

“Köye her gelişimde köylülerim, ‘Büyük şehir görmüş de, adam olmuş’ diye alay ederlerdi, elbiseleme bakıp bakıp ‘Bu elbiseleri giyip de oralarda zengin oldum mu demek istiyorsun?’ diye alay ederlerdi, şimdiye kadar” dedi. Şimdi ise...

“Bebe iyileşsin, onu kucağımda köye götürüyüm, Allah bilir hiç kimse bakmayacaktır köyde yüzüme” dedi.

Şıhın tedavisini sıfır sayıp, bebeği doktora getirip, bir “medeniyetçilik örneği” vermiş ya...

“Aha buraya çiziyorum, bak” dedi. “Allah bilir, ağabeyim bile bakmayacak bundan sonra yüzüme...”

İlham Veren Sözler

"Cesaret her zaman kükremez. Bazen cesaret, günün sonunda 'Yarın tekrar deneyeceğim' diyen sessiz sestir."

-Mary Anne Radmacher

"Yol sizi nereye götürürse oraya gitmeyin. Bunun yerine yol olmayan bir yere gidin ve iz bırakın."

-Ralph Waldo Emerson

"Öldüğümde tamamen tükenmiş olmak istiyorum."

-George Bernard Shaw

"Olabileceğin kişi olmak için asla geç değildir."

-George Eliot

"Dünyayı yerinden oynatacak olan önce kendi harekete geçsin."

-Sokrates

"Hayat, aldığımız nefes sayısıyla değil, nefesimizi kesen anlarla ölçülür."

-Maya Angelou

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

Hayatın Özüdür Değişim

**Değişime inanır mısınız?
Hayatın özüdür değişim. Olmazsa olmazdır.**

Her gün geçtiğimiz sokaklar değişir, evler yıkılır, yeni evler yapılır. Yemyeşil bir parkın yerinde bir bakarsınız beton yığını bir bina yükselir. Ağaçlar sonbaharda yaprak döker, ilkbaharda çiçek açar, bir dal kurur, yeni bir dal filizlenir, sonra bir yangın çıkar ormanlar çöle dönüşür.

Bir tomurcuğun güle dönüştüğü anı yakalayamadığımız gibi, büyüdüklere anı yakalayamasa da bir

bakarız bebekler büyüyip okula başlamış, okul bitmiş, yuvadan uçmuşlar.

Bizler günlük koşuşturmacalarımız içinde çok farkına varamasak da baş döndürücü bir hızla değişmektedir aslında her şey.

Yaşadığımız mekânlar, hayatımızdaki insanlar değişir. Dahası biz değişiriz. Her gün aynaya baktığımız halde o çizgilerin ne ara oluştuğunu anlayamaz, saçların beyaza

dönüştüğü anı göremeyiz.

Yediklerimiz, içtiklerimiz, giydiklerimiz, zevklerimiz değişir. Daha önce “asla” dediklerimiz bir bakarsınız vazgeçilmezimiz olmuş, vazgeçilmezlerimiz geçmişin sayfaları arasında kaybolmuş.

Hayat kitabında satır aralarını okumayı başarıp, daha önce göremediklerimizi görmeye başladığımızda bakış açımız, düşüncelerimiz, düşüncelerimiz değişir.

Farkındalığımız arttıkça ideallerimiz, seçimlerimiz ve gelecekte beklenenlerimiz değişir. Savaşlar, barışlar, beklenmedik felaketler derken coğrafyalar, sınırlar, liderler değişir.

Güç simgesi ülkeler parçalanır bölünür, milyonları ardından

sürükleyen liderler yok olur gider.

Hayat devam eder ama. Hayat devam ettikçe değişim de devam eder.

Yakılan ağaçların yerine yeni fidanlar dikilir. Yeni yapılan parklardan cıvıllı cıvıllı çocuk sesleri yükselir. Dünyün toy çocukları ak saçlı bilgeye dönüşür. Karanlık bir tünelde zorlukla yolumuzu bulmaya çalışırken biri gelir ışık olur aydınlığa ulaştırır.

Değişime karşı çıkanlar ısrarla değişimi görmezden gelmeye çalışsa, inkâr edip her şeyi değişim öncesine döndürmeye çabalasalar da bunu başaramazlar. Kötülüğün maskesi düştüğünde umudun ve güzelliğin filizi yeşerir.

Hayatın özüdür değişim. Olmazsa olmazdır, “iyi ki”-sidir.

68 Baharı’nda Paris duvarlarında asılı afişlerden birinde şunlar yazılıydı:

“Eğer hiçbir şeyin değişmeyeceğini düşünüyorsam, ben bir alıçtım. Eğer düşünmek

istemiyorsam, bir korkak.

Ve eğer hiçbir şeyin değişmemesinin benim çıkarıma olacağını düşünüyorsam, alçak...”•

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Kötülüğün maskesi düştüğünde umudun ve güzelliğin filizi yeşerir.

“Dünyayı değiştirmek için kullanabileceğiniz en güçlü silah eğitimidir.”

Nelson Mandela

Mental Sağlık

Yazan: PINAR GÖL

Hayatımızda bir çok şeyi kontrol edemediğimiz bir gerçek. Toplumsal olarak son yıllarda covid, karantinalar, depremler, seller yanında ekonomik dar boğazlar bizleri art arda değişik psikolojik döngüler içine sokmuş durumda.

Psikolojik ve mental sağlığımızın epey yıprandığı bu durumlarda mental olarak dayanıklı olmak, zorlukların en üst seviyesindeyken bile dirençli olmak gerekmektedir. Eğer sizler de mental açıdan güçlü hale gelmek ve bunu korumak isterseniz alt detayları gözden geçirmelisiniz.

O sizi kontrol altına almadan önce kontrol edin; olumsuz düşünceler ve endişe sizin yaratıcı çözümler üretmenizi engeller.

O yüzden zihinsel dayanıklılığın ilk ilkesi olumsuzlukları ortadan kaldırmaktır.

Olumsuz düşünceleri üretken düşüncelerle değiştirin, farkındalık alışkanlığı kazanın ve kendinize söylediğiniz şeyleri iyi dinleyin. Kendi iç sesinize kulak verin

Devam etmek zorlaştığında, durun. Zor bir noktada durmak çok zordur, alternatif bir yol bulmaya çalışmak hep cazip gelir. Sessiz kalın ve izleyin dinleyin.

“Bu durumda ne öğrenmeliyim?” sorusunu sorun. Bu durum ileriye taşıyıcıdır.

Adanmışlık önemlidir. Ama gerektiğinde esnek olabilmelisiniz. İşler geliştikçe hareket planınızı değiştirebilme yeteneğinizi de geliştirmelisiniz.

Çeviklik zor zamanlarda faydalıdır.

Kendinizi zorlayın; her başarı ve başarısızlıktan ders çıkarabilmek adına analiz yapın, kendinize “Bu durumda ne öğrenmeliyim?” sorusunu sorun. Bu durum ileriye taşıyıcıdır.

Sabır kapasitenizi geliştirin; beklemek çoğu insanlar için sinir bozucu olabilir. Zihinsel dayanıklılık sabır içerir; olaylara, başkalarına hatta kendimize karşı...

Kendi aklınıza dışarıdan bakıp gözlemleyip farkındalığa sahip olun.

Dayanıklılık, sizi neyin başarılı kıldığını, kim olduğunuz, yaptığımız şeyi neden yaptığınızı içselleştiren bir anlayış gerektirir.

Adanmışlık önemlidir, ama gerektiği zaman esnek olabilmelidir. Hayatta işler geliştikçe, hareket planınızı değiştirebilme yeteneği de önemlidir.

Potansiyelimizi yükseltmek için kendimizi zorlamalıyız. Hayatta her türlü zorluk bir öğreti, her merdiven her adım bir sonraki adım için derstir.

Kazanmak veya kaybetmek değil, öğrenmek ve büyüme!

Zihinsel olarak dayanıklı olanlar her zaman başarıya ve mutluluğa ulaşmış kişilerdir.

Dayanıklılığı artırmak için büyümeyi takip edin.

Sevgiyle kalın... •

Deprem Felaketinin Getirdiği Dostluklar

2

Geçtiğimiz 6 Şubat'ta Türkiye'yi vuran Kahramanmaraş merkezli depremler nedeniyle ülkemize gelen yabancı kurtarma ekipleri gerçekten çok büyük katkılar sağladılar. Onların sayesinde Türkiye ile

geldikleri ülkeler arasında dostluk köprüleri kuruldu. Enkazların altından kurtarılan canlar bu köprüleri sağlamaştırdı.

Bir yandan Fransızların Adıyaman Gölbaşı'nda, Belçikalıların

Hatay Kırıkhan'da kurduğu sahara hastanelerinde tercümanlık yaparken diğer yandan da deprem bölgesinde birçok noktaya gitme imkânım oldu. Bu süreçte farklı ülkelerden kurtarma ekipleriyle tanıştım.

Adıyaman'da tanıştığım Yunan kurtarma ekibi ile halkın ilişkileri gerçekten görülmeye değerdi. Yaklaşık 20 kişilik ekibin tüm üyeleri üstün gayret gösterdi.

Adıyaman'da tanıştığım Yunan kurtarma ekibi ile halkın ilişkileri gerçekten görülmeye değerdi. Yaklaşık 20 kişilik ekibin tüm üyeleri üstün gayret gösterdi. Yıkım manzaralarından çok etkilenen Yunanların kimi zaman duyularına hâkim olamayıp ağladıklarına tanıklık ettim.

Nikos adlı genç Yunan itfaiyeci,

“Devletler arasında, siyasi düzeyde birçok sorun yaşasak da burada bulunduğum sürede şunu anladım ki Türkler ve Yunanlar aslında, sadece komşu değil dost ve hatta kardeşlerdir. Buradaki insanlarla sanki uzun yıllardır tanıştıyormuş gibi hissettik.

Yemeyip bize yedirmek, içmeyip bize içirmek, sürekli bir isteğimiz olup olmadığını sormak ve yaşadıkları onca acıya rağmen bize hep gülümsek gayretindeki Türkleri ülkeme döndüğümde hiç unutmayacağım, herkese anlatacağım” diyordu.

Bir başka Yunan itfaiyeci Stavros da benzer şeyler söylüyordu. Stavros'a göre, Türkler ve Yunanlar birbirlerini daha çok görseler, daha çok bir araya gelseler, iki halk arasında aslında düşmanlık olmadığı anlaşılacak. Başından geçen bir olaydan çok etkilendiğini dile getiren Stavros şunları anlatıyordu:

“Kurtarma çalışmaları sırasında tanıştığım Türk subay ve askerlerle konuşurken, yemeklerden söz açıldı ve en çok yaprak sarma, dolma ile cacık sevdiğimi söyledim. Ertesi gün öğlene doğru Metin adlı yüzbaşı geldi ve bizleri yemekhane olarak kullanılan çadıra davet etti. İçeri girdiğimizde bir köşede bizler için hazırlanmış masada yaprak

sarma, dolma ve cacık olduğunu gördük. Yaprak sarma farklı, ama harikaydı çünkü kıyma ile yapılmıştı. Tüm bu sıkıntılı işlerin arasında bizim için sevdiğimiz özel yemeklerin hazırlanmış olmasından öylesine duygulandık ki subay ve askerlere birçok kez sarıldık. Yunanistan'da, Türkiye ile gerginlikler, yükselen tansiyon hep kamuoyunun gündemindedir. Bundan Yunan

arkadaşlarla aramızda bir anlaşmaya vardık.”

Kahramanmaraş'taki arama kurtarma çalışmalarına katılan Japon ekibin her bir üyesi o kadar sempatik ve cana yakındı ki, çok kısa sürede birçok arkadaş edinmişlerdi. Kahramanmaraş halkının Japonları gerçekten çok sevdiğine ve ayrı bir ilgi gösterdiğine şahit oldum.

halkı olumsuz etkilenir. Deprem olmasa ve buraya gelmeseydik, belki de olumsuz duyguların etkisinden kurtulamayacaktık. Türklerin sıcaklığı, yakınlığı, dostane tavırları ve iyi niyetli yaklaşımlarını gördükçe, birçok konuda yanlış düşündüğümüzü anladık.

Bundan sonra tatil için sıklıkla Türkiye'ye gelme konusunda

**Ekibin Haruto adlı üyesi:
“Türkler bizi her gördüğünde Japonca merhaba, nasılsınız diyor. Burada tanıdığımız herkesin birkaç kelime de olsa Japonca öğrenmesinden çok etkilendik. Bize verdikleri değeri anladık.”**

Ekibin Haruto adlı üyesi, “Türkler bizi her gördüğünde Japonca merhaba, nasılsınız diyor. Burada

tanıdığımız herkesin birkaç kelime de olsa Japonca öğrenmesinden çok etkilendik. Bize verdikleri değeri anladık.” dedi.

Haruto, Japonya'nın da çok büyük depremlerin kuşağında olduğunu ve geçmişte önemli kayıplar yaşadıklarını anlattı. Zaman içinde depremle mücadele etmeyi öğrendiklerini, gelişen inşaat teknolojisi sayesinde depremlerden zarar görmeyecek hale geldiklerini söyledi. Türkiye'nin bundan sonra Japonya'nın yaşadığı tecrübeleri dikkate alacağına ve artık kayıplar yaşama-yaacağına inandıklarını ifade etti.

ettiği Samuray kılıcının, Japonya tarihinde önemli bir yeri olduğunu anlatan Akira, “Bir gün ben de bu kılıcı ve Kapadokya'yı görmek için Türkiye'ye geleceğim” dedi.

Orta Amerika ülkesi El Salvador'dan gelen arama kurtarma ekibinden bir grupla ayaküstü sohbet ettik. İyi ki bu sohbeti yapmışız. Böylelikle 11 bin kilometre uzaklıktaki El Salvador'daki, Türkiye ve Türkler hakkındaki güzel duyguları öğrendik.

Ekip üyelerinden Carlos, “Devlet Başkanımız Nayib Bukele'nin

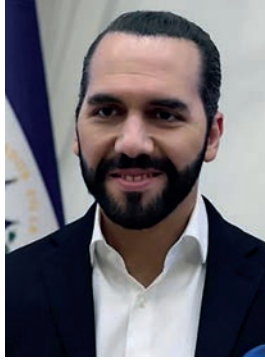
El Salvador Türkiye'ye 100'ü aşkın arama kurtarma personeli gönderdi

Ekibin üyelerinden Akira ise Japonya'da, Türkiye'ye sempati ve ilgi olduğunu belirtti. Akira, Türkiye'ye gelen Japon turistlerin özellikle Ankara'ya uğrayıp Anıtkabir'i ziyaret ettiklerini söyledi. Anıtkabir'de Atatürk'ün eşyalarının sergilendiği müzenin özellikle gezildiğini aktardı. Müzede, Japon Prensi Takamatsu'nun 1931 yılındaki ziyaretinde Atatürk'e hediye

11 bin kilometre uzaklıktan gelen ekip üyeleriyle yaptığımız sohbette El Salvador'daki, Türkiye ve Türkler hakkındaki güzel duyguları öğrendik.

Türk olduğunu biliyor musunuz?” diye sorunca benim için sürpriz olmadı, ama çevremdekiler epeyce şaşırıldı. Bütün Dünya’da daha önce yayımladığım Los Turcos başlıklı yazılarımı hatırlarsınız. O yazılarda, bugün Latin Amerika ülkelerinde yaşayan ve sayıları 30 milyonu bulan Los Turcos adlı bir topluluktan bahsetmiştim. Bu toplumun mensubu insanlar, yaklaşık 120 yıl önce Latin Amerika ülkelerine giden Osmanlı vatandaşlarıdır. Mısır, Lübnan, Filistin, Ürdün, Suriye asıllı olan bu kişiler, Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında Amerika kıtasına yönelik göçe katılmışlar. Çoğunluğu Hristiyan Arap olan, aralarında Yahudi ve Ermenilerin de bulunduğu milyonlarca insan Latin Amerika ülkelerine Osmanlı pasaportu ile giriş yaptığı için gümrük kapılarında Turco yani Türk adıyla kaydedilmiş. Aradan geçen bunca yıla ve değişen kuşaklara rağmen kendilerini hala Turco olarak tanıtan bu insanların buldukları ülkelerde devlet başkanlığı dahil çok önemli makamlara gelmişler.

El Salvador Devlet Başkanı Nayip Bukele de Los Turcos toplu-

El Salvador Devlet Başkanı
Nayip Bukele

luğunun bir parçası. Büyük dedesi Filistin’den gelen Bukele, Türkiye ile ilgili her şeye büyük ilgi duyuyor. Ocak 2022’de Türkiye’ye resmi bir ziyaret gerçekleştiren Bukele, sempatik hareketleri ve verdiği mesajlarla büyük sempati toplamıştı.

El Salvador’dan gelen arama kurtarma ekibindeki Carlos, rapçi

Başkan da olarak bilinen Nayip Bukele’nin kendilerine, “Türkiye’de elinizden gelenin fazlasını yapın, zira orası benim dedelerimin de ülkesi” dediğini anlattı.

“Burada kendimizi hiç yabancı hissetmiyoruz. Türkler gerçekten çok sıcakkanlı ve iyi kalpli insanlar. Latin Amerikalılara çok benziyorlar” diyen Carlos dünyanın birçok ülkesinde deprem manzaraları gördüğünü, ama Türkiye’deki durumun kıyameti andırıldığını belirtti.

Carlos’un, “Türkiye’nin çok büyük bir ülke olduğunu hissediyor ve görüyoruz. Bu büyük ülkenin, yaşanan felaketin altından kalkacak kapasitesi var. Bunu başaracaktır.” sözleri ise o kadar içten ve samimiydi ki kendisine uzun uzun teşekkür ettim. •

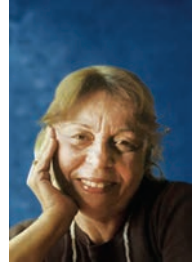
gurbuzevren@butundunya.com.tr

“Ashında hayatın en güzel anı; her şeyden vazgeçtiğinde, seni hayata bağlayan birinin olduğunu düşündüğün andır.” -Balzac

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Diziler hakkında yorumları okurken, yorum yapanların dizilerle ilişkisini bir yana koyun zira eşle-
rinin, kendilerinin, dolaylı dolaysız ortaklıkları, yani; çoluk çocuk, hı-
sım akraba veya kendilerine maddi,
manevi, siyasi dolaylı dolaysız çıkar
sağlayan ilişkileri var ise zahmet et-

meyin okumaya,
gözlerinize yazık.

Kimse yo-
ğurdum ekşi de-
mez misali yani
bu dizilerden ek-
mek yerler iken,
-ki bu iş ekmek

ötesi ciddi olanaklar sağlar- köşkler,
penthouse'lar hiç kalır yanında.

Kısaca; dizilerle ilişkilendiril-
miş hayatlarla geçinenlerin yazdık-
larında kamusal yarar, düşünce ve
gerçek hele tarafsız fikir aramak na-
filedir. Acı ama yaşanan gerçek bu.

Aralarında bu işlerden azade dü-
rüst olanları var ise tenzih ederim.

Elbette kullanılan kimilerinin
övgüleri 'ekmek parası uğruna' pas-
tadan onlara düşen pay bir parça
ekmek.

Ve açıklamaları yetersiz, ayrın-
tı verilmesi yasak kısala kısala ilk
10'a inen listelerle rating ölçümleri,
izlenme payları karanlıkta mum ışığı
bile değil.

Kimilerinin de dizileri izleme
kriteri akademik donanımdan tama-
men yoksun "duygusal zekâ" hari-
kası!

Şöyle ki ;

"Annem bayılıyor!", "Teyzem
izlemezse hasta oluyor.", "Dedem
dizi gecesi bitkisel hayattan çıkıyor,
bölüm bitince tekrar uykuya dalı-
yor..." tarzı ilkel yaklaşımlar.

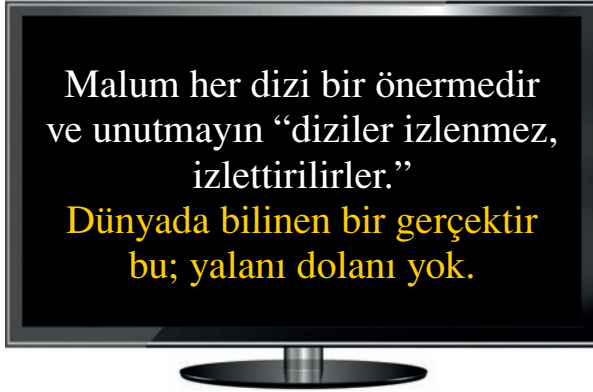
Hele yurtdışı başarılar, Urugu-
ay, Paraguay halkının teveccühü ve
Arap dünyasının bizimkileri izleyip
herhalde kendi öykülerini çekmeye
başlamaları onlara büyük katkımız!

Yıllar önce dışsatım yapmakla

övünen bir TRT’ci kardeşimizin satıkları listesinde Afrika’ya milli maç çıkmıştı. Yani başarı eskilere dayanıyor! Afrika neden bizim milli maçımızı izler hâlâ, dünya yaygın tarihinde gizemli bir konu!

Cumhuriyet kadını milli mücadelede sırtında mermi taşırken kağnılara öküz yerine fedakârca kendini koşarken bile kendi ülkesinin dizilerinden çektiğini çekmedi. Çünkü o zaman umut vardı şimdi ise kazanımları kaybetmek korkusu var.

Bu dizilerde örnek Cumhuriyetimiz kadınının mücadelesi, toplumda hak ettiği yer nasıl işlendi yıllardır? Elimizi vicdanımıza koyp bakalım.

Malum her dizi bir önermedir ve unutmayın “diziler izlenmez, izlettirilirlir.” Dünyada bilinen bir gerçektir bu, yalanı dolanı yok.

Harem ile bozdular yıllarca... Efendim Arap ülkeleri çok seviyor-muş... Her sevdiklerini dizi yapıp

yapa giderek daha da vahimleri yapıldı.

Ne var ki son izlediğim Arap dizisinde borsada erkeklerle mücadele veren iki kadın vardı.

Harem kutsaması dizilerle ne anlatıldı?

Bizim dizilerde kadın nerede?

Kadına bakış erkekle eşit insan muamelesinden çok uzak.

Mesela yıllar önce çok eşliliği bir dizi ile evcilleştirenler şimdi utanmadan ne konuşuyorlar işin başka boyutu.

Baş kahraman “Z”yi seviyor ama yengeyle evlenmek zorundaydı. Ne yapсын dedirteceğiz diye az perende atmadılar, fikir buydu. Ne yapсын adam, töre böyle!

Kadının derdi bitmedi dizilerde; dizilerin Cumhuriyet kadınlarıyla

hesaplaşması da...

Çanakkale’de bile çilekeş İngiliz kadın yaptılar!

Bitmedi ders, haddini bildirme...

Hele İslam’ı bir Türk ile evlenen kabul eden “yabancı gelin”lerin dizilerde başlarını bağlayıp biz “yerlilere” dinimizi öğretmeleri ayrı bir zulümdü.

Başı bağlı mütedeyyini iyi kadın, başı açık olanı fettan kadın diye ayırıp sonra “haydi elele tutuşun” garabeti inanılır gibi değildi. Ya da

başı açık olanın aklının başına gelmesi ve başını örtmesi? Gerçekte ise tam aksi olmadı mı?

Bu kötü fikirlerin başı açık veya örtülü hiç bir kadına hayrı olmadı.

Ya dizilerde doğunun itaatkâr, kendi rızası ile kuma isteyen kadınına ne demeli?

Adam cinsel faaliyeti devam ediyormuş diye, fedakâr kadın eşine genç eş buldu iyi mi?

Ya dayak yiyen, aile baskısı gören kadınların dizilerinde durumu evcilleştirenlerin, “hukuku yok sayan mücadelesiz çaresiz kadınları ortaya çıkarttık” iddiaları ise ancak aptalları kandıracak cinsten.

Önerme neydi peki? Ye dayağı otur aşağı!

Resmi kayıtlara geçen ayda ortalama 30 kadın uğradığı şiddetten sizlere ömür, istismar edilen çocuk sayıları utanç verici.

Oysa uygar ülkelerde ne dedik: Dizilerin her biri bir önermedir. Bu kapsamda dramatik yapı kurulum; duruma alıştırmak için değil!

Çatışma, mücadele dikkatle kurgulanan olması gerekenin mücadelesidir. İyi olan kazanır ve iyinin ve doğrunun imkânsız olmadığını göstererek moralite yükseltilir.

Dayak yiyen, aile baskısı gören kadınların dizilerinde durumu evcilleştirenlerin, “hukuku yok sayan mücadelesiz çaresiz kadınları ortaya çıkarttık” iddiaları ise ancak aptalları kandıracak cinsten.

Şimdi, “izleyin- ce moralim düzeldi” dediğiniz tek bir dizi söyleyin. Yok!

Dizilerin anlatıkları bir derdi vardır dedik. Şimdilerde 6, 8 en fazla 10 bölümle sınırlayıp esas maksadı kaybetmeden konuyu odaklanıp bitiriyorlar dünyada.

Saatler süren dizi rezaleti bizde yaşandı. Para bizim olsun hırısı, yaratıcılıktan yoksunluk maalesef rekabeti ortadan kaldıran bir sistemin sonucudur. Amaç, saatler süren

dizilerle meydanı boşaltıp at oynatmak, izleyiciyi iyi ve kötü karşılaştırmamasından mahrum bırakmak ve beyinlerini tek yerde pişirip pelte etmekte. Başarıldılar da...

İlla vatan hanınlığı mi arıyorsunuz? Bu dizilerde arayın.

Hele milli mücadele gibi çok önemli bir konuda kahramanları düşmandan yaratmak salaklığı bizden başka ülkede yapılabilir mi?

Milli Mücadele kahramanını Yunan üniforması giydirmeden yapamadılar... Pes!

Kadın deyince fahişeliği namuslu kılan, hatta kutsayan film ve yapımlarla dolu dizi ve film endüstrimiz. Film ve dizilerimizde kadın budur ve utanç vericidir.

Kadın deyince fahişeliği namuslu kılan, hatta kutsayan film ve yapımlarla dolu dizi ve film endüstrimiz. Film ve dizilerimizde kadın budur ve utanç vericidir.

Nasıl mı ?

Kadın fahişedir ama delikanlı kadındır; pavyonda çalışır ama namusludur... Tamam kadın para

karşılığı seks yaptı ama hasta çocuğunu tedavi içindi nitekim... Ben parayla bu kadını kandırırım diyen alçak patron, arkadaşlarıyla girdiği iddiayı kazandı ama sonra kadının gerekçesini öğrenince aşık olup evlendi. Kadın da müşteri memnuniyetinden mutlu oldu herhalde. Adam da aslında iyi adammış! Kadın üzerine önce bahsi müşterek, para ile seks ve sonra kadını eş olarak alıyor yüksek ahlâk sahibi!

Dizi bu... Pes!

Şimdi bu uygulamaların yapı-mı-yönetimi Atatürk ve devrimleri ile hangi nedenle bitişirmeye kalkılır ve bu tavır yapanları kurtarmaya yeter mi bilemem ama bugüne kadar yapımların hasarını asla örtmez.

Hesap sorulması, çok geniş alanda bir çalışma ister elbette. Bunu yapacak kurum ve yetişmiş insanlarımız vardır ama irade var mı; beni aşar.

Bir kere daha yazalım, dünya alem bilir ki “diziler izlenmez, izlettirilir.” İşte bunları izlettirdiler yıllarca.

Bu düzende dizinin iyi olması da gerekmez.

İnsan ruhunu kaşıyacak noktalar bellidir. Ne var ki kamu yayıncılığında bunların denge, yönetim ve denetimi yayın ilkeleri ister.

İnsan beyni ile oynamanın karşılığı asla para cezası değildir. Kapatılır, kireç dökülür üstüne. Şaka

değil bu. Şaka olmadığı karışık be-yinlerden de anlaşılıyorsa daha ne yazayım.

Bu işlerin denetimi çok yönlü ciddi maddi, istihbarat elemanlarıyla yapılıyor. Sosyolog, psikolog, parti temsilcisi, bilişim uzmanı, siyaset bilimci gibi titrlerin görüntülerinin altında yazan ekran bilirkişileri bu durumu bilmezler mi? Fark etmezler mi ?

Medya yoluyla işlenen zihin ci-nayetleriyle uğraşmak şüphesiz

olağanüstü bir birikim, kararlılık, vazife aşkı, doğru etik seçimler, vatan millet sevgisi gerektiriyor. Kimse kusura bakmasın ama bir de cesaret, üstün zekâ ve siyasi kararlılık... Daha doğrusu devletin kararlılığı.

Artık ekran yoluyla işlenen bu korkunç düğümü çözmek vasat altının işi ise hiç değildir...

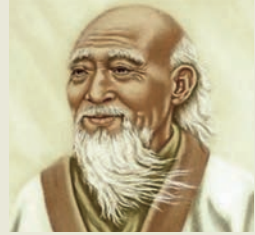
Saygıyla efendim

necefugurlu@butundunya.com.tr

Gelecek ay: Diziler izlediğimiz kadarıyla mı sınırlı. Asıl dertleri neler.

Lao Tzu Öğretileri

Lao Tzu, hayatın özünü anlamak için yıllarca meditasyon yaptı. Zhao'nun hükümdarlığında, savaşın çıkacağını ve yaşadığı yeri yok edeceğini anladığında mümkün olan en basit seçimi yaparak başka bir yere taşınmaya karar verdi. Birkaç eşyasını alıp yola koyuldu. Ayrılmak üzereyken bir nöbet tutan askerle karşılaştı. Onu tanıyan asker "Senin gibi bir bilge nereye gidiyor?" diye sordu. Lao, "Savaştan uzak bir yerde .." diye yanıtladı. Muhafız, "Bunca yıl meditasyon yaparak ne öğrendiğini bilmek isterim. Öğrendiklerini benimle paylaşırsan o takdirde gitmene izin veririm" dedi. Lao Tzu öğrendikleriyle ilgili koca bir cilt yazdı ve onu askere vererek yoluna devam etti. Bir daha kimse ondan haber alamadı..

İşte Lao Tzu'nun hayat değiştiren öğretilerinden bazıları:

- “Başkalarını tanımak zekâdır, kendini bilmek gerçek bilgeliktir.”
- “Başkalarına hakim olmak güçtür, kendinize hakim olmak gerçek güçtür.
- “İnsanların onayını önemersen onların tutsağı olursun.”
- “Yeterince sahip olduğunun farkına varan, gerçekten zengindir.”
- “Değişime açık olursanız ve yeni kalırsınız.”
- “Yalnızca kendiniz olmaktan memnun olduğunuzda ve karşılaştırma ya da rekabet etmediğinizde, herkes size saygı duyacaktır.”
- “Biri tarafından çok sevmek size güç, birisini delice sevmek ise cesaret verir.”
- “Bırakarak, özgür olursun. Onların varlığına izin verdiğinizde, savaşmadığınızda hem kendinizi hem de dünyayı fethedersiniz.”

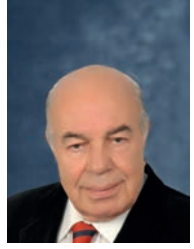
2023 Seçim Sonrası Türkiye

Dünyanın her yanında ilgi odağı olarak yabancı basında merakla beklenen Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili seçimleri, 14 Mayıs 2023 günü yapılmıştır.

Çağdaş Düşünce

Dr. Öğüt Yazman

Dergimizin arşivlerinde tarihe not düşmek amacıyla kısaca durum özetlenmiştir:

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) 19 Mayıs günü Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin kesin sonuçlarını açıklamıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde Muharrem İnce'nin çekilmesi ile üç adayın yarıştığı seçimde Türkiye Genelinde Cumhurbaşkanlığı'nın adayı R.T. Erdoğan, 27.133.849 oyla yüzde 49,52 oranında oy almıştır.

Millet İttifakı'nın adayı K. Kılıçdaroğlu 24.595.178 oyla yüzde 44,88 oy almışken

Ata İttifakı'nın adayı S. Oğan 2.831.239 oy ile yüzde 5,17 oy almıştır.

Buna göre hiçbir aday ilk turda yüzde 50 barajını aşamadığı (salt çoğunluğu alamadığı) için seçim ikinci tura kalmıştır. En çok oy alan Recep Tayyip Erdoğan ile Kemal Kılıçdaroğlu arasında geçecek ikinci seçim, yüz yıllık Cumhuriyet tarihimizde ilk kez 28 Mayıs'ta yapılacaktır. Bu satırları yazarken seçimlere birkaç gün kalmıştı.

28. Dönem Milletvekili seçimlerinin kesin olmayan sonuçlarına göre 600 üyeli TBMM'de Cumhurbaşkanlığı İttifakı toplam yüzde 49,47 oy oranı ile 323 milletvekilliği, Millet İttifakı toplam yüzde 35,02 oy oranı ile 212 milletvekilliği, Emek ve Özgürlük İttifakı yüzde 10,55 oy oranıyla 65 milletvekilliği, Yeşil Sol Parti yüzde 8,82 oyla 61 milletvekili, TİP yüzde 1,73 oy olarak 4 milletvekili ile temsil edilecektir.

Bu konuda daha önce yayımlanan iki yazımızdan ilkinde Türkiye'nin 2023'te geçmiş yıllardan devraldığı ve bir kısmı yurt dışından da gelen ekonomik etkilere ülkenin kendi sorunlarının da eklendiği zor bir yıl olacağı belirtilmişti. (Bkz. "2023'te Türkiye, Bütün Dünya, Mart 2023)

bir yıl olacağı belirtilmişti. (Bkz. "2023'te Türkiye, Bütün Dünya, Mart 2023)

FAİZ SEBEP ENFLASYON SONUÇ MUDUR?

T. C. Merkez Bankası'nın bir süredir Türkiye'de devamlı faizleri indirmesinin, içinde bulunulan yüksek enflasyon ortamında bilimsel bir yanlış olduğunu ve bunun

Daha önce yayımlanan iki yazımızdan ilkinde Türkiye'nin 2023'te geçmiş yıllardan devraldığı ve bir kısmı yurt dışından da gelen ekonomik etkilere ülkenin kendi sorunlarının da eklendiği zor bir yıl olacağı belirtilmişti.

yönetimin yetersizliğinden kaynaklandığını söyleyen iktisatçılar, görüş birliği içinde bu durumun uygulayıcıların bilgisizliğinden kaynaklandığı iddia etmektedir.

Ancak bana göre durum farklıdır. “Faiz sebep, enflasyon sonuçtur” görüşünün yeni bir ekonomi modeli gibi devamlı tekrarlar halka açıklanarak benimsetilmek istenmesi, para politikası karar alanlarının ekonomik bilgisizliğinden değildir. Onların siyasal tercihlerinin sonucudur.

Dergimizin yaygın okuyucu grubuna ulaşmak ve kolay anlaşılır olmak ilkesine uyarak önceki yazımızda enflasyonun 19. yüzyıldan beri tartışılan bir konu olduğu ve günümüzde ülkelerin farklı yıllık enflasyon oranları olduğuna göre yeni bir sınıflandırma yapıldığı belirtilmişti. Buna göre yıllık yüzde 5'e kadar olan enflasyon kabul edilebilir “ılımlı enflasyon” denilmiş ve bu oranın iş hayatını ve piyasaları

canlı tutacağı da belirtilmişti.

Yüzde 5'in üzerindeki enflasyona yüksek enflasyon denilmiş yüzde binlere kadar olabileceği açıklanmaya çalışılmıştı.

Hiperenflasyon ise ülke parasının görev yapamadığı savaş yıllarında rastlanılan bir enflasyon olarak tanımlanmıştır. 1922 yılında Almanya'da aylık yüzde 322 iken 1923 yılında yıllık enflasyon yüzde 29.000'i geçmiştir. (Bkz. “Kronik Sorunumuz Enflasyon” Bütün Dünya, Mayıs 2023) Pazara giderken

sepetine banknot doldurmuş bir kadın misali verilir. “Hırsızlar sepetteki paraları sokağa döküp, sepeti alıp kaçar” denilmiştir.

ENFLASYONLA MÜCADELE

Enflasyon hastalığı ile karşılaşan bütün ülkeler bununla savaşmak için hemen önlemler almaya başlarlar. Bunun ilk adımı mevcut enflasyon ile uygulanan faizler arasında enflasyon oranına göre faizler düşük kalmışsa faizleri artırarak işe başlarlar. Çünkü istikrar politikaları, temel bir değiş tokuş sorunu ile karşılaşır.

Bu enflasyonla işsizlik arasındadır.

ENFLASYON ve İŞSİZLİK

Bir süre için işsizliği artırmadan enflasyon ortadan kaldırılamaz.

Bunun için ABD ve Avrupa'da son iki- üç yıldır karşılaşılan enflasyonu durdurmak için o ülkelerin merkez bankaları faizleri artırma yoluna gittiler. Newyork Times gazetesinde yer alan haberde 22 Haziran 2022 tarihine kadar dünyanın başlıca ekonomilerinden 45 ülke faizleri artırdı.

Daha sonra OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) yayımladığı raporunda haberi doğrulayarak 2022 yılında 48 ülkeden 43 tanesinin faizleri artırdığını bildirdi. Sonucunda Avrupa Birliği'nde (AB) yıllık enflasyon oranı yıllık yüzde 6,9'dan 2023 Nisan sonunda yüzde 5,8'e düşmüştür. ABD ise 2022'de yüzde 6'dan yüzde 4,2'ye düşürebilmiştir. ABD yıllık enflasyon hedeflemesini halen %2'de tutmaktadır.

TÜRKİYE

Türkiye ise 2021 yılı Eylül ayından itibaren faizleri indirmeye başladı. Bu tercih sonucu enflasyon yüzde 85'e çıktı. 2023'te baz etkisi ile yüzde 50 olunca Hazine ve Maliye Bakanı, enflasyonun düşeceğini ve yıl sonunda tek haneye ineceğini açıklayarak memnuniyetini belirtmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ise 2023

OECD

(Ekonomik

Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) yayımladığı raporunda 2022 yılında 48 ülkeden 43 tanesinin faizleri artırdığını bildirdi.

yılı sonu enflasyon hedefini yüzde 5 olarak açıklamıştı. Oysa biliyoruz ve gördük ki on yıldan fazla zamandır hep yüzde 5 hedefi açıklanmış ve bu hiç gerçekleşmemiştir.

İŞSİZLİK

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre işsizlik oranı dar anlamda o ay iş başvurusu yapanlara göre hesaplanmaktadır. Bu yüzde 9-10 civarındadır.

Bir de zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerden oluşan atıl işgücü oranı vardır. Onlar, büyük nüfusu kapsayan ve çalışma yaşında olan fakat çalışmayan bir nüfusu temsil eder. Bu grup içinde daha önce iş aramış ve bulamadığı için artık iş aramayanlar olduğu gibi var olan koşullarda iş bulamayacağını düşünüp hiç iş aramayanlar ile özellikle üniversite mezunu olan ve kendisine uygun bir iş bulamamış veya bulamayacağını

düşünerek işsiz kalmış bir grup da vardır. TÜİK verilerine göre 2023 yılı Ocak ayında bu grupta bulunan ve bir önceki aya göre 0,6 puanlık artış ile işsizlik oranı %21,9 olmuştur. İktidar, ekonomide yeterli istihdam artışı sağlanamadığı için artma eğilimi gösteren bu grubun işsizlik oranının daha fazla artmasını istemediği anlaşılıyor. Bu nedenle iktidarın enflasyonla mücadele etmediği sonucu da çıkarılabilir.

SONUÇ

“Faiz sebep enflasyon sonuçtur” görüş ve uygulamasında ısrar ekonomide zincirleme bozulmalara yol açmaktadır. Şöyle ki:

- Döviz kuru yükselmesin diye dolambaçlı yollarla düşük tutmak, ihracatı pahalı, ithalatı ucuz duruma getirmiş ve dış ödemeler bilançosu açığı rekor düzeyde artmıştır.
- Dış borçlar artmış, yabancı yatırımcılar gitmiş, döviz girişi durmuş, Merkez Bankası döviz rezervleri negatife dönmüştür.
- Yüksek enflasyonun dar ve

sabit gelirli büyük nüfus çoğunluğunu yoksulluk ve hatta fakirlik sınırının bile altına düşürdüğü için iktidar, onların gelir düzeyini düzeltmek için Merkez Bankası'nın yeni para basımını hızlandırmıştır. Para arzındaki bu artış, kısa sürede yeni bir enflasyon dalgası yaratacaktır.

- Enflasyon ile savaş için giderleri kısmak gerekirken kamu giderleri hızla artmaya devam etmiş,

bütçe açıkları yıl ortasına gelmeden şimdiden yılsonunda bütçede öngörülen açık miktarını çok üstünde gerçekleştireceği anlaşılmıştır.

- İktidar bunları yaparken, muhalefet kazanırsa ikramiyeleri ve ücretleri iki katına çıkaracağı vaadi ile yetinmemiş 300 milyar dolar döviz getireceğini iddia etmiştir.

Bu koşullarda ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimlerine gidiyoruz. Çok açıktır ki kim kazanırsa kazansın Türkiye'yi zor zamanlar bekliyor.

Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlayacağımız yeni bir yüzyılın başlangıcında dileğim, bizlerin ve gelecek nesillerimizin, insanlık onuruna yaraşır, refah ve huzur içinde daha mutlu bir Türkiye'de yaşamasıdır.

“Bu memleket bizim” •

ogutyazman@butundunya.com.tr

Arayış
Vahap Candan

1. DÜNYA SAVAŞI'NDA SAVAŞTIRILAN ERMENİLER

20. yüzyıl başında, Müslüman halkların çoğunluğu Osmanlı devleti sınırları içinde yaşıyor; geri kalanlar ise Fransa, İngiltere, Hollanda, İtalya gibi ülkelerin sömürgesi altında bulunuyordu.

Aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde, kuruluşundan beri değişik kültür ve dinlere mensup topluluklar da yaşıyordu. Bu dönemde büyük güçler, sömürgecilik yarışını içindeydiler. Zaman zaman kendi aralarında çatışmalar da sömürge altında olmayan diğer zayıf ülkeleri de müstemele haline getirmek için yoğun çaba harcıyorlardı. »

Zaten Birinci Dünya Savaşı bunun için çıkacak, milyonlarca insan bunun için öldürülecek ve milyonlarca insan doğup büyüdüğü topraklardan göç etmek zorunda kalacaktı. Hatta Osmanlı vatandaşı Arap ve Ermeniler, dönemin Türkiye'sini bölüşmek isteyen güçlerce isyana teşvik edilecekti. Mutlaka yeni sömürgeler elde edilmeliydi. Ancak yeni sömürgeler elde edilirken; olabildiğince az kayıp verilmeliydi. Bunun yolu da beliydi. Pierre'ler, John'lar, İvan'lar, Hristos'ların yerine; sömürgelerden devşirilen gençler ve Türk egemenliği altında Müslüman çoğunlukla birlikte asırlardır barış ve huzur içinde yaşamakta olan Hristiyan erkekler ön saflarda cepheye sürülecekti.

1915-1916'da, İngiltere adına Çanakkale'de savaştırılan Hindistanlı gençler

Yeni sömürgeler elde etmek için eski sömürgelerden devşirilen gençler, savaşın ön cephelerine ölüme gönderildi! Örneğin,

Fransa ve İngiltere'nin 1915 yılında Çanakkale'ye çıkardıkları birliklerinin çoğunluğu, sömürgelerden toplanan gençlerden oluşuyordu. Hindistan'dan, Avustralya'dan, Mısır'dan, Yeni Zelanda'dan Çanakkale'ye savaştırılmaya getirilen gençler; nerede olduklarını, ne için, kimler için savaştıklarını bilmiyorlardı.

Aynı oyun yaklaşık 40 yıl önce, 1877 yılında Osmanlı-Rus Savaşı sırasında sahneye konmuştu. Türkiye'nin doğusunu işgal eden Rus güçleri, Rusya'dan topladığı Ermeni gençleri savaşın en tehlikeli, en ölümcül noktalarına yerleştirerek, kırılmalarına neden oldu. 1915 yılında Rusya, aynı oyunu

bir kez daha yine Türkiye'nin doğusunda sahneledi. Rus güçleri, Türkiye'nin doğusunu işgal ederken yine Kafkaslar'dan topladığı Ermeni gençleri kendi adlarına savaşmaya zorladı. Aynı zamanda Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan Ermenileri kışkırtarak isyan çıkarılmalarına neden oldu. Türkiye'nin doğu-

sunu işgal eden Rus güçleri; Osmanlı Ermenilerinin çıkardıkları isyan hareketleri nedeniyle; iki ateş arasında kalan Türk güçlerine karşı

başarılar elde etti. Üstelik Rus işgali döneminde, Ermeni çeteler, Türk köylerine baskınlar düzenleyerek, büyük katliamlar yaptılar.

Fransa ve Yunanistan; kendi evlatlarını değil de başkalarının evlatlarını savaşırma yöntemini Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'yi işgal ettikleri günlerde uyguladılar. Örneğin Fransa, Cezayir'den topladığı Müslüman askerleri Çukurova bölgesi, Antep, Urfa ve Maraş'ı işgal ederken cepheye sürdü. Ayrıca Mısır'dan ve Türkiye'nin Güney bölgesinden topladığı Ermeni gençlerini Kıbrıs'ta eğitip Fransız üniforması giydirecek, onları Fransa adına savaştırdı. Aynı şekilde Yunanistan, İzmir'i işgal ettikten sonra, bölgede yaşayan Hristiyan gençleri toplayarak onları savaşmaya zorladı. Yunanistan'ın savaştırdığı gençler arasında ne yazık ki Ermeniler de bulunmaktaydı.

Kısacası emperyalist büyük güçler ve maşaları dönemin Türkiye'sini paylaşmak için masrafsız yöntemlere başvuruyorlardı. Türkiye'nin parçalanması ve paylaşılması için çeşitli ırklara mensup Osmanlı vatandaşlarını isyana teşvik ediyor ya da onları kendi adlarına savaştırıyorlardı. Ancak zamanı gelince Ermeni toplumu başta olmak üzere, korumaya çalıştıklarını iddia ettikleri toplulukları yüz üstü bırakıp gideceklerdi. Söz konusu dönemde

Kaidesinde "Fransa İçin Ölen Fransız Ordusundaki Ermenilerin Anısına" yazan anıt (1914-1918) (1939-1945)

-Père Lachaise Mezarlığı, Paris

imzalanan uluslararası anlaşmalara bakılacak olursa bu niyet çok iyi anlaşılır. **10 Ağustos 1920'de Osmanlı topraklarını işgal eden güçlerce zorla kabul ettirilen Sevres (es) Anlaşması'nda, Ermenilere Türkiye'nin doğusunda toprak vaat ediliyordu. Türk bağımsızlık savaşından sonra 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması nihai metninde ise "Ermeni" sözcüğüne bir kez olsun yer verilmedi.** Oynanan oyun sonunda herkesçe anlaşıldı.

Osmanlı devletinin paylaşılması

düşüncesi 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış bir düşünce değildi. Birinci Dünya Savaşı dönemi belki de son perdedi. Paylaşım fikri ve bu konuda yapılan girişimler daha eskilere dayanıyor; sömürgeciliğin başladığı yıllara kadar gidiyordu.

İlk belirgin çalışmaların misyonerlik alanında olduğunu ve 17. yüzyıl başlarına kadar gittiğini görüyoruz. 1604 yılında dönemin Osmanlı padişahı ile Fransa Kralı 4. Henry arasında yapılan bir anlaşmayla, Fransızlar önemli ayrıcalıklar elde ettiler. Daha sonraki yıllarda genişletilen ayrıcalıklar sayesinde, özellikle Katolik misyonerler Osmanlı sınırları içinde serbestçe propaganda yapma imkanına kavuştular.

18. yüzyıldan itibaren İngiltere ve Rusya da çeşitli ayrıcalıklar elde ederek, Osmanlı sınırları içinde misyonerlik çalışmaları yürütmeye koyuldular. Bu dönemden sonra misyonerler; yayılmacılığın birer neferi olarak çalışmaya başladılar. Sömürgeci devletler, sömürgeleştirme faaliyetlerinde din adamlarını kullanmayı iyi biliyorlardı. **Din adamları görünürde İsa Peygamber'in mesajını anlatmak üzere sömürgeleştirilmesi düşünülen ülkelere gönderiliyorlardı. Oysa Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyanların kendi din adamları vardı.**

Hristiyanlar, öteden beri İncillerini okuyor; rahatça ibadetlerini yerine getirebiliyorlardı. İthal din adamlarına ihtiyaçları yoktu.

Sömürgeci devletlerin gönderdiği din adamlarının asıl görevlerinin din tanıtımı olmadığı çok geçmeden anlaşılacaktı. Onların görevi; kendi mezhepleri için taraftar toplamak, zamanla Osmanlı vatandaşı Hristiyan halkı devlete karşı kıskırtmak; yüzyıllardır bir arada barış içinde yaşayan Hristiyan ve Müslüman unsurları birbirlerine düşman etmekti. Bu yöntemle Osmanlı'nın içişlerine karışmak için bahaneler yaratılmış oluyordu.

Sömürgeci devletlerin Osmanlı sınırları içinde görevlendirdiği din adamlarının asıl görevi yüzyıllardır barış içinde yaşayan Hristiyan ve Müslüman halkı birbirine düşürmektir

Yayılmacılığın keşif kolu olarak çalışan Hristiyan misyonerler, aslında Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyan halkı rahatsız ediyorlardı. Osmanlı arşivlerinde bu konuda önemli belgeler var. **Örneğin Gregoryen Ermeni din adamlarının, Avrupalı ve Amerikan misyonerlerin faaliyetlerinden rahatsızlık duyduklarını ve Osmanlı yönetimine şikayette bulduklarını**

arşivler açıkça belgeliyor.

Esasında Ermenileri Katolik ya da Ortodoks yapma girişimleri, Türkler Anadolu'ya gelmeden yüzlerce yıl önce, 4. yüzyıl ortalarında başlamıştı. Feodal Prens 3. Tridates 4. yüzyılın başında Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmiş, 5. yüzyıldan itibaren de bu din yaygınlaşmaya başlamıştı. Ermeni toplumuysa Hristiyanlığı, kendi geleneklerine göre; yani Roma ve Bizans'tan farklı yorumlamıştı ve Gregoryen olarak anılan mezhep doğmuştu. Farklı yorumdan dolayı Ermeniler Hristiyan dünyasında heterodoks bir görünüm sergiliyorlardı ve bundan dolayı da Roma ve

Bizans'ın baskılarına maruz kaldılar. Roma onları Katolikleştirmeye, Bizans ise Ortodokslaştırmaya çalıştı. Hatta bu yüzden kimi Bizans imparatorları, Gregoryen Ermenileri Anadolu'nun içlerine zorla göç ettirdiler. Ermenilerin, Bizans döneminde; Ortodoks olmamalarından dolayı zorunlu göçe tabi tutulduklarını gösteren belgeler günümüze kadar ulaşmış durumda.

Emperyalizmin yöntemi değişmedi. Şimdi de terörü destekleyerek, hatta kuruluşuna katkı sağlayarak, kendi adlarına başka birini savaştırmaya devam ediyor!

vahapcandan@butundunya.com.tr

İlginç Tarih Gerçekleri

- Hindilere bir zamanlar Mayalar tarafından Tanrı olarak tapılırdı .
- Albert Einstein'a bir zamanlar İsrail Cumhurbaşkanlığı görevi teklif edilmiş Einstein ise kibarca reddetmişti.
- Papa IX. Gregory, kedilerin şeytanın takipçileri olduğunu söylemiş ve idam edilmeleri için bir bildiri yayımlamıştı.
- Nordlingen, 14 milyon yıllık bir meteor kraterinin içine inşa edilmiş bir Alman kasabasıdır.
- Mısırlılar yastık olarak taş levhalar kullandılar.
- Pelusium savaşında Persler; Mısırlıların kedilere tapıldığını ve onları öldürmelerinin yasak olduğunu biliyorlardı. Böylece Persler onları kalkan olarak kullandılar.
- Ünlü fizikçi Marie Curie'nin defteri hâlâ radyoaktif olduğu için güvenli bir şekilde kullanılamamaktadır.
- Dünyanın en kısa savaşı 27 Ağustos 1896'da İngiltere ile Zanzibar arasında yapılmış ve 38 dakika sürmüştür.
- Tarihin yüzde 79'u hiçbir zaman kayıtlara geçmemiştir. **(Tarihi gerçekleri merak edenler için iyi bir haber değil.)**
- Eğik Pisa Kulesi hiçbir zaman dik olmadı. Sağlam olmayan zemin üzerine inşa edildiğinden mesnetliydi ve mesnetli halde inşaata devam edildi.
- Hint tarihinin ünlü gerçeklerinden biri, Hindistan'ın son on bin yılda hiçbir ülkeyi işgal etmemiş olmasıdır.
- Fidel Castro 600 suikast girişiminden sağ kurtulmuştur.

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Foya (İta.)

- a-Ayarsız
- b-Gemi zinciri
- c-İnce metal yaprak
- d-Fingirdek

2- Kasa (İta.)

- a-Takıntılık
- b-Askeri birlik
- c-Çelik dolap
- d-Kısa çorap

3- Hiyerarşi (Fr.)

- a-Göz hastalığı
- b-Olumlu, müspet
- c-Yerli kabilesi
- d-Makam sırası

4- Şık (Fr.)

- a-Uzun bluz
- b-Çıtıptı, sevimli
- c-Bir tür kumaş
- d-Zarif, güzel

5- Kokona (Rum.)

- a-Hristiyan kadın
- b-Külhanbeyi, serseri
- c-Küçük masa
- d-Bakanlık memuru

6- İdeal (Fr.)

- a-Tekdüzelik
- b-Diyalog yöntemi
- c-Ülkü, mefkure
- d-Tek eşlilik

7- Biblo (Fr.)

- a-Küçük süs eşyası
- b-Taşımıcılık
- c-İnce yün
- d-Duvar ilanı

8- Flora (Lat.)

- a-Evrim bilimi
- b-Bitki örtüsü
- c-Sarı çiçekli bitki
- d-Odunsu gövde

9- Fay (Fr.)

- a-Yer kırığı
- b-Patlayıcı madde
- c-Hafif iş
- d-Şiddetli ağrı

10- Angaje (Fr.)

- a-Özlü söz
- b-Bezenti
- c-Havagazı deposu
- d-Bağlanmış

11- İllüzyon (Fr.)

- a-İnce puro
- b-Yanılsama
- c-At eğitimi
- d-Yapmacık, özetili

12- Ekstrem (Fr.)

- a-Aşırı, uç
- b-Soylu kimse
- c-Tasasız, derbeder
- d-Elektrik üretici

13- Diyagonal (Fr.)

- a-Kabalık
- b-Çapraz dokunmuş kumaş
- c-Ruh hastalığı
- d-Ağırılık kaldırma

14- Kask (Fr.)

- a-Değnek, sopa
- b-El kürkü
- c-Sağlam başlık
- d-İşe yaramaz

15- Güğüm (Rum.)

- a-Bakır su kabı
- a-Emzikli şişe
- b-Güç birimi
- c-Engel

Yanırdar:
151.
sayfada

Türkiye Enerji Görünümü Haziran 2023

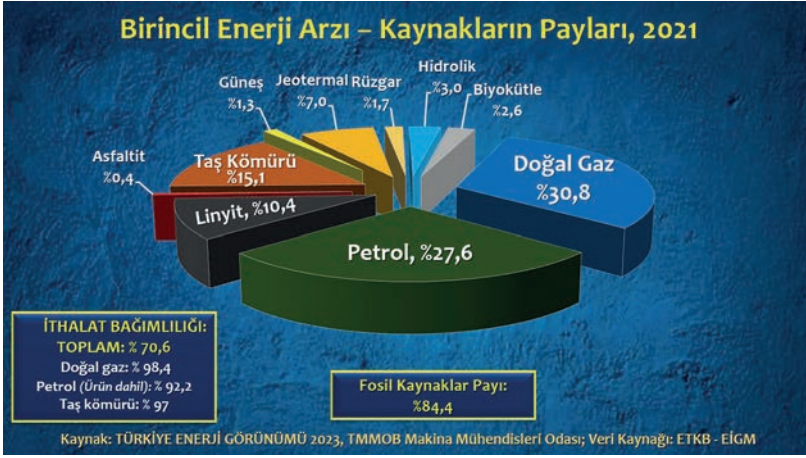
Giriş

TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2010 yılından bu yana sürekli güncellediği “TÜRKİYE ENERJİ GÖRÜNÜMÜ” sunumlarını, bu son derece önemli konuda kamuoyunu bilgilendirmek ve farkındalık yaratabilmek amacıyla düzenli olarak yayınlıyor. Bu kapsamlı sunumlar, Oda'nın web sayfasında, herkese açık olarak yayınlanıyor.¹ Türkiye'nin enerjideki durumu, enerji arz ve talebindeki değişimler, enerji ve elektrikte kullanılan kaynaklar, dışa bağımlılığı, ayrıntılı olarak incelenirken; daha bağımsız ve sürdürülebilir bir enerji politikası için yapılması gerekenler, bilimin ışığında ve toplum yararına öneriler olarak, ülkeyi

yönetenlerin ve yönetmek isteyenlerin dikkatine sunuluyor. Kamuoyunun, bu yaşamsal konu hakkında nesnel ve bilimsel temelde bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ise söz konusu politikaların yaşama geçirilebilmesi için, bir güvence ve dinamik oluşturmaya hedefliyor.

Sunumun Temel Saptamaları

Doğal olarak, söz konusu sunumun tüm ayrıntılarını, dergimizin bize ayrılan bölümü içinde aktarmak olanaklı değil. Ancak, ilgili okurlarımız için Oda'nın web sayfasında; sunumun tamamı yer aldığından, biz burada ana hatları ile değerlendirme yapmaya çalışacağız. Bu arada, kimi verilerde 2021 yılı

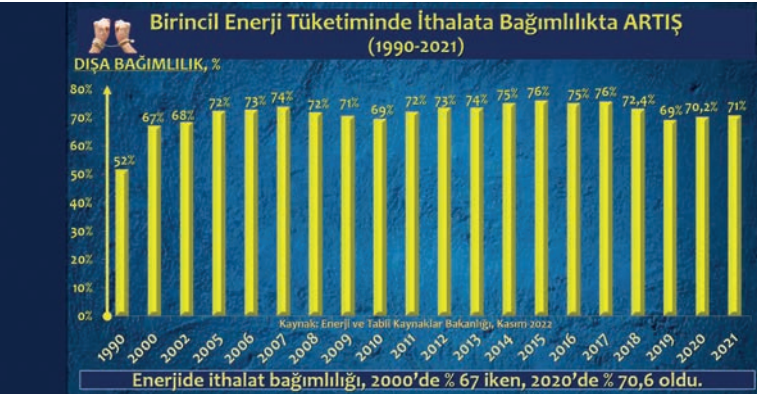

değerlerinin yer alıyor olması, resmi verilerin (özellikle Türkiye Enerji Dengesi verileri) Kasım aylarında yayınlanıyor olmasından kaynaklandığını da belirtmekte yarar vardır. ETKB, en son olarak; Kasım 2022 verilerini yayınlamıştır ve burada da 2021 yılı değerleri yer almıştır. Ancak bazı veriler, çok daha günceldir.

Türkiye, 2021 yılında 159,5 Milyon ton petrol eşdeğeri enerji tüketmiştir. Kişi başına enerji

tüketimimiz 1,92 ton petrol eşdeğeridir (tep) ve Uluslararası Enerji Ajansı üyesi ülkeler ortalaması olan 4,5 tep değerinin %43'ü kadardır. Tüketilen enerjinin %70,6'sı ithal kaynaklarla karşılanırken, fosil kaynakların toplam payı %84,4'dür. Kaynaklar bazında dışa bağımlılığımız ise çok daha çarpıcıdır: Doğal gazda %98,4 petrolde (ürünler dahil) %92,2 ve taş kömüründe %97 gibi son derece yüksek oranlardaki bağımlılık, ülkemizin sırtındaki

büyük kam-burlar arasındadır. Söz konusu aşırı bağımlılık hem ekonomik hem de güvenlik açısından büyük riskler yaratırken, dış politikamızı da temelden

etkilemek-te ve hareket alanını daraltmaktadır.

Enerji-de dışa bağımlılık, 1990 yılında %52, 2000 yılında %67 iken, 2021 yılında yaklaşık

%71 seviyesine yükselmiştir.

Sunumdan birebir aktarımla devam edecek olursak; “Enerji ham maddeleri ithalatı; 2012’de 60 milyar dolara yükseldikten sonra; izleyen yıllarda biraz duraksamışsa da 2017 yılında yeniden artmaya başlamış ve 2019 yılında 41,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gerek Covid-19 salgını nedeni ile kayda değer talep artışının olmaması, gerekse petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle, enerji ham maddeleri ithalat faturası 2020’de yüzde 30 azalmış ve 28,8 milyar dolar olmuştur. Ancak 2021’de petrol, doğal gaz ve kömür fiyatlarındaki hızlı artış sonucu ithalat 50,5 milyar doları geçmiştir. 2022’de ise, fiyat artışlarına rağmen artan enerji ithalatı faturası 96,55 milyar dolarla rekor kırılmış ve toplam ithalat bedelinin yüzde 26,5’ini oluşturmuştur.

Ukrayna savaşı gerekçesiyle uygulanan ambargolar sonrasında; Türkiye, Rusya Federasyonu’nun en

Enerji ithalat faturası, Toplamdaki payı, Brent fiyatı,

Cari açığın önemli kalemi; toplam ithalat faturamızın % 13,2 - 26,5’i

Brent petrol fiyatı (\$/varil)	Yıl	Enerji İthalatı (milyar dolar)	Toplam İthalat (milyar dolar)	Enerji İthalatının Payı (%)
112	2012	60,1	236,5	25,4
109	2013	55,9	260,8	22,1
99	2014	54,9	251,1	22,4
52	2015	37,8	213,6	18,1
44	2016	27,2	202,2	13,6
54	2017	36,8	238,7	15,8
71	2018	43,5	231,2	18,9
64	2019	41,6	210,3	19,8
42	2020	28,8	219,5	13,2
71	2021	50,7	271,4	18,7
101	2022	96,6	363,7	26,5

Veri Kaynağı: Mustafa Sönmez

önemli ihraç pazarlarından biri olurken, Rusya da Türkiye’nin, doğal gaz, petrol ve taşkömürü ithal ettiği ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır. RF, toplam enerji arzında dörtte birden, enerji ham maddeleri ithalata ise üçte birden fazla paya sahiptir.”

Enerji ithalat faturamız, “Demokles’in Kılıcı” misali, ekonomimiz üzerinde giderek büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Petrol ve petrol ürünlerindeki %92,2 aşırı bağımlılık; bir yandan petrol fiyatlarının oluşumunda hiçbir etkisi olmayan ve bu nedenle de adeta fiyatlar karşısında “akıntıya kapılmış” bir Türkiye’nin, dolar-TL paritesi karşısındaki artışlarla birlikte, karşı karşıya olduğu ekonomik risk çok büyüktür.

Enerji politikamızda bu kısır döngüyü kırabilmenin yolu, yerli ve özellikle yenilenebilir kaynaklarımızın enerji karışımı içindeki payını, hızla söylemde değil, eylemde yükselebilenin gereğini yapmaktır.

Elektrik Kurulu Gücü ve Üretimi

Türkiye kurulu gücü, 2022 yılının sonunda 103,809 MW olarak gerçekleşmiştir. “Kurulu güçte, 2004 ile 2022 arasında yıllık ortalama %4 artış olmuş; en yüksek artış ise %12,2 ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. Bu dönemde, termik santrallerin kurulu gücü 2,9 kat, üretimleri sadece 2 kat; yenilenebilir kaynaklara dayalı enerji santrallerinin kurulu gücü 4,6 kat, üretimleri 4 kat; toplam kurulu güç 3,26 kat, yıllık üretim ise 2,5 kat artmıştır.

Gene aynı dönemde; yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı santral yatırımlarının hız kazanmasının yanı sıra; termik santral yatırımlarına da devam edilmesi nedeniyle,

yıllık kurulu güç artış oranları her zaman yıllık üretim artış oranından fazla olmuştur. Böylelikle santrallerde kayda değer bir atıl kapasite oluşmuştur.” Sunumda, bu durumun, planlama anlayışından kopularak, sektörün sadece özelleştirmeler

yönünde dönüştürülmesi nedeniyle oluştuğu vurgulanmaktadır. Oluşan fazla kapasite için “Bu kapasite, kullanıma hazır olup, kullanılmayan miktar değildir. Toplam kurulu gücün, dönemlere göre emre amâde-lik miktarının saptanmasından sonra, “dönemsel” emre amâde kapasite ile “aynı dönemin puant talebi” arasındaki farkın “fazla Kapasite” olarak ifade edilmesinin daha doğru olacağına vurgu yapılmaktadır. Sunum şu saptamalarla devam etmektedir: “Yıllık tüketim ile arz kapasitesi ve kurulu güç ile puant güç arasında büyük farklar olduğu artık tüm çevrelerin kabul ettiği bir olgudur. Ancak resmin bir diğer yüzü, yıllardır çalışmayan ya da çok düşük kapasitelerde çalışan santrallerin de kurulu güç içinde yer almakta

olmasıdır. Kurulu güç veri tabanı çok ciddi bir incele-meye tabi tutulmalı, çalışması mümkün görülmeyen ve ciddi bir iyileştirme/ye-nileme yatırımı olmaksızın devreye giremeyecek tesisler belirlenmeli, üretim lisansları iptal edilmeli ve kurulu güç istatistiklerinden çıkarılmalıdır. Bu çalışmaya paralel olarak iletim sisteminin durumu ve kapasite-

si, önümüzdeki yıllarda yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin daha da artma eğilimi dikka-te alınarak, ciddi bir incelemeye tabi tutulmalı ve sistemin darboğaz ve kısıtları belirlenmelidir. Sistemin kapasite ve kısıtları gerçekçi bir şekilde

tanımlandıktan sonra, kısıtları giderici ve kapasite artışı sağlamak için gerekli çalışma ve yatırım planlanmalıdır.

Mevcut üretim tesislerinde kayda değer bir devre dışı kalma durumu söz konusu olduğunda devreye girebilecek nitelikte sıcak yedek statüsündeki tesisler dönemlik ihalelerle belirlenmektedir. Bu yöntem, değiştirilmelidir. Atıl durumda olan veya teknik kapasitelerinde üretim yapmakta zorlanan ancak 'Kapasite Mekanizması' uygulaması ile kamudan kaynak aktarılan bir çok santralin, gerçek bir ihtiyaç olduğunda, gerçekten devreye girip giremeyeceği, girebilecekse ne kadar süre içinde devreye girebileceği mutlaka netleşmelidir. Bu çalışma, sıcak yedek ihtiyacının yanı sıra 'soğuk yedek ihtiyacı'nı da tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmalar, mevcut kurulu gücün ihtiyaçtan ne kadar fazla olduğunu, atıl kapasitenin niteliğini ve niceliğini ortaya koyacağı gibi, yeni yatırımlar için planlamanın ilk adımı da olacaktır.

2022 yılı elektrik üretimimiz, 326 milyar kilowatt-saat (kWh)

olarak gerçekleşmiştir. Üretimde en büyük pay, 72,54 milyar kWh (%22,2) ile neredeyse tamamı ithal edilen bir kaynak olan doğal gazdadır. Doğal gazı sırasıyla; taş kömürü-asfaltit-ithal kömür grubu izlemektedir (68,07 milyar kWh, %20,9). Hidroelektriğin katkısı 67 milyar kWh (%20,6), jeotermal-güneş-rüzgarın (birlikte) 61,28 milyar kWh (%18,8), linyitin 44,74 milyar kWh (%13,7), biyokütle 9,08 milyar kWh ve fuel oil'inki de 3,10 milyar kWh (%1) olmuştur. Kamuya ait EÜAŞ santrallerinin toplam üretimdeki payı %14,2'ye gerilerken, özel şirketlerin payı %81'e yükselmiş. Lisanssız üretimin payı ise %4,4. Kamunun bu cılız pay ile elektrik sektörünü kamu çıkarları doğrultusunda yönetebilmesinin mümkün olduğunu söylemek, görüldüğü gibi fazla iyimserlik olacaktır.

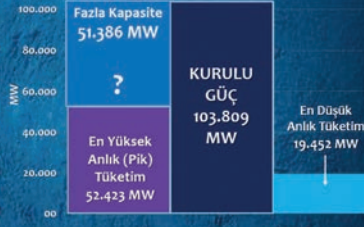
Elektrik Talep Tahminleri

Meslek Odaları, yıllardır talep tahminlerinin sağlıklı ve bilimsel yöntemlerden uzak olarak yapıldığı-

2022 Yılı Sonu Toplam Kurulu Güç ve Puant Güç

KAYNAK	KURULU GÜÇ (MW)	PAY
DOĞAL GAZ	25.347,5	24,4
İTHAL KÖMÜR	10.373,8	10,0
LİNYİT	10.191,5	9,8
TAŞKÖMÜRÜ	840,8	0,8
ASFALTİT	405,0	0,4
SIVI YAKIT	257,6	0,2
FOSİL KAYNAK TOPLAMI	47.416,2	45,7
HİDROLİK	31.571,5	30,4
RÜZGAR	11.396,2	11,0
GÜNEŞ	9.475,4	9,1
BİYOKÜTLE	1.921,3	1,9
JEOTERMAL	1.639,3	1,6
ATIK ISI	387,4	0,4
YENİLENEBİLİR KAYNAK	56.393,1	54,3
TOPLAM	103.809,3	

	KURULU GÜÇ	EN YÜKSEK ANLIK TÜKETİM	EN DÜŞÜK ANLIK TÜKETİM
MW	103.809	52.423	19.452
Gün		4.08.2022	3.05.2022
Saat		15:00	07:00

nı, genel olarak da çok abartılı yapıldığını öne sürmektedirler. Nitekim yıllar içinde oluşan puant talep ile kurulu güç arasında giderek büyüyen açık da bunun somut göstergeleri arasındadır. 1990'lı yılların sonlarında yapılan abartılı doğal gaz talep tahminleri de anımsanacağı gibi, bu anlaşmaların “al ya da öde” hükümlerine bağlı olarak Türkiye'nin başındaki bir diğer büyük sorundur. Makine Mühendisleri Odası'nın bu son sunumunda, talep tahminlerine yönelik şu değerlendirmeler yer almaktadır: “Talep tahmini çalışmaları, 2004 yılına kadar; ‘ekonomik büyüme hedefleri’, ‘nüfus artış tahminleri’ ve ‘sanayi büyüme hedefleri’ esas alınarak ve DPT ile iş birliği ile yapılırken, daha sonraki çalışmalarda nasıl bir yöntem izlendiği bilinmemektedir. 2021 yılında yapılan çalışma için PRIMES modeli kullanıldığı açıklanmış olup bu olumlu bir gelişmedir. Ancak bu model ile henüz bir çalışmanın raporları yayınlanmamıştır.

Talep tahmini çalışmalarında

modelleme yapıldığı belirtilmiş, ancak ayrıntılı sonuç raporu yayınlanmamış, serilerin kendi içinde anlaşılmayan hususlar görülmüştür. Bir önceki tahminler ile son

tahminler arasında önemli fark vardır. Biz, yıllardır talep tahminlerinin yüksek tutulduğunu belirttik. Son yıllardaki gerçekleştirmeler bizim tezlerimizi doğruladı. Son yayınlanan talep tahminleri hala yüksek. 2019 ve 2020 yılları tüketiminde belirgin artış olmadı, 2021 ve 2022 yıllarında tüketim düştü, tahmin edilenin çok altında gerçekleşti. Gelecek için yapılacak tahminler gerçekçi, dinamik, gelişmeleri yansıtabilecek kurgu ve içerikte olmalıdır. Yapılan çalışmalar akademi, meslek örgütleri ve uzmanlarla tartışılmalı, kamuoyunun bilgi ve erişimine açılmalıdır.”

Özelleştirmelere ve Sonrasındaki Uygulamalara Yönelik Değerlendirmeler

Sunumdaki önemli eleştirilerden birisi de sektördeki özelleştirmelere ve özelleştirme sonrası piyasa hakimiyetini eline alan şirketlere yönelik çeşitli “ek destekler”e ilişkin değerlendirmelerdir. Bu ek “destekler”, YEKDEM'in yanlış uygulanması, özelleştirilen santrallara maliyetinin

altında doğal gaz satışı, “kapasite mekanizması”nın amacının dışında kullanımından doğan ödemeler, piyasa fiyatının üzerinde bedellerle yapılan elektrik alımları, çevre izni teşvikleri ve şirketlere sürekli olarak tanınan “esneklikler” olarak sıralanmaktadır.

2018 – 2022 yılları arasında, yukarıda sıralanan “destekler” nedeniyle yapılan ilave ödemeler toplamı, sunumda 138,3 milyar TL olarak verilmektedir. Bu ödemeler arasında en büyük payı 77,65 milyar TL ile YEKDEM kapsamındaki ödemeler oluşturmaktadır.

	DÜŞÜK TALEP		BAZ TALEP		YÜKSEK TALEP	
	TWh	Artış, %	TWh	Artış, %	TWh	Artış, %
2020	304,8	20,5	304,8	20,5	304,8	20,5
2021	329,6	28,1	329,6	28,1	329,6	28,1
2022	328,7	20,5	328,7	20,1	328,7	20,3
2023	340,1	27,7	342,1	23,9	344,1	24,1
2024	352,7	28,7	355,4	23,9	358,2	24,1
2025	366,0	23,8	370,0	24,1	373,0	24,1
2026	377,3	28,1	383,3	23,6	387,2	23,8
2027	389,0	28,1	397,1	23,6	401,9	23,8
2028	401,1	28,1	411,4	23,6	417,2	23,8
2029	415,5	28,1	426,2	23,6	433,0	23,8
2030	427,0	23,2	440,0	23,2	450,0	23,9
2031	438,1	22,6	452,8	22,9	464,4	23,2
2032	449,5	22,6	465,9	22,9	479,3	23,2
2033	461,2	22,6	479,4	22,9	494,6	23,2
2034	473,2	22,6	493,3	22,9	510,4	23,2
2035	485,0	22,5	507,0	22,8	527,0	23,2
2036	496,2	22,3	522,7	23,1	547,0	23,8
2037	507,6	22,3	538,9	23,1	567,8	23,8
2038	519,2	22,3	555,6	23,1	589,4	23,8
2039	531,2	22,3	572,9	23,1	611,8	23,8
2040	545,0	22,6	591,0	23,2	636,0	24,0

rağmen, 2013 yılındaki Bakanlar Kurulu Kararı ile 2016-2020 döneminde de YEKDEM’e önceki şartlarla devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, maliyetler düşerken yüksek alım fiyatları uygulanmıştır. Bu nedenlerle, yurttaşların elektrik faturalarının tutarı yükselmiştir. Özel sektöre ait akarsu HES, rüzgâr, jeotermal ve güneş santrallerinin neredeyse tamamı, ayrıca bazı büyük Barajlı HES’ler de YEKDEM desteğinden yararlanmıştır ve yararlanmaya devam etmektedir.”

Sunum, son derece ayrıntılı ve somut verilere dayalı analizlerle, ge-

rek sektörel bazda gerekse genel ölçekte; daha bağımsız, toplum yararına, sürdürülebilir bir enerji politikası seçeceğimizin olduğunu

vurgulamaktadır. Yer kısıtı nedeniyle, öneriler kısmını, bir sonraki sayımıza bırakalım. İlgili okurlarımız ise, başta da dipnot olarak verdiğimiz TMMOB Makina Mühendisleri Odası web sayfasının bağlantısından (<https://enerji.mmo.org.tr/sunumlar/>), sunumun tamamına erişim sağlayabilir. Bu sunumda emeği geçen tüm meslektaşlarımıza teşekkürlerimiz, sevgi ve saygılarımızla... •

nedcetpamir@butundunya.com.tr

1-<https://enerji.mmo.org.tr/sunumlar/>

BD HAZİRAN 2023

Devlet Ana

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Kemal Tahir'in Osmanlı devleti kurulmadan Anadolu insanının özlemlerini, güçlü, güvenilir, adanmış bir devlete duyduğu gereksinim ve özlemi dile getirdiği; 1967 yılında yayımlandığında bir solukta okuduğum ünlü ve en önemli romanının adı. Ankara'daki öğrencilik yıllarımda, Sakarya Caddesi'ndeki Bilgi Yayınevi'nin vitrininde gördüğümde yadırgamıştım bu adı. Çünkü devleti hep baba diye bellemiş-tik biz... Nedeni de koruyucu, kollayıcı olduğunu sanmış, ya da öyle olduğuna inanmış olmamız.

Soyut bir kavram devlet...
Bu nedenle insanlık tarihi bo-

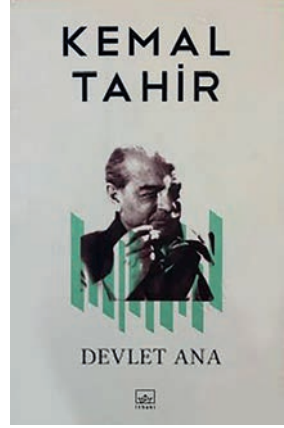
Soyut bir kavram devlet... Bu nedenle insanlık tarihi boyunca birçok devlet tanımı çıkmış ortaya; işlevi hakkında birçok şey söylenip yazılmış.

yunca birçok devlet tanımı çıkmış orta-

ya; işlevi hakkında birçok şey söylenip yazılmış. Bu konuda düşünüp ilk yazan da "Devlet" adlı eseri ile Antik Yunan'ın önde gelen düşünürlerinden biri olan Platon/Eflatun olmuş. Devlet denilen oluşumun birlikte yaşama zorunluluğundan doğduğunu ileri sürmüştü.

Bu eserini, öğretmeni Sokrates'in Atina şehir devleti tarafından tanrılara saygısız davranmak ve gençleri kurulu düzene karşı kışkırtmakla suçlayıp

ölüme mahkûm etmesi üzerine yazmış. Bilgiyi sorgulayan öğretmenini ölüme mahkûm etmeyecek bir devlet nasıl olmalıdır sorusunu yanıtlamaya çalışmış. »

Devlet Ana / Kemal Tahir

Yıllar, yıllar önce Remzi Kitabevi tarafından yayımlanan Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz'un çevirisinden okumuştum bu kitabı. Beni en çok etkileyen de Platon'un bu eseri öğretmeni Sokrates'i ölüme mahkûm etmeyecek bir devlet düzeninin nasıl olması gerektiği düşüncesiyle yazmış olmasıydı.

Platon'dan sonra birçok düşünür ve siyaset bilimci farklı şekillerde tanımlamışlar devleti. Günümüzde geçerli olanı: Ülke adı verilen belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluklarının bir egemenlik anlayışı ve hukuku içinde bir siyasi iktidar altında örgütlenmesi...

Yazılı tarihin bilinen ilk imparatoru MÖ 2334-2150 yılları arasında yaşayan Akkadli Sargon olmuş.

Göçebe Sümer kabilelerinin yerleşik düzene geçip Mezopotamya'daki yerleşik toplulukları egemenlikleri altına almasıyla ortaya çıkmış ilk devlet yapılıması.

Yazılı tarihin bilinen ilk imparatoru da MÖ 2334-2150 yılları arasında yaşayan Akkadli Sargon olmuş. Binlerce yıl gücü ele geçiren tiranlar, krallar ve onlarla birlik din adamları ile askerler tarafından yönetilmiş ülkeler. Uyrukların devlet yönetiminde söz sahibi olup, seçilme ve kendilerini yönetecek olanları seçme hakkına sahip olması demek olan demokrasi kavramının ortaya çıkması için de yine yüz yılların geçmesi gerekmiş.

Sözcükten de öte bir kavram devlet... Toprak bütünlüğüne sahip örgütlü bir ulus tarafından

oluşturulan tüzel / hukuکی bir oluşum. Böyle bir oluşumun gerçekleşebilmesi de ancak bir ulusun / milletin varlığı ile mümkün. Millet olmadan devlet kavramından söz edebilmek olası değil. Devletin öncelikli görevi halka hizmet etmek. Halkın güvenliğini, huzurunu ve geliş-

mesini sağlamak.

Devletler, başlangıçta seçilmiş ya da iktidarı güçle ele geçirmiş kişiler tarafından temsil edilmişler. Kimi devlet benim demiş, kimileri

de tanrının yeryüzünde-ki temsilcisi olarak yönetmiş ülkeleri. Çağdaş devleti oluşturan; yasama, yürütme ve yargı kapsamındaki kurum ve kuruluşların ortaya çıkıp etkinleşmesi de oldukça zaman almış. Monarşik, oligarşik, fedaratif, otoriter, faşizan devletçi, liberal, anarşik yönetim şekilleri çıkmış ortaya.

Herkesin veya hak tanınan çoğunlukların yönetime doğrudan veya dolaylı olarak katılma olanağı, Antik Yunan devletlerinde filizlenmeye başlamış MÖ 600'lü yıllarda. Üç yüz yıl sonra da Atina'yı Yunanistan'ın en önemli kenti yapan; tüm vatandaşlara oy ve devlet yönetiminde görev alma hakkı tanıyan, topraksız köylüleri topraklandıran Perikles'in reformlarıyla pekişmiş. Ünlü söylevinde halkına, dalkavuklardan, size hoş görünmek için nabzınıza göre şerbet verenlerden sakının, bu gibilere oy verip başınıza geçirmeyin dediyse de ölümünden sonra giderek yozlaşmış Atina demokrasisi...

Demokrasi, halkın / milletin seçme ve seçilme hakkına sahip olması kulağa çok hoş gelen bir söylem olmakla beraber ne yazık ki halkın / halkların tercihleri bakımından kendi içinde çelişkiler de içermekte. Bunun bir nedeni çoğunlukçu, çoğunluğun dediğinin, istediğinin

■ Barındırdığı çelişkilere rağmen yine de devlet yönetimlerinin en iyisi demokrasi.

dayatılıyor olması. Bir nedeni de seçilenlerin ve seçen çoğunluğun düzey ve niteliklerinden kaynaklanan olumsuzluklar. Özellikle bu ikinci neden nitelikli / eğitilmiş seçmen ve niteliksiz / eğitimsiz, ülke ve kendi yararına gerekli olanın ayırıcılığı olmayan seçmen tartışmasına yol açan işin içinden çıkılması zor bir sorun. Seçilenlerin de seçenler gibi niteliksiz olmaları, özellikle geri kalmış, az gelişmiş; "devletin malı deniz, yemeyen domuz" gibisinden söylemlerin dile getirildiği ülkelerde durum daha da vahim.

Barındırdığı bu çelişkilere rağmen yine de devlet yönetimlerinin en iyisi demokrasi. Bu çelişkileri giderebilmenin yolu da eğitimden geçmekte. Düşünen, doğru ile

yanlış, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt eden / edebilen bireylerin oluşturduğu bir ulus yaratabilmek. Başka çaresi yok.

2022 yılında yapılan dünya kitap okuma sıralamasında 180 ülke arasında Türkiye 140. sırada yer alıyor.

1968 yılında Devlet Ana ile Türk Dil Kurumu Roman Ödülüne layık görülen Kemal Tahir'in bu romanını ülkemizde kaç kişinin okuduğunu bile bilmek olası değil. Ama okuryazar geçinen insanlarımızın büyük - hatta çok büyük bir kısmının okumadığını söylemek yanlış olmasa gerek.

Okuryazarlık oranının yüzde doksan dokuz olduğu söylenen ülkemizde bunu gönül rahatlığı ile söylüyor olmamın nedeni basılan kitap, gazete, dergi sayılarının güdüklüğü. 2022 yılında yapılan dünya kitap okuma sıralamasında 180 ülke arasında Türkiye 140. sırada

yer alıyor. Hal böyle olunca da ülkemizde gerçek anlamda, çoğulcu; çoğunluğun mutlak egemenliğini reddeden, azınlıkların siyasal ve kültürel haklarının kabul edilmesi gerektiğini ve azınlığın da bir gün çoğunluk olabileceğinin verilmesini savunan bir demokrasi an-

layışının gerçekleştirilmesi için var gücümüzü ve olanaklarımızı seferber etmek gerekiyor.

Devletin ana şefkati ile vatandaşlarını kucaklayabilmesi; hak, adalet, özgürlük ve eşitlikten söz edebileceğimiz bir ulus olabilirmiz; halkının yararını düşünen, namuslu, yetenekli, dürüst, çalışkan yöneticileri seçip iş başına getirebilmek de ancak böyle gerçekleşecek. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

“Yöneticiler, iktidara saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir. Ulusa karşı olan görevlerini kötüye kullandıkları takdirde, şu ya da bu biçimde ulusal iradenin kendi haklarında vereceği kararlarla karşılaşsınlar. Ulus tarafından, ulus adına devleti yönetmeye yetkili kılınanlar, gerektiğinde ulusa hesap vermek zorunda olduklarını bilmelidirler.”

Mustafa Kemal Atatürk

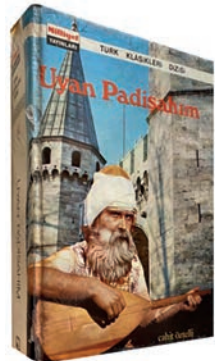

Devlet Adamlarına Öğütler

Osmanlı yönetim düzeni Arap- İran kaynağından beslenen İslam geleneğiyle eski Türk devlet düzenini birleştiriyordu. Padişahın mutlak erkini İslam şeriatının yanı sıra gelenek görenekten beslenen yerel hukuk kuralları yönlendirmekteydi. Yönetilenler, yolunda gitmeyen işlerden padişahı değil onun görevlendirdiği kadroyu sorumlu buluyordu.

Cahit Öztelli'nin "Uyan Padişahım" kitabında bütün halk gibi Osmanlı dönemi halk ozanlarının da padişaha kesin bağlılığını dile getiren pek çok örnek bulunmaktadır: »

“*Gamdan irak eyle hünkârımı-
zı*”; “*Hünkâra bağlıdır bizim ba-
sımız.*”; “*Saadetli padişahım sen
binler yaşa...*”

Ancak imparatorluğun parlak dönemi geride kaldıktan sonra halkın yaşama koşulları kötüye gidecek, adaletli yönetim yerini bozuk düzene bırakacaktır.

Bu ortamda halk ozanları da herkes gibi çözümlü saraydan bekler:

“*Dünya gitti elden, daha n’ ol-
lacak- Dünyanın nizamın bul padi-
şahım*”; “*Hüdaya kalmıştır işimiz
heman- Gayet mükedderdir hal, pa-
dişahım.*”

Çekilen sıkıntılardan yakınmak-
la yetinmeyen ozanlar olup bi-
tenleri, bunlardan kimlerin sorumlu olduğunu padişaha duyurma işini de üstlenmiştir:

“*Bin cahil bir aslan yerini tut-
maz- Aslan gibi bir vezir bul padi-
şahım.*”; “*Bunda belli vezirlerin
hilesi- Hiç mi gayret yoktur Hak’ tan
bulası- Yedi kattır derler Kars’ ın ka-
lesi- Sattılar Moskof a, tez elden git-
ti.*”

Vezir vüzeranın yanı sıra yolsuz-
luklarda saray halkının da payı oldu-
ğu dile getirilir:

“*Ne yatarsın böyle, gafletten
uyan- Bu işlere aşna (âşına, tanık)
ol padişahım- Birkaç rical (devlet
adamı) ile valide sultan- Muindir
(yardımcıdır) kâfire bil padişahım.*”

En çok yakınılan yolsuzluklar-
dan biri rüşvettir:

“*Her gelene verme tuğ ile
sancak -Rüşvet almasını bilirler*

ancak.”; “*Rüşvetsiz hiçbir iş görül-
mez asla- Ayaklar altında kaldı fu-
kara.*”

Devlet halka eşit davranmaz, hakkını arayanlar mahkemelerden eli boş döner, “Adalet dururken zulmetmek neden?” sorusu yanıtız kalar!

Ozanların bütün bu anlattıkların-
dan dolayı başlarına geleceklerden çekinerek kimliklerini gizledikleri de görülmektedir:

“*Eleşkirt, Ardahan, Çıldır, Ba-
yezit- Yaktı hastaneyi ol hain pelit
(odun)- Söylemem ismimi ey Sultan
Hamit- Ecdadın aldılar, ver padişah-
hım.*”

Halk ozanları yanlışlarla, haksız-
lıklarla dolu bozuk yönetimin yalnızca birkaç yanını eleştirebilmiştir.

Medrese öğrenimi görmüş, müderrislik, kadılık yapmış, hattâ padişahın yakınında bulunmuş divan edebiyatı mensupları arasında da yönetim konusuna, burada anılan halk ozanları gibi yaklaşanlar, açsözölü olanlar eksik değildir.17. yüzyıl divan düzyazısına damgasını vurmuş Veysi’nin tam da böyle bir kasidesi vardır. Bu şiirde kargaşalı dönemin nerdeyse bütün toplumsal, siyasal bozuklukları -sorumlular birbiri ardınca sıralanarak- padişaha duyurulur:

Sorumluluk yükü padişahın omuzlarındadır. Tanrı’nın kulları ona emanet edilmiştir:

“*Huzur u Hakka vardıkta olu-
suz evvela mes’ ul- Size tefviz*

olunmuştur (Görev olarak verilmiştir) emanettir ibadullah”

Yapıp etikleriyle devlete zarar veren vezir vüzera “bir bölük hayvan” diye ağır biçimde suçlanır:

“Vezire itimad etme benim devletli hünkârım- Onlardır düşmanı dinin, onlardır devlete bedhâh (kötülük-isteyen)- “Vezaret sadrına (vezirlik makamına) geçmiş oturmuş bir bölük hayvan- Bu din ü devlete yoktur, eder hizmet bir âdem vâh.”

Düzenin bozulmasına yol açan paşalar ağalar, eleştiriden payını alır:

“Bozulmasına dünyanın sebep paşalar ağalar- Fesad u fitneye bâis (sebeb)bulardır şüphesiz vallah.”

Ham sofular, dinden kendi çıkarları için yararlananlar da gündemdedir:

“Gerek va’z u hitabetler gerek ders ü imametler- Verilmez olsa ücretler okunmazdı Kelamullah (Tanrının sözü, Kuran).”

Kendisi de kadılık yapmış olan şair, eski meslektaşlarının çirkin yüzünü açığa vurmaktadır:

“Kudât ahvalini(kadılarının durumunu) dersen ne mümkündür beyan etmek- Eğer hasmun ise kadı, efendi yarıcın (yardımcın) Allah- Kurup bir dâm-ı tezviri (yalan

Veysi'nin eserlerinde düzenin bozulmasına yol açan vezirler, paşalar, ağalar, eleştiriden payını alır.

tuzağını), demişler mahkeme adın-Kanı seccade-i Ahmet, kanı ahkâm-ı şer’ullah (Peygamberin seccadesi,- Tanrının şeriatının hükümleri nerede?)”

Yöneticilerin nasıl davranması, yönetimin nasıl sürdürülmesi konusu yönetilenlerin hep gündeminde olmuştur. Eflatun’un “Devlet” kitabından günümüze uzanan yapıtlar dizisi, işlerin çığırından çıktığı bunalım dönemlerinde birden bire çoğalır.

Bizde de 1960’larda böyle olmuştu. Doğan Avcıoğlu’ndan, İdris Küçükömer’e kadar araştırmacılar Türkiye’nin siyasal dokusunu inceleyen Mehmet Ali Aybar’dan

Bülent Ecevit'e kadar siyasetçiler yeni yönetim modelleri geliştiriyor, içlerinden uygulananlar da oluyordu.

Osmanlılarda bu konuyla ilişkin yapıtlara ilginin bu yoğunlaşması ise raslantı değildi.

Edebiyat tarihçisi, TDK genel yazmanı Agâh Sırrı Levent 1962'deki "Siyasetnameler" adlı incelemesinde Osmanlı yazarlarının devlet yönetimini, bozulan siyaset çarkının nasıl onarılacağını ele alan zengin kitaplığı tanıtmıştı. Levent'in kaynakçasında yer alan Defterdar Sarı Mehmet Paşa'nın yapıtı da 1960 sonrasında günümüz diline aktarılan siyaset kitaplarından biri olmuştu:

"Devlet Adamlarına Öğütler -Osmanlılarda Devlet Düzeni-" adını taşıyan bu yayının ilginç bir öyküsü vardı:

Kitabı yayımlayan "Türkiye ve Orta Doğu Âme İdaresi Enstitüsü" genel müdürü Prof Dr. Fahir H. Armaoğlu, kitabı kamuoyuna sunarken yaptın, "bugün karşılaştığımız pek çok meselelere iki buçuk yüzyıl

geriden" ışık tuttuğunu söylemişti.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan da önsözde "Bu eser, bizlere 18. yüzyılın başlarında yaşamış bulunan şerefli, vicdan ve iman sahibi Osmanlı devlet adamının kaleminden iyi ve kötü politikanın ne olduğunu öğrenmek fırsatını vermektedir," diyordu.

Baskıcı yönetimi nedeniyle o dönemin gazetecilerinin "zehir hafiye" diye takıldığı Faruk Sükan'ın, konuyla ilgilenmesi şöyle olmuş:

Cumhuriyet Senatosu'nda İçişleri Bakanlığı 1966 yılı bütçesi görüşülürken Zonguldak senatörü Akif Eyidoğan, İçişleri Bakanı'na Defterdar Sarı Mehmet Paşa'nın kitabını bulup okumasını salık vermiş! Bakan -başka pek çok meslektaş gibi tepki göstereceğine-, İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu'nun kitapla ilgilenmesini istemiş.

Kurulda görevli Hüseyin Ragıp Uğur yapıtı inceleyip İngilizceye çeviren Amerikalı bilim adamını tanıyormuş:

Uğur, Ardahan kaymakamıyken inceleme amacıyla ilçeye gelen Princeton Üniversitesi profesörü Walter L. Wright, ABD'ye döndükten

"Devlet Adamlarına Öğütler" kitabı dünyanın düzenine karar vermek ve insanların davranışlarını yönlendirmek için Tanrı'nın adaletli yargıçlarla güçlü sultanları görevlendirmesine şükrederek başlar.

sonra, Defterdar Sararı Mehmet Paşa'nın, Osmanlıca metni, İngilizce çevirisi ve bir incelemeyle birlikte yayımladığı "Nesayih-ül Vüzera v'el Ümera" yapıtını H. R. Uğur'a göndermiş. İçişleri Bakanı Sükan kitabın peşine düşünce de devlet yönetiminin nasıl olması gerektiğinin tartışıldığı dönemde H. R. Uğur yapıtı günümüz Türkçesine çevirerek Osmanlıca metniyle birlikte yayıma hazırlamış.

Sarı Mehmet Paşa 18. yüzyılda defterdarlık, Selanik valiliği gibi görevlerde bulunmuş, deneyimli bir devlet adamıydı. Kıskançlık, iftira, saray entrikaları sonucu din ve devlete hakaret, Tamışvar kalesinin elden çıkması, padişah hakkında kötü söz söylemek gibi suçlar yüklenerek idam edilmişti.

"Devlet Adamlarına Öğütler" kitabı dünyanın düzenine karar vermek ve insanların davranışlarını yönlendirmek için Tanrı'nın adaletli yargıçlarla güçlü sultanları görevlendirmesine şükrederek başlar.

Padişahın, sadrazamın, defterdarın ve öteki makam sahiplerinin, askerlerin görevlerini, toprak

Sarı Mehmet Paşa 18. yüzyılda defterdarlık, Selanik valiliği gibi görevlerde bulunmuş, deneyimli bir devlet adamıydı.

yönetimini, cimrilik, açgözlülük, gurur, ikiyüzlülük, arz boczuluk gibi zararlı davranışları açıklar:

Padişah, yönettiği kimselerden sorumludur. Aristo gibi akıllı bir sadrazamı tam yetkiyle görevlendirmeli, "*Emanetleri ehline veriniz*" sözü uyarınca yönetimin düzenlenmesi ona bırakılmalıdır, hükümet işlerinde tam bağımsız kılınmalıdır.

Sadrazam halkın durumunu iyileştirmeli, doğruluk ve adalete bağlı kalmalı, zulmü gidermeli, inat ve isyan ateşini yok etmeye çalışmalıdır. Çekilip saklamadan padişaha bütün doğruları söylemelidir.

Küçük-büyük, zengin-yoksul, halk-bey ayrımı yapmaksızın herkeşe eşit davranmalıdır.

Paraya pula bağlanmamalı, ülkenin düşkünlük ve bezginliğine önlem almak için akıl yolunu kulanmalıdır.

Karar verirken sağlam kanıtlara dayanmalıdır:

"*Vilayet ileri gelenleriyle işlemleri yapanların halk üzerindeki baskılarının kaldırılmasına çalışılmamalıdır. Güvenilir bir kadı ve vali sunuşu olmaksızın gelen dilekçelere*

dayanılarak görev dağıtılması uygun değildir. Haksızlık olasılığı çoktur.”

“Bütün yöneticilerin adalete uygun davranmaları gerekir. Fakat padişahlar bu konuya herkesten çok önem vermelidir. Çünkü adalet, hazinenin artmasına ve halkın çoğalmasına yol açar.

Hazine ise halkın çoğulğundan ve ülkenin bayındırlığından beslenir.”

“Darphanelerde basılan akçenin ayarı ve ağırlığı zaman zaman yoklanmak, sarraf ve ekmekçilerde kalp ve kırılmış akçe bulunmaması için çok dikkatli davranmalıdır. Bu konulara son derece özen gösterilmesi devletin gereklerindedir. Fiat konusunu yalnız kadılara ve çarşı ağalarına bırakmakla yetinmeyip her zaman yoklamalı. Günlük narhla da gereği gibi ilgilenmeli ve her şeyi değer pahasıyla sattırmalıdır.

Aslında büyük işlerden olan narh bir küçük iştir diye padişahların, vezirlerin ilgisinden uzak kalırsa, şehrin kadısı tek başına bu işi yürütemez. Memleketin yüksek yönetimi kadıya ait olmadığı için sadrazamlar narh ile ilgilenmemek yoluna gidemezler. Böyle olunca da herkes istediği gibi alıp satar. Helal malına yılan zehri katar.”

Deneyimli devlet adamının

kendi hizmet yıllarındaki gözlemleri nedeniyle dikkati “rüşvet” üzerinde yoğunlaşmıştır:

“Rüşvetle ehliyetsize ve zalime devlet hizmeti vermekten, çok çekimlidir. Öylelerine rüşvetle devlet hizmetine getirmek reayanın (ver-

gi veren halkın) mallarının yağmalanmasına izin vermektedir.”

Sarı Mehmet Paşa'nın devletin maliye işleriyle ilgili “defterdar”ın “tedbirli, yönetimde bilgili, ağırbaşlı, deneyimli, doğru ve dindar olmasını, devlet vergilerinin toplanmasında, harcanmasında tam yeterli bir kimse olmasını” öngörür.

Halkın yeni vergilerle ezilmesi-

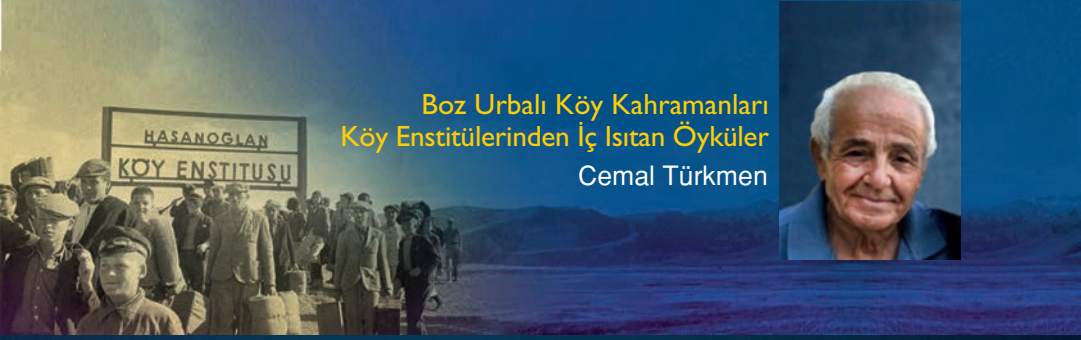
ne karşı çıkar. İnsaf sahiplerinin vergi veren halka (köylüye), velinimet efendimiz demesinin doğru olacağını söyler.

İmparatorluğu yıkıma sürükleyen dönemde yöneticileri uyararak yaptıkları birbirini izlemiştir.

Lütfi Paşa'dan Gelibolulu Mustafa Âli'ye, Koçi Bey'den Kâtip Çelebi'ye uzanan bütün bu yazarların yaptıklarını günümüzde de gözden geçirmek, söylediklerine kulak vermek yararsız olmayacaktır. •

konurertop@butundunya.com.tr

“Bütün yöneticilerin adalete uygun davranmaları gerekir. Fakat padişahlar bu konuya herkesten çok önem vermelidir...”

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Zor Görevlerin Adamı

“**M**uhtelif yerlerde açılmış olan eğitim kurslarından çıkan eğitimciler köylerindeki vazifelerine başlamış bulunuyorlar. Bu yeni harekete büyük küçük herkes ilgi gösteriyor, kahve köşelerinden vali odalarına kadar bu mesele üzerine çeşitli konuşmalar yapılıyor. Çoklukla bu işte de inceleme ve araştırma yerine bazen şahsi menfaatlere, bazen kıskançlıklara, bazen de hakikaten samimi duygu ve düşüncelere dayanan fakat sebebi ne olursa olsun yalnız masa başı mülahazalarından, nazari hesaplamalardan kuvvet alarak elde edilen sonuçların ağız kalabalığı yapılıyor.

Olay
1940 Yılı
Mart
Ayı'nda
yaşanmıştır.

Eğitmenler bütün yokluklara karşın üzerine düşen ödevi başarmaya çalışıyorlar.

Çalışmaları yerlerinde görenler ise hangi meslekten olurlarsa olsunlar bu hareketin ateşli bir taraftarı oluyorlar. Verilen emirleri, çıkarılan kanunları tatbik yerine bu işlerin münakaşası yapılırken ilgililer tarafından eğitmenlerin çalışacakları köylerde alınması gerekli tedbirler ihmal ediliyor. Birçok yerde bütün yük çalışan ve fedakâr gezici başöğretmenlerle bir kısım ilköğretim müfettişlerinin omuzlarına yüklenmiş. Onlar meseleleri demagoji bulutlarından sıyırmak, klasik hesap ve düşüncelerin çarından kurtarmak için ömür tüketircesine çalışıyorlar. İşte böyle bir durum içinde eğitmenler köylerinde işe başladılar.

Her eğitmen bütün yokluklara rağmen üzerine düşen ödevi başarmaya çalışıyor. Kira ile tutulan harap köy odaları, biraz değişiklik yapılmış ahırlar, iyi havalarda ağaç gölgeleri dersane yerine

kullanılıyor. Ekmek pişirme sac-ları kara tahta, ambalaj kâğıtları cam, keçeler ve yastıklar rahle oluyor. Köycülük yolundaki bu gayret inançlarımızı büsbütün artırıyor. Ot gibi biten, nebat gibi yaşamaya ve ölmeye mahkûm olan binlerce köylü çocuğunun kurtuluşunu tasvir eden bu tablo karşısında heyecanlanmamak, iyimser olmamak mümkün değil. Eğitmenleri iş başında gören, onların çalışmalarını eserlerinden inceleyenler bu işin faydalı olacağına inanıyorlar. İyi niyet sahibi olanların eski şüphe ve tereddütleri dağıldı. Binlerce köyün birkaç yıl içinde okula kavuşturulmasında

Şerif Tekben

amil olan bu pratik usulün kerameti, takdire başlandı. Fakat şahsi menfaatlerine uzak veya yakın bu işten zarar geleceğini sezenler zehirlerini akıtmaya devam ediyorlar.”

Bu satırları yazan İlköğretim Müfettişi Şerif Tekben, eğitmen

konusuyla yakından ilgiliydi. 1928’de Edirne Öğretmen Okulu’nu, 1938’de de Gazi Eğitim Enstitüsü’nü bitirmişti. İlköğretim Müfettişi olarak Kırşehir’e atanmış, 1939’da Gönen Eğitim Kursu’nda grup şefi olarak çalışmıştı. Kurs çalışması sona erince yeniden müfettişlik görevine dönmüştü. Şimdi de çalışmalarını beğeniyle izlediği Eğitimci Hasan Çavuş’u ziyarete gidiyordu.

Arabası köye girmişti. Uzakta bir kalabalığın bir şeyler tartıştığı fark ediliyordu. El kol hareketlerine bakılırsa oldukça hareketli bir tartışma vardı. Araba yanlarına yaklaşınca kalabalık tartışmayı bırakıp konukla ilgilendi. Selamlaşmadan, hoşbeşten sonra birlikte okulun gölge tarafına geçtiler. Dereden tepeden birkaç tümceden sonra biraz önce tartıştıkları konuya döndüler.

“Müatdiş Bey, ben bunlara dediydim. Eninde sonunda bu mekdebi biz yapınca, gelin şimdiden başlayalım da bi an önce yapıp bitirelim dediydim. Emme beni kimse dinne-mediydi. Aha şimdi hükümet emir vermiş, n’lucak şimdi? Zorunan da olsa bu mekdep yapılıcak. Annadınız mı?”

“Senden başka mektep yapmaya

iştahlı kimse çıkmadı mı?”

“Çıkdı çıkmasına emme, gulak asma. Devede gulak. Kimisi benim oolum gızım yok deyip geri çekildi, bazısı çocuu okudup da n’pıcaak, Mısır’a molla mı olucaklar deyip yan cızdu, birezi de biz devletden guvvatlı mıyık deyip uzak durdu.”

Açık havada ders yapan eğitimci.

Bir başkası girdi söze:

“İşin aslına bakıyon mu, her iş de olduğu gibi bu iş de aradan birez zaman geçinci tavsar, yel gibi gelir, sel gibi gider, eğatmen de unudur, devlet de unudur okul işini dediydik.”

Eğitmen atıldı söze:

“Ben size her bi şeyi açık açık anlatmadım mı? Bu işin şakası yok demedim mi? Hükümet işi çok sıkı dutuyo, bu okul mutlaka yapılacak demedim mi? Söyle Muhdar, demedim mi? Bu hükümeti Osmanlı hükümetine benzetmeyin, bu hükümet Cumhuriyet hükümeti. Çoluk çocuk demiyecek, büyük güççük demiyecek, herkesi okuducak, bu işin

Akçadağ Köy Enstitüsü öğrencileri müdürleri Şerif Tekben'le

gurtuluşu yok demedim mi?"

Hasan Eğitmen, müfettişinin yanında sözcükleri olabildiğince düzgün söylemeye özen gösteriyordu. Diğer yandan, müfettiş gittikten sonra köylülerin alay konusu olmaktan da çekiniyordu. Her zaman ki konuşmasından farklı davranıp iyi konuşma özentisi içine girer de köylülerin diline bir düşürse işi yamandı. Köylü, bir kere, "Hasan Çavuş ne güzel dil kırıyor." dedi mi artık gerisi gelirdi bunun. Bu nedenle arada sözcükleri köylülerinin söylediği biçimiyle çıkarıyordu ağzından.

"Dedin Hasan Çavuş, dedin emme, dinneyen kim, annayan kim," diye konuştu orta yaşlı, başı açık bir köylü. "Biz senin dediklerini sıtmacının dedikleri gibi sandıydık. O da her yıl gelir; yapılıcak der, edilicek der, gurudulacak der, emme bataklık hep orada durur. Bu işi de öyle sandıydık."

Eğitmen hazır köylüleri yelkenleri suya inmiş durumda yakalamışken biraz daha bastırmak istedi.

"Bu işin sıtma işine, ziraatçı işine benzemediğini gördünüz işde. Müfettiş Bey de açık ve kati olarak söyledi. Bu okul yapılacak arkadaş. Hepiniz çocuklarınızı okula göndireceksiniz. Ali Dayı, evvela senin çocuklar gelecek. Önce sen göndireceksin ki diğerlerine numune olacaksın."

Eğitmen sözün burasında Şerif Tekben'e dönerek;

"Müfettiş Bey, siz gelmeden önce biz de tam bu mevzuğu konuşuyoduk. Onlar ayak diriyo, ben de ikna etmeye çalışıyodum. İşde bir de Müfettiş Bey'in huzurunda söylüyom size. Gomşular, ben bu Kôye eğitimci olarak tayin edildim. Benim işim sizin çocuklarınızı okutmak, devlet bana boşuna mı emek verdi, para harcadı, okudup yetiştirdi?"

Bir de aylık veriyo her ay. Niye? Ben burada sırtüstü yatтым, deyi mi? Çocuklarınıza okula gönderin; okusunlar, ak ile garayı seçsinler, iki satır yazı gôrünce mal mal bakmasınlar. Asgerdeki abeylerine, gurbetdeki babalarına iki satır mekdup yazsınlar. Emme siz güzellekle göndermezseniz, ben jandarma zoruyla getirtmesini de bilirim, fakat ben isdiyom ki galp girılmasın, her şey gönül rızasıyan olsun.”

A skerliğı sırasında savaşa bizzat katılmış olan elli beş, altmışında bir köylü uzun süren suskunluğunu bozarak söze girdi:

“Seferberlikde Galiçya Cepesi’nde Alamanınan yan yana harp etdik. Onlara da bize de memleketten gazete gelirdi. Alamanlar ellerine gazeteleri alır, çimenlerin üzerine uzanır, enine boyuna gazete

“Sağ olsun, Hasan Çavuş imdadımıza yetişdi de bu dertden gurtulduk. Yeri geliyo mekdubumuzu yazıyo, yeri geliyo istidamızı yazıyo. Çok şükür talebeleri de yetişdi artık.”

okurlardı. Bizim bölükte tek okuma yazma bilen, bölük eminiydi. Biz hepimiz onun başına üşüşürdük ki sesli okusun da ne havadisler var, dinneyelim. Mekdup yazdırmak için saatlerce bölük emininin gönlünüün olmasını beklerdik. Şimdi bile öyle değal mi? Kim var goca kôyde Hasan Çavuş’dan başka okuma yazma bilen? Arzuhalciye iki satır istida yazdırmak için avuç dolusu para vermiyo muyduk? Sağ olsun, Hasan Çavuş imdadımıza yetişdi de bu

Eğitmen adayları kursta, okuma dersinde

dertden gurtulduk. Yeri geliyo mekdubumuzu yazıyo, yeri geliyo istidamızı yazıyo. Çok şükür talebeleri de yetişdi artık. Bebeler okumayı sôkdüler. Sôkdüler emme, çocuunu mekdebe gön-deren akıllı

gomşuların çocukları sôkdü okumayı. Ya okula gelmiyenler? Onlar daha buzaa peşinde seğardip duru-yolar. Benim torun da çat pat oku-muya başladı.”

“Müatdiş Bey, bu cahal köylü mekdebin gıymatını bilmez. Oku-ma yazmanın faydasını annamaz. Hasan Çavuş'un köyümüze nası bi faydası oldu, siz bunu görmüyonuz mu gomşular? Köye temiz içme su-yu kimin sayasında geldi? Şu tınaz makinesini köye kim soktu? Gel de annat bu geri gafallılara.”

İhtiyarın biri üzerine alınmıştı si-temleri.

“Canım, bizim eğatmene bi sö-zümüz var mı? Allah ondan bin ke-re vrazı olsun. Elinden gelini yapdı gibi, elinden gelmiyeni de yapmıya çalışıyo. Şehirdeki işlerimizi bile o hallediyo. Onun isdedii çocuk olsun, yarinden tezi yok benim evde kaç çocuk varısa hepisini mekdepde bil Hasan Çavuş.”

Gençlerden biri takıldı, ihtiyara:

”Sadık Emmi, sen sizin evde kaç çocuk olduđuunu bilmiyon mu?”

“Ne bilsin lan,” dedi diğeri.

“öyle çok gi.”

İhtiyarın sözü diğeri üzerin-de olumlu bir etki yaratmıştı. Mısıır patlağı gibi teker teker patladılar:

”Meryem’i mekdebe göndüre-ce-ğam bundan böyle.”

”Benim oolan zati zırlayıp

duruyodu mekdep mekdep dey.”

“Evden uzaklaşsın da anasının başı irahat etsin birez, al, ne ya-parsan yap, senin başın aarısın bi-rez de.”

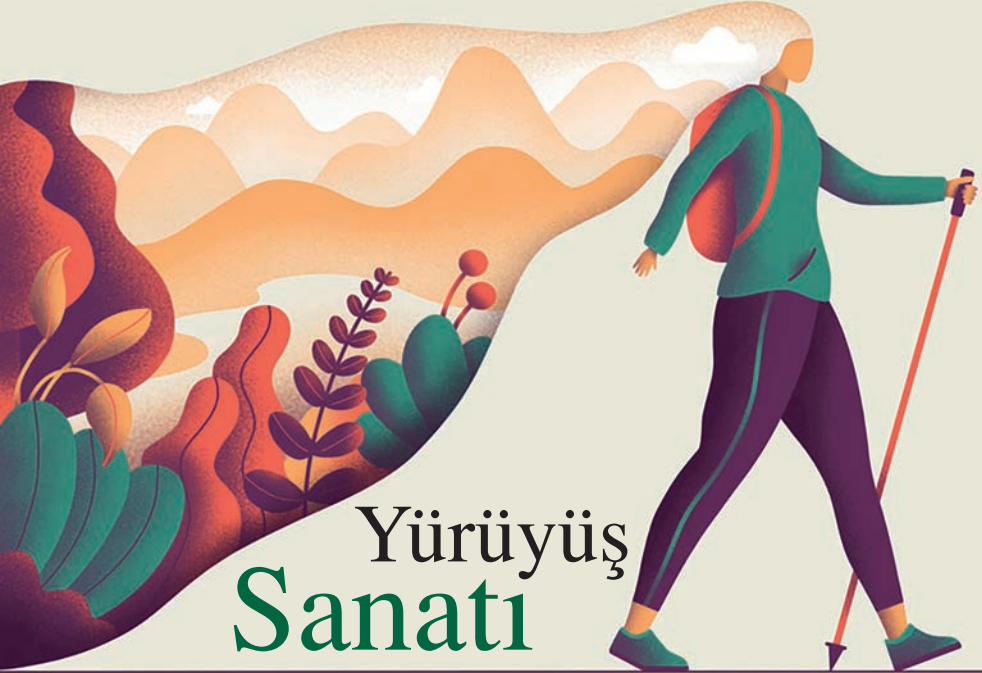
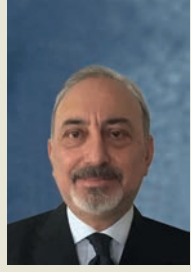
O gün, Müfettişin yanında böyle diyenlerden çoğu, sonraki günlerde fikir değıştirmişlerdi. Hasan Eğitmen yılmadan evlerine kadar gidip çocuk-ları okula istemiş, ama ayak direyen-ler olmuştu. Bunun böyle olacağını Şerif Tekben de Hasan Eğitmen de zaten biliyordu. Fakat geçen gün-ler içinde okulun öğrenci sayısı birer ikişer arttı. Çünkü Hasan Eğitmenin elinden kurtuluş yoktu. Gerekirse işi zorbalığa kadar götürüyordu. Baş-larına belâ olmuştu. Direnen olursa, aynı köylü olmanın artılarını kulla-nıyor, çocukları zorla ellerinden alı-yor, kucakladığı gibi sınıfa atıyordu. Hasan Eğitmenin en önemli sorunu, kız çocuklarının tümünü okula getir-mekti. Onu da başaracaktı kuşkusuz. Çünkü çok direşken bir kişiliğı vardı.

Şerif Tekben, Hasan Eğitmenin köyünden döndüğünde onu bir haber bekliyordu. Millî Eğitim Müdürü, kendisine gelen bir tel emrini ilet-ti Tekben’e. Tonguç kendisini ivedi olarak Ankara’ya çağırıyordu. Ton-guç bir adamı durduk yerde ivedi olarak çağırılmazdı. Mutlaka yeni ve zor bir görev bekliyordu kendisini. Olsun, o da zaten zor görevlerin ada-mı değıl miydi? •

(Şerif Tekben, Canlandırılacak Köy Yolunda, s. 37, 38, 39, 40)

”Bu memleketin sahibi ve toplumumuzun asil unsuru köylüdür.”

Mustafa Kemal Atatürk

Yürüyüş Sanatı

Doğmazdan evvel, ana rahminde iken önce annesini tekmelemeye başlayan insanın yürümeyi ise, yaklaşık 70 bin yıl önce yani 2 bin kuşak önce öğrendiği biliniyor.

Emekleme ile başlayan yürüme serüveni, sakat kalıp ya da hastalanıp yatalak kalmadığınız sürece, iki ayak üzerinde ölene kadar sürüyor. İki ayak üzerindeki yapılan hareketlere ise bipedalizm denmiştir. Yürümek bir eylemdir. Amacınız her ne olursa olsun, yürüyerek bir görevi

tamamlamış, ya da sıradan rutin bir işi gerçekleştirmiş olursunuz. Flanör; Fransızca kökenli bir kelime, kalabalıklar içerisinde sokakları yalnız bir şekilde gezinen, gözlem yapan insanlar için kullanılır. Bir şehri aylak aylak, kaplumbağa hızı ile gezinmek bir hayat tarzı onlar için. Aceleniz

yoksa, özel aracınızı kullanmadan, toplu taşıma araçlarına binmeden gideceğiniz yere yürümek özgürce bir eylemdir. Hızla bir yerden bir yere gitmek, insana fazla düşünme imkânı vermez. Oysa, rahat bir ayakkabı ile, yavaş yavaş yürüyerek, kendinizi yoğun bir düşünce ortamında bulabilirsiniz. Her gün araçla geçtiğiniz yollarda ve sokaklarda daha önce farketmediğiniz yapıları, kişileri görürsünüz. Onlara selam verip, durup sohbet ettiğiniz olur. Uzun bir doğa yürüyüşünde ise, doğanın keşfi ile bazen kendi içsel keşfinizi de yaparsınız. Yeter ki; bu yürüyüşlerinizi bir hayat tarzı haline getirmiş olun! Eski bir mahallede çıkmaz bir sokağa girip merakla sonuna kadar ilerlediğinizde, göreceğiniz şeylere çok şaşıracaksınız. Bilmediğiniz bir şehirde yürüyüş yaparken kaybolmak, yolunuzu kendi başınıza bulabilmeniz, iz sürmeniz büyük bir zevktir.

Sokrates insanlarla yürüyerek sohbet ediyor. Bazı yazarlar ve sanatçılar yürüyüş yaparak yaratıcılıklarının arttığını söylüyorlar. Sokaklarda ve doğada gezerken topladığı cebine attığı malzeme ve nesnelere sanat eseri yapan ve sergileyen sanatçılar var. Doğada gördüklerini tuvale aktaran ressamın, projelerinde kullanan mimarların, duyduklarını notaya

aktaran müzisyenlerin olduğu biliyor.

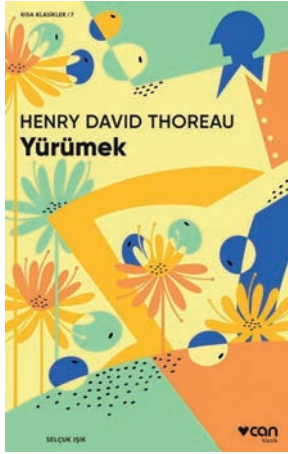
Yazar Virginia Woolf, Henry David Thoreau'nun yürüyüşü fiziksel bir eylemden çok soylu bir sanat, kişinin içsel dünyasında gerçekleştirdiği yabanıl bir gezinti olarak nitelendirdiğini söylüyor.* Sağlık açısından

Virginia Woolf

yürümenin yaratıcılığı artırmanın dışında, kendinizi iyi hissettirdiği, bağımsızlığı ve hafızayı güçlendirdiği,

ömrü uzattığı biliniyor. H. D. Thoreau'ya göre egzersiz yapmak için, yaşam pınarlarını aramaya çıkmak, yürürken geniş getirdiği söylenen deve misali, derinlemesine düşünmek, yepyeni bir manzaranın görülmesi büyük bir mutluluk! İnsanlar hep güneşin batışını takip ederek, batıya yürümüşlerdir. Yeni kıtalar, yeni yaşam alanları keşfetmişlerdir. Yazar şöyle

H. D. Thoreau'ya göre yürümek büyük bir mutluluk!

diyor; "Tanıklık ettiğim her gün batımı, güneşin battığı yer kadar uzak ve batış kadar zarif olan Batı'ya gitme isteği uyandırır içimde. Sanki

güneş her gün batıya geçmek için doğmakta ve onu takip etmemiz için bizi kışkırtmaktadır. Ulusların peşinden gittiği büyük batılı önder odur adeta.” Önderden söz açmışken, doğudan bir Hint siyasetçi, Satyagraha felsefesinin kurucusu ve dini lider Mahatma Gandhi'nin 1930 yılında yaptığı 400 kilometrelik “Tuz Yürüyüşü” bir siyasi başkaldırı ve bağımsızlık için sembol bir yürüyüş olmuştur.

Attığımız her adımda ve yürüyüşte bir felsefe vardır.

Neil Armstrong Ay'a ayak bastığındaki ilk adımı için “İnsan için küçük, insanlık için devasa” yorumunu yapmıştır.

Yürüme arzunuz ve alışkanlığınız sizi sokaklara, çıkmazlara, yollara, patikalara, tepelere ve dağlara düşürürken, maceralara da sürükleyebilir. Ayrıca, ayaklarınızın sağlığı, ayakkabılarınız rahatlığı ve yürüyüş tarzınız sizi mutlu edip iyi hissettirdiği kadar, başkalarını da heveslendirmelidir. Adım adım yürüyerek, tabanlarınızın bastığı her zeminde; bir kumsalda, karlı bir parkta, yağmur suyu ile ıslanmış kaldırımda, ormandaki patikada iz bırakmanın zevkini özgürce yaşamak, gece yarısı ay ışığında yürürken, ağustos

Dr. Murat Molu'nun seslendirdiği Nazım Hikmet'den YürümeK”

böceklerinin vızıltısını dinlemek; mutluluk işte budur. Bilmecede sorulur; “Hangi canlı hayatı boyunca başlangıçta 4 ayak üzerine, sonra 2 ayak ve son olarak 3 ayak üzerinde durur ve yürür? Emekleyerek yürümeyi öğrenen, hayatının son günlerinde baston kullanan canlıdır, insan olması hiç de şaşırtıcı değildir. Yürümek eylemini, metropollerdeki yoğun ve çok hızlı hayat şartlarında unutmadan, sağlıklı nesiller için yürüyüşü bir hayat tarzı ve her yaşta insanın kolayca yapabileceği, yaratıcılığı artıran, bir spor ve sanat dalı olarak görmeliyiz.

Yeter ki, kır yürüyüşü sırasında, gökyüzündeki yıldızları izlerken, ayaklarımızın altındaki rengârenk kır çiçeklerini basıp ezmeyelim! •

muratmolu@butundunya.com.tr

*Henry David Thoreau, “YürümeK”, Çeviri: Selçuk Işık, Can Yayınları.

AFORİZMALAR

■ “Yol, yaşamdır.”

Jack Kerouac

■ “Yasak denizlere yelken açmaya, yabani kıyılara ayak basmaya bayılıyorum.”

Herman Melville

■ “Her usta gezgin, gezdiği ülkeyi her zaman kendisi yaratır.”

Nikos Kazancakis

■ “Nereye gittiğini bilmiyorsan, her yol seni oraya götürür.”

Lewis Carroll

■ “Her yer Cennet'e aynı uzaklıkta.”

Robert Burton

Olmak ya da Olmamak

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Büyükşehir insanının klasik bir şikayetle, “Bunaldım artık, kaçıp gitmek istiyorum bu şehirden, bir sahil kasabasına yerleşeceğim.” şeklindeki serzenişi hiç bitmiyor. Aslında kaçmak istediği nedir? Kalabalık trafik, kaos içinde yaşam, sıkıntılı, verimsiz iş hayatı, yorucu insan ilişkileri mi? Bir kısmı, ya da hepsi.

Birçok insan, üç beş gün sakin bir yerde kalınca, sıkılıp yine aynı kargaşanın içine dönmek için can atıyor. Bu kadar sıkıntı veren ortam niye özlenir acaba? Samimiyetsizlik mi, ne istediğini bilememek mi, ya da alışkanlıklarından vazgeçememek veya rutin dışına çıkma korkusu mu? İnsan neden başına bela olacak şeyler biriktirmeye bu kadar meyilli? Örneğin, yalnız kalma korkusuyla, insan biriktiriyoruz, sonra da bir kısmı ile ilişkilerimiz sarpa sarınca gelsin problemler, acılar, sıkıntılar.

Para biriktirmenin de bir farkı yok. Çoğaldıkça dert olmaya başlıyor. Faize mi yatırmalı, dolara mı yatırmalı, ev mi almalı, hangisi daha çok prim yapar, bir gün faiz almazsam ne kaybederim? Ya da, ülkenin gidişatı iyi değil, yurtdışına parayı nasıl çıkartırım?

Bir yığın soru.

Her adımımızın içine kazanma veya kaybetmeme refleksinin girmiş olması ne kadar garip değil mi? İnce hesaplar, kazanan tarafta olma arzusu, mağlup olup aptal görünme korkusu hiç bitmiyor.

Ben yaşamım boyunca, siyasi seçimlerde çoğunlukla kaybeden tarafa oy verdim. Belki de, politikayı sevmediğimden, kazanan tarafın ülkeyi biraz daha soymasını istemediğimden özellikle yapıyorumdur. Görece, en az şampiyon olan futbol takımının taraftarıyım. Ben güzel oyun izlemek isterim, kazananın kaybedenin önemi yok.

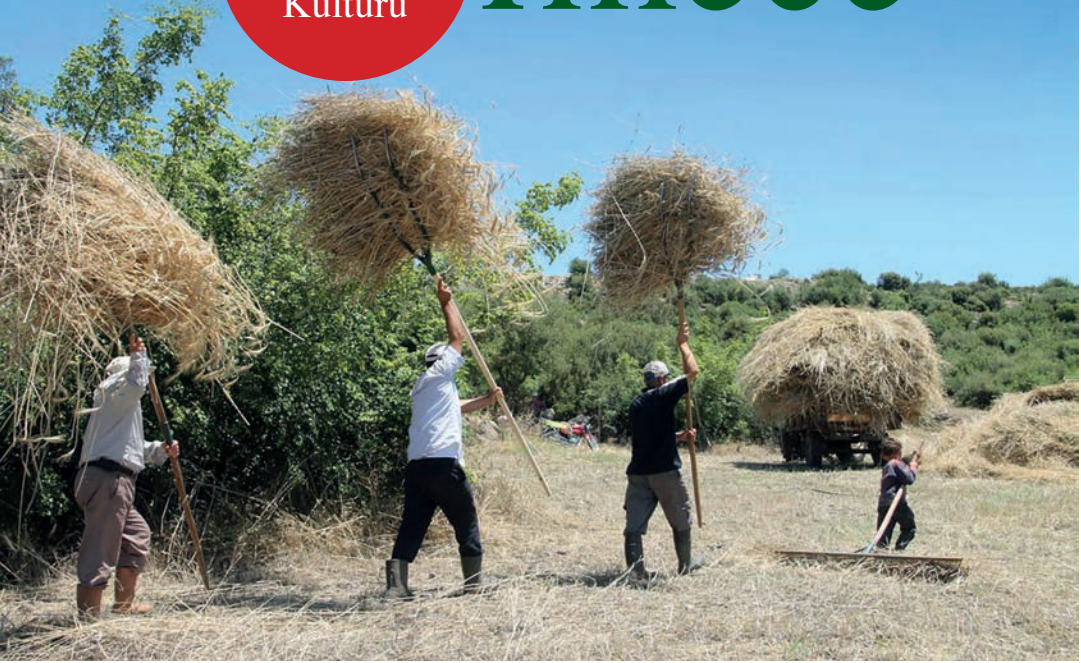
Bütün bunlar, insanın tanrısallıkla kulluk arasına sıkışmasından kaynaklanıyor olabilir mi acaba? Kendine güvenmek ile egosuna yenilmek arasında bocalamak, mütevazı olmak ile kul olmak arasında sıkışmışlık bu yüzden olabilir.

Bunları aşmanın en kolay yolu, galiba kendini kandırmamak. Sevdiğim laftır. Başkalarını kandırabilirsin, ama kendini asla. Kendini kandırıldığını zannedersin ama, uzun soluklu olmaz. Vicdan savaşları kısa sürer ve doğru ortaya çıkar. •

Anadolu'da
Yardımlaşma
Kültürü

İmece

“**N**erde görsen gön-
lü kırık, merhem
ol sen / Öyle mazlum yol-
da kalsa, hem dem ol sen
/ Mahşer günü dergâhı-
na mahrem ol sen/ Ben-sen diyen
kimselerden geçtim işte. /Garip, fa-
kir, yetimleri Resûl sordu /Hem o ge-
ce Miraç’a çıkıp didar gördü / Geri
inip garip, yetim izleyip yürüdü /

“**Cumhuriyet
kimsesizlerin
kimsesidir.”
Atatürk**

Gariplerin izini izleyip in-
dim işte...”¹

“Biz kimseye kin tut-
mayız / Kamu âlem birdir
bize,” **Yunus Emre**

“Bilimin temeli birlik, rızkın önü
dirlik.” **Kazak atasözü.**

“Bugünden sonra divanda,
dergâhta, bargahta, mecliste ve
meydanda Türkçe’den başka dil

kullanılmaya” diyen Karamanoğlu **Mehmet Bey**’in, *“Kapımız açıktır girene, lokmamız helaldir ziyene”* diyen **İbrahim Bey**’in şehridir Karaman. 11’nci yüzyıl sonu 12’nci yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülen Karaman Kalesi; iç içe üç surdan oluşmaktadır. O söz Karaman’da Karamanoğlu 2. İbrahim Bey tarafından yaptırılan İmaret Camii Külliyesi’ne ait kapıda Arapça olarak yazılı.

Günümüzde devamlı yaşanan toplumsal, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar karşısında tüm kadınlarımıza büyük sorumluluklar düşmektedir. Tüm insanlarımızın güç birliği yaparak dayanışması, sorunlara çözüm yolları üreterek uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Atatürk’ün dediği gibi, *“Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milleti kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar emek verdim diyemez.”*

Birlikten kuvvet doğar. İmecenin en güzel örneği karıncalarda, arılarda ve kuşlarda görülmektedir. Bir de

bizim halkımızda ve devletin hizmet anlayışında.

Oğuz Türkleri şairlerinin dörtlük esasına dayanan şiir geleneğinin temsilcisi olarak değerlendirilen Türkmenistan millî şairi Mahtumkulu, birlik ve dayanışma ile Türkmen boylarının bütün engelleri aşacaklarını söyler, Türkmen gururunun göklere çıkması için *“Gönüller, yürekler, başlar bir olmalıdır”* der: *“Gönüller yürekler bir olup başlar / Tartsa yığın erir topraklar taşlar / Bir sofrada tayyar kılınsa aşlar / Gösterirler ol ikbali Türkmen’in...”*

Köklü Türk halk kültürümüzün temel felsefesinde hoşgörü, sevgi, yardımlaşma vardır. Yesevi, Yunus, Mevlâna, H. Bektaş Veli, gibi daha nice yazar, düşünür, şair, ozan ve sanatkârın söz ve uygulamalarında görülür.

“Devlet, kendi içinde yaşayanların bütün ihtiyaçlarını karşılamak, onları huzur ve güven içinde ahenkle yaşamaları için vardır. Bunun için gerekli olan yasal ve kurumsal tüm

gereklere yerine getirmekle görevlidir. İnsanın içinde yaşadığı topluma ve öteki insanlara yararlı olabilmek düşüncesiyle, olanakları yeterli olmayan insanların bazı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla güden bir sosyal olay olarak vakıf gerçeği ve vakıflar kurumu ortaya çıkmaktadır.”²

Anadolu tarihinin oluşmasında derin izler bırakan uygarlıklar ve günümüze uzanan gelenekler toplumların yüksek bir dayanışma içerisinde olduklarını göstermektedir. Köklü ve zengin Türk halk kültürümüzün temel felsefesinde hoşgörü, sevgi, yardımlaşma vardır. Yesevi, Yunus, Mevlâna, H. Bektaş Veli, Karacaoğlan, Âşık Veysel ve daha nice yazar, düşünür, şair, ozan ve sanatkârın söz ve uygulamalarında görülür. İnsan emeğiyle yapılan kral yolu, inanç

yolu ve İpek Yolu dokusu ve onun çevresini donatan tarihi eserler, taş oymalara işlenen halk oyunları, çalgılar, yurtlar, mutfak, tarım araç ve gereçleri insanlık tarihinin ortak kültür mirası olarak değerlendirilmekte.

Kültürün temelini oluşturan gelenek ve göreneklerimiz içinde çok anlamlı ve önemli bir yer tutan imce el ve gönül birliğidir. Büyük bir ihtiyaçtan doğmuştur. *“Bir elin nesi var iki elin sesi var, birlikte kuvvet doğar”* söyleminde anlatılan karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma ile birlikte iş görme anlayışı yıllardır Anadolu’umuzda hakim olmuştur.

Kırsal kesimde yaşayan halkımızın temel uğraşları arasında yer alan toprağı işlemek, mevsiminde hasadı toplamak ve yerlerine koymak, yaz-

lık ve kışlık hazırlıkları yapmak gibi çok yönlü ve çeşitli olan işleri tek başına ya da iki kişi ile yapmak zordu. Birden çok işte birden çok kişinin yardımlaşarak, koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Halkın sosyal ve kültürel yaşamı değişen hayat koşullarına göre değişen iş ve çalışma yöntemlerini ortaya çıkarmakta.

Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma ile birlikte iş görme anlayışı yıllardır Anadolu’umuzda hakim olmuştur.

“Komşu komşuya muhtaçtı” ve bir araya gelerek sırayla herkesin işini yapmak gerekiyordu. Hayatı kolaylaştırmak zamanı ve işleri mevsim şartları kötülemeden tamamlamak için imcece bir zorunluluktuk. Halkımızın kendine özgü bir yöntemle bulduğu bu uygulama dünyada pek görülmemekte. Türk halkına özgü bir gelenek olan imcece kırsal kesimde yaşımanın getirdiği bir sistemdir.

XIII.yüzyılda Anadolu'nun sosyal, kültürel ve iktisadî hayatı ile Ahilik konusunu inceleyen İbn Battuta, Ahi tekkelerine ve sofralarına konuk olmuş ve gördüğü yardımlaşmaları kaleme almıştır. “İnsanlar birlikte üretiyorlar, güzel yemeklerini birlikte sofralarda paylaşıyorlar, zoru başarıyorlar, kardeşlik içersinde yaşıyorlar” diye anlatmakta. Aynı anlatımı Evliya Çelebi ve Prof. Dr. Neşet Çağatay'ın eserlerinde de görmekteyiz.

Darendeli ünlü Âşık H. İbrahim Güleç'in 1995 Gençlik Yılı yarışmasında ödül alan “Oğul” şiirinde ifade ettiği gibi; “Bayramda seyranda (depemde felakette) bu Anayurtta

*/ İnsan birbirine sarıl oğul /
Barışıp birleşir sevinçte dertte /
Taş taşın üstüne örülür Oğul/
Senlik benlik birbirini taşlarsa /
Yeni bir onarım yurttan başlarsa /
Azimli çalışmak fertten başlarsa*

Sadaka taşı

*/ Yerdeki madenler yarılır oğul /...
Sanayi dalında olursa yarış / O ülkede başlar büyük bir barış / Herkes bir araya koysa beş kuruş / Yüzlerce fabrika kurulur oğul /...Kıyamet kopsa da”*

“Devletin gücüne güvenilince /Yaşamak güzeldir bunu bilince /...Biriz beraberiz köyde ve kentte / Saymakla bitmez bunlar elbette...” diyen Âşık Beyanî'nin ifade ettiği gibi, deprem kuşağında bulunan Türkiye’de, devletimize ve halkımıza büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Bu deprem gerçeğine ve diğer felaketlere karşı bilim ve teknoloji alanında ortak aklı kullanarak, acıların dindirmek mümkündür.

Kökeni Selçuklu Hanedanı'na kadar uzanan Sadaka Taşı, özellikle camilerde ve meydanlarda üzerinde para koyabilecek bir oyugu bulunan ve ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak amacıyla paranın bıraktığı yerlerdi.

“Bir elin verdiğini diğer el bil-meyecek” sözünün vücut bulmuş hali olan Sadaka Taşları Osmanlı

devletinde mahalle kültürü ve dayanışma ruhunun da güzel bir örneğidir. Yardımın yapıldığının bilinmemesi için gündüz Sadaka Taşına bırakılan paralar hava karardıktan sonra ihtiyaç sahipleri tarafından ziyaret edilir ve ihtiyaç sahibi içinden sadece ihtiyacını alarak aslında o da kendisinden sonra gelecek olan bir ihtiyaçlı ile dayanışma sağlardı. Sadaka Taşları yardımlaşmanın, onurlu ve haysiyetli davranışın adıdır. 17. yüzyılda İstanbul'u anlatan bir Fransız gezginin anlatımlarından sadaka taşının üzerinde bulunan paraların bir ihtiyaçlı gelene kadar tam bir hafta boyunca yerinde kaldığını anlıyoruz.

Ihtiyaçgâh (Türkmenistan-Aşgabat), Hayrat deliği (Konya), Hacet taşı (Kayseri), Zekat Kuyusu (Hassankeyf-Batman), Sadaka Oyuğu, Fıkara Taşı (Üsküdar) ve ihsan Kapısı gibi isimlerle de bilinirler. Bulgaristan, Bosna-Hersek, Makedonya, Tunus ve Cezayir gibi Osmanlı'nın egemen olduğu farklı coğrafyalarda izleri vardır. Sadaka Taşları günümüze "bağış kutusu" olarak ilham olmuştur.³

İstanbul'da: Üsküdar Doğancılar Cami , Karacaahmet Cami , Süleymaniye Cami, Yeni Cami ya da Valide Sultan Camii, Eyüpsultan Meydanında, Ankara'da Hacı Bayram Veli Cami, Altındağ Yeşil Ahi Cami, Kayseri Ulu Cami, Yozgat Çapanoğlu Camii gibi yurdun dört bir yanında sadaka taşlarına rastlamak mümkündür.

Milletimizin ve kahraman ordumuzun uzaydaki gözleri olarak görülen, Türkiye'nin metre altı çözümlülüğe sahip yerli ve milli ilk gözlem uydusu İMECE, 15 Nisan'da ABD'nin California eyaletinde bulunan Vandenberg Uzay Kuvvetleri Üssü'nden başarıyla uzaya fırlatıldı.

Yerli ve milli ilk gözlem uydusu İMECE, 15 Nisan'da başarıyla uzaya fırlatıldı.

Türk milletinin birlikte ve dayanışma içinde bir işi başarmasının simgesi olması açısından adına İMECE denildi. İmece yardımlaşma kültürü kadim bir Türk geleneği olarak Anadolu topraklarından uzaya yükseldi. Bizler de gururla yükselişini izledik. Umut ediyorum ki bu kültür uzaydan tüm dünyaya yayılsın ve insanlığa örnek olsun. Dostluk ve barış getirsin. Yardımlaşma kültürünün dünyada gelişmesi insanlığa huzur ve mutluluk sağlayacaktır... •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1-Ahmed-i Yesevi- Dina-ı Hikmet,s.55

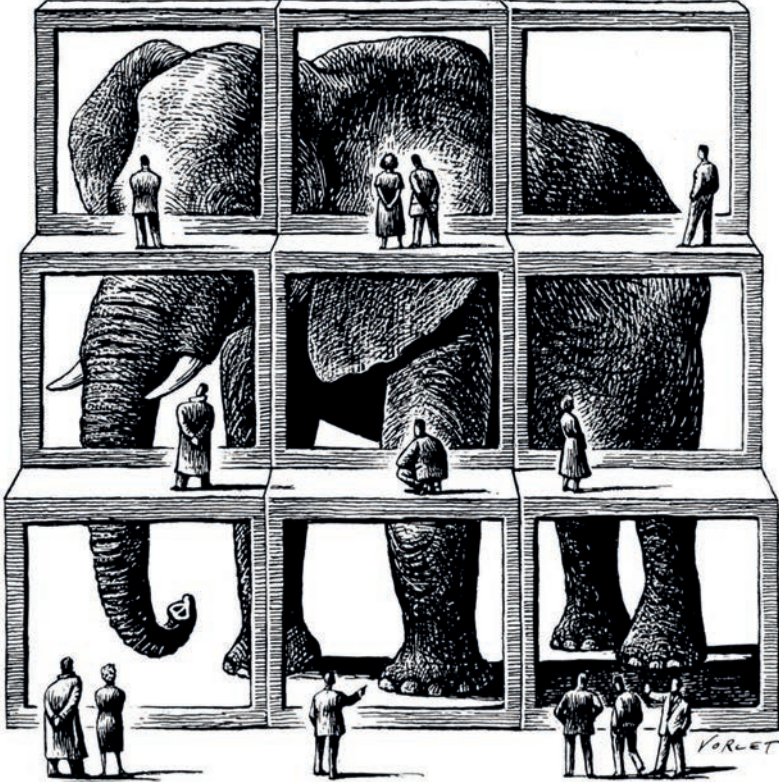
2-Prof. Tuncer Baykara, Türk Kültür Tarihi,s.182

3-(Kaynak: Sevim, Nidayi. Medeniyetimizde Toplumsal Dayanışma ve Sadaka Taşları, Kitapdostu, İst. 2010, s.83-114)

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

İllüstrasyon: "Context Matters",
Christophe Vorlet

Bağlamın Önemi

“Su ve yiyecek olmayan bir odaya kapatılmışlardı ve oradan nasıl kurtulacaklarına dair en ufak bir fikirleri yoktu.” Bu cümle sizi tedirgin ediyor mu? Evet, kulağa korkutucu gelebilir; özellikle de bunun bir işveren tarafından

çalışanlarına ya da bir terörist grup tarafından rehinelere yapıldığını düşündüğümüzde... Fakat bu cümle eğer son dönemde oldukça popüler olan bir “odadan kaçış” oyununun basit bir anlatımıysa, o zaman tamamen farklı bir anlam kazanır.

İnsanlar bunu eğlenmek için yapıyorlar, bu duruma gönüllü olarak girmekle kalmayıp üstelik para bile ödüyorlar.

Peki ya insanların üzerinden aşığıya kan dökülmesi, böcekler ya da yılanlarla dolu bir alanda kalmaları? Çoğu durumda, buna “işkence” diyebilirsiniz. Ancak, insanların korkularıyla yüzleşmelerini sağlamayı vaat eden televizyon programlarını göz önüne aldığımızda, bu örnekler “eğlence” kategorisinde kabul edilir.

Filozoflar ve sosyal bilimciler, insanın eyleminin ancak gerçekleştirildiği bağlamla ilişkilendirilmesiyle tam olarak anlaşılabilirliği konusunda hemfikirdirler. Hiçbir şey bağlamından bağımsız olarak anlaşılabilir ve hatta hiçbir şey bağlamsız var olamaz. Düşündüğümüz ve yaptığımız şeye anlam veren ve yaptığımız şeyi neden yaptığımızı açıklayan her zaman bağlamdır.

Hiçbir şey bağlamından bağımsız olarak anlaşılabilir ve hatta hiçbir şey bağlamsız var olamaz.

Ancak, “şok edici” malzemenin çok daha fazla sattığını ve çok daha fazla tıklama aldığını hepimiz biliyoruz. Bu nedenle de günümüz dünyasında, mevcut tüm güçlü araçlara rağmen, gelir elde etmek, dikkat çekmek veya öteki bir takım amaçlar

uğruna “olayları bağlamından koparma salgını” olması şaşırtıcı değildir.

Ne var ki olayları bağlamından koparmak, gruplar arasındaki çatışma ve gerilimlere büyük katkıda bulunan, bireylere ciddi zararlar verebilen ve toplumları bölüp kutuplaştırabilen tehlikeli bir yoldur. Bu yol, özellikle de, konuşmacının gerçek niyetini yansıtmayabilecek bir anlatı yaratmak için sesli alıntılarını bağlamdan çıkarıldığı siyaset alanında, çok net bir şekilde görülebilir.

Örneğin, çok ünlü bir siyasetçinin şu cümlesi basında geniş yer buldu ve siyasetçinin karşıtları tarafından sıkça bir karşı-siyaset malzemesi olarak kullanıldı: “Çok sayıda madenci ve maden şirketini ekarte edeceğiz.”

Şimdi cümlemin içerisinde geçtiği konuşmanın bu bölümüne biraz daha geniş bakalım: “Kömürden ve diğer tüm fosil yakıtlardan uzaklaşmalıyız. Fakat bu güne dek bize enerji sağlamak için canla başla çalış-

san insanlardan uzaklaşmak istemiyorum. Dolayısıyla, şunu söyleyebilirim ki, kömür üreten bu ülkede yenilenebilir enerjiyi kullanarak nasıl geniş ekonomik fırsatlar geliştirebileceğimize dair bir politikası olan tek aday

benim. Çünkü çok sayıda madenci ve maden şirketini ekarte edeceğiz, değil mi? Bu insanları öylece bir kenara bırakmak mümkün değildir. Çünkü o insanlar nesiller boyu o madenlerde çalıştılar, evlerimize ve fabrikalarımıza enerji sağlamak için

sağlıklarını, hayatlarını kaybettiler.”

Bir diğer nefis örnek de İngiliz The Guardian gazetesinin 1986 yılında hazırladığı kısa bir reklam videosudur.

Videonun ilk sahnesinde koşmakta olan bir adam, bir şeyden kaçıyor gibi görünmektedir. İkinci sahnede koşan adamı, elinde evrak çantası tutan takım elbiseli bir başka adamla itişir halde gördüğümüzde, bir gasp ihtimali oluşur aklımızda. Üçüncü ve son sahnede ise koşan adamın aslında, bir binanın üzerinden caddeye doğru dökülen tuğlalardan korumak için elinde evrak çantası tutan diğer adama doğru hamle yaptığını anlarız.

Bu ödüllü reklamın başlığı “Bakış Açıları”ydı ve resmin tamamını görmenin önemini göstermek istiyordu. Ayrıca, ilk izlenimlere

dayanarak ne denli kolay fikir oluşturduğumuzu ve sonuçlara ne denli çabuk varabileceğimizi de gösteriyordu.

Resmin tamamını görmek her

zaman çok kolay değil ve modern teknolojiler de neyin doğru olduğunu bilme-yi giderek daha zor hale getiriyor. Özellikle de bir şey bize “bel-li bir algı oluşturmaya yönelik” olarak sunuluyorsa... Öte yandan

da, dünya, tüm insanların aynı bağlamı paylaştığı birleşik bir “bütün” de değildir. Pek çok farklı paralel gerçeklik bulunabilir ve bir bağlamda “iyi” veya “kötü” olarak görünen şey, başka bir bağlamda tam tersi olabilir.

Bu zorlu zamanlarda, önemüze “konulanlara” ya da tanık olduklarımıza, hakikat ve adalet penceresinden bakabilmek için muhakememizi geliştirmek her zaman olduğundan çok daha fazla önem kazanmış gibi görünüyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: “The Importance of Context”, Sabine Leitner, 11 Mayıs 2023, library.acropolis.org

Daha Yaşanabilir Bir Gelecek İçin

İnsanların yaşam tarzları ve değerleri giderek değişmektedir.

Tüketim çılgınlığıyla kapitalist sistem bize sürekli olarak daha fazla tüketmeyi ve daha fazla mal sahibi olmayı öğütüyor.

Ancak bu durum sorgulanmalıdır.

Gerçekten tüketerek yaşamak mı, yoksa üreterek yaşamak mı bizi daha fazla mutlu ediyor?

Tüketerek yaşamak, sınırsız taleplerin karşılanması üzerine kuruludur.

Bu yaşam tarzında, sürekli yeni şeylere ihtiyaç duyarız.

Her yeni ürün çıktığında onu edinmek isteriz.

Ancak bu doyumsuz tüketim alışkanlığı, çevresel ve sosyal sorunlara yol açmaktadır.

Doğal kaynakların tükenmesi,

atıkların birikmesi, gelir eşitsizliği gibi sorunlar tüketim toplumunun kaçınılmaz sonuçlarıdır.

■ Tüketici Değil Üretici Olmak

Maddi şeyler bizi geçici bir süre tatmin eder.

Ancak uzun vadede içsel tatmini sağlamazlar.

Öte yandan, üreterek yaşamak, insanın kendi yeteneklerini kullanarak üretim yapmasına dayanır.

Bu yaşam tarzında, sadece tüketmek yerine üretiriz. Yeteneklerimizi kullanarak yeni şeyler yaratırız, değer katarız.

Üretkenlik bizi tatmin eder, özgüvenimizi artırır.

Aynı zamanda, sürdürülebilir bir yaşam için de önemlidir.

Topluma fayda sağlayan üretimler yaparak, sosyal ilişkilerimizi güçlendirir ve toplumun gelişimine katkıda bulunuruz.

■ Geleceğimiz İçin Dengeli Olmalıyız

Üretkenlik ve tüketim arasındaki dengeyi bulmak önemlidir.

Tabii ki, bazı şeylere ihtiyacımız vardır ve tüketmek zorundayız.

Ancak, sürekli olarak daha fazlasını tüketmek yerine, ihtiyaçlarımızı

ve isteklerimizi sorgulamalıyız.

Gerçekten neye ihtiyacımız olduğunu ve bizi gerçekten mutlu eden şeylerin neler olduğunu düşünmeliyiz.

Kendi yeteneklerimizi keşfedip geliştirerek üretken olmalı ve bu üretimlerimizi paylaşmalıyız.

Gastronomi dünyasında sürdürülebilirlik kavramı giderek daha fazla önem kazanıyor.

■ Gastronominin Geleceği Türeticilerin Elinde

Gastronomi dünyasında sürdürülebilirlik kavramı giderek daha fazla önem kazanıyor.

Artan çevre sorunları ve kaynakların tükenmesi, tüketicileri daha bilinçli tercihler yapmaya yönlendiriyor.

Bu bağlamda, gastronomide tüketici olmak yerine üretici olmak, sıfır atık, yerel ürünlerin kullanımı ve geliştirilmesi, geleceği tüketmeden üretme yaklaşımlarıyla uyumlu bir şekilde hareket etmek anlamına geliyor.

Sıfır atık yaklaşımı, israfın en aza indirilmesi ve kaynakların verimli kullanılması üzerine odaklanır.

Restoranlar ve bireyler, gıda atıklarının azaltılması ve geri dönüşümünün teşvik edilmesi için önlem alabilirler.

Mutfaklarda malzemelerin tü-müyle kullanılması, artıkların kom-postlanması veya enerji üretimi için geri dönüşürülmesi gibi adımlar sıfır atık hedefine ulaşmada önemli rol oynar.

Yerel ürünlerin kullanımı ve ge-liştirilmesi de gastronomide sürdürülebilirliğin bir parçasıdır.

Yerel çiftçilerin ürünlerini kul-lanmak, ekonomik olarak onlara destek olmanın yanı sıra, ürünlerin daha taze ve doğal olmasını sağlar.

Böylelikle, uzun mesafelerden taşınan gıdaların yol açtığı enerji tük-etimi ve karbon salınımı azaltıl-mış olur.

Aynı zamanda, yerel ürünlerin kullanılmasıyla geleneksel lezzetle-rin korunması ve yerel kültüre katkı sağlanması da mümkün olur.

■ Geleceği Tüketmeden Yaşamalıyız

Geleceği tüketmeden üretme yaklaşımları da gastronomide önem-li bir yere sahiptir.

Bu yaklaşım, doğal kaynakları aşırı kullanmadan ve çevreye zarar vermeden üretim yapmayı hedefler.

Yerel üreticileri ve organik tarım yöntemlerinin tercih edilme-si, su ve enerji tasarrufu sağlayan

teknolojilerin kullanılması gibi uy-gulamalar geleceğin kaynaklarını korumak adına hızla hayata geçiril-melidir.

Tüketici olmaktan ziyade türe-tici olmak, gastronomi dünyasında sürdürülebilirliği teşvik etmek için önemli bir dönüşümü temsil eder.

Restoranlar ve bireyler, sıfır atık hedeflerini benimseyerek israfı azal-tabilir.

Yerel ürünleri tercih ederek ye-rel ekonomiye katkı sağlayabilir ve geleceği tüketmeden üretme yakla-şımlarıyla çevre dostu uygulamaları benimseyebilirler.

Bu dönüşüm, gastronomi sektö-ründe büyük bir değişim ve farkın-dalık yaratma potansiyeline sahiptir.

Tüketici olarak tercihlerimizi sürdürülebilirlik temelinde yaparak, gastronomi alanında çevre dostu bir gelecek için adım atmış oluruz.

Hem bireyler hem de işletmeler olarak sorumluluklarımızı yeri-ne getirerek, gastronomi dünyasında sıfır atık, yerel ürünlerin kullanımı ve geleceği tüketmeden üretme yaklaşımlarını yaygınlaştırabiliriz.

Tüketim çılgınlığına kapılma-dan, daha sürdürülebilir bir yaşam için üretkenlik ve tüketim arasında bir denge kurmamız gerektiği açıktır.

Kendi yeteneklerimizi kullana-rak üretmek, gerçek mutluluğu ve toplumsal faydayı sağlayabilir.

Böylelikle, daha dengeli ve tat-min edici bir yaşam sürebiliriz. •

rehartartici@butundunya.com.tr

Wiblingen
Manastırı'ndaki
Hazine:

Kütüphane Salonu

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

MS 2. yüzyıldan itibaren Avrupa manastır toplulukları kurulurken kitapların ruhani yaşam için gerekli olduğu düşünülmüştü. Özellikle Benedikten

manastırları, okumanın ve çalışmanın önemini kabul ediyor, bir "kütüphane"den ve onun bir öncünün gözetiminde kullanılmasından söz ediyorlarmış. Günümüzde de kütüphanelerin her biri çok değerli ama bazı tarihi kütüphaneler var ki onlar geçmiş yüzyılların bize hediye ettiği hazineler gibi... Bunlardan biri de Wiblingen Manastır'ının Kütüphane Salonu.

Almanya'nın Ulm kenti yakınındaki Wiblingen Manastır ve kilisesi, daha sonra kışla olarak kullanılan eski bir Benediktin manastırınıymış. Şimdi, kilise, müzeler ve Ulm Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin bazı bölümlerine ev sahipliği yapan manastır Barok mimarisi ile dikkat çekiyor.

Manastıra girip Rokoko mimarisinin en güzel örneklerinden biri olarak kabul edilen Kütüphane Salonu'nu görmek için merdivenlerden yukarı çıkıyorum. »

Rokoko mimarisinin en güzel örneklerinden biri.

Wiblingen Manastırı dış görünüş

Kapıdan girdiğim anda kütüphaneye salonunun şekli, renkleri, içindeki sütunlar, dekoratif heykeller ve muhteşem duvar ve tavan resimleri beni büyülüyor. Altın sarısı, pembe, mavi ve beyaz renklerin hakim olduğu salon o kadar güzel ki, salonun bir tarafına bu güzelliği seyredemememiz için sandalyeler konulmuş. Uçuşan beyaz giysileriyle heykeller, kitaplarla dolu raflar

ve resimlerin her biri salona özenle yerleştirilmiş, nerede olması gerekiyorsa orada duruyor gibi.

Kütüphane salonu, inşa edildiği 1740 ile 1750 yılları arasında Rokoko mimarisi, heykel ve resmin birbirini tamamladığı bir baş yapıta dönüştürülmüş. Üst katında bir galeri bulunan salon, 23 metre uzunluğu ve 11,5 metre derinliği ile

manastırın kuzey kanadının tamamını kaplıyor. Salonun uzun kenarlarındaki sıra sıra pencereler içeri bol ışık girmesini sağlıyor. Yan duvarları ve balkonları geniş kolonlar taşıyor. İç ve yan kolonlar ahşap olmasına rağmen “Scagliola” denilen bir teknikle pembe ve mavi mermer görüntüsüne bürünmüş.

Salonun tam ortasında durup başımı yukarı kaldırarak tavadaki freski inceliyorum. 1744 yılında 25 yaşında olan ressam Franz Martin Kuen, bu etkileyici tavan freskini altı ayda tamamlamış. Pagan ve Hıristiyan kaynaklarına dayanan resmin merkezinde yer alan, meleklerle

çevrili kadın figürü her şeye hükmeden ilahi bilgeliği simgeliyor. Salonu çevreleyen kaideler üzerindeki sekiz heykel ve galerinin altındaki resimler, büyük tavan resmini tamamlıyor. Dominikus Hermenegild Herberger’ın ahşaptan oyulmuş ama boyandığı için parlak porselen gibi görünen heykellerin her biri, Hıristiyan erdemlerini (İtaat, Yalnızlık, Dindarlık ve Adanmışlık) ve disiplinlerini (Felsefe, Tarih, Hukuk ve Teoloji) temsil ediyor. Porselen gibi görünen heykellerin giysilerindeki kıvrımların ahşaptan bu kadar güzel bir şekilde oyulmuş olması beni hayrete düşürüyor.

Kütüphanenin giriş kapısı üzerinde yazılı olan ifadeye göre, bilginin ve bilimin tüm hazineleri burada bulunuyor. Görkemli mobilyalarıyla kütüphane, sadece değerli kitapların saklanması için değil, aynı zamanda seçkin misafirler için temsili bir kabul salonu olarak kullanılmış. En parlak döneminde, kütüphanede yaklaşık 15.000 kitap bulunuyormuş. Wiblingen'de kitapların sırtları beyaza boyanıyor veya açık renkli kağıtla kaplanıyormuş. Böylece manastır, hem açık renkli domuz derisinden yapılan pahalı ciltlerin maliyetinden tasarruf ediyor, hem de kitaplar kütüphanenin tasarımına uyum sağlıyormuş. Dini yönetime son verilmesinden sonra, buradaki kitaplar çeşitli kütüphanelere dağıtılmış. Şimdi raflarda bulunan kitaplardan tamamı eski kitaplar olsa da yalnızca 96 adedi kütüphanenin ilk açıldığı zamandan beri burada bulunuyormuş.

Kütüphanenin üst katındaki galeriye çıkmak için salonda iki gizli gizli döner merdiven bulunuyor.

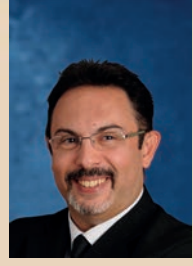
Mimar, salonun muhteşem görünümünü bozmamak için, merdivenleri uzun kenarlara saklamış. Dışarıdan görmenin mümkün olmadığı bu merdivenlerin girişleri kitaplıklarla kaplı ve günümüzde parmaklıklarla kapatılmışlar.

Merdivenlerin yukarıdaki çıkışları da görünmüyor çünkü onlar da içinde birer heykel bulunan nişlerle kamufle edilmişler. Manastırdaki Barok simetri ilkesi kütüphanenin gizli merdivenlerine de uygulanmış. Salonun uzun kenarlarına simetrik olarak yerleştirilmişler. Duvarların içindeki merdivenlerin pencereleri olmadığından, kitap raflarındaki açıklıklardan dolaylı olarak aydınlatılmışlar. Galeriye çıkan merdivenleri geçmişte sadece keşişler kullanıyormuş.

Kütüphaneyi gezdikten sonra giriş biletimi ve elektronik rehberi satın aldığım müze mağazasına gidip, kitapları ve hediyelik eşyaları inceliyorum. “Okumak, açık gözlerle rüya görmektir.” sözünde olduğu gibi her bir kitabın bizi ayrı bir dünyaya götürdüğünü düşünüyorum. Mağazadan minik bir melek alıyorum, karnatlarında sanki Voltaire’in “Kitabın yaprakları bizi aydınlığa götüren karnatlar gibidir.” sözü yazıyor. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Anka
Berk Yüksel

De ger mi?

“Herkes gibi davranan, kendisi gibi davranamayana zorunlu olarak kızar.”

-Andre Gide

“Yaşamımız önem verdiğimiz olaylara karşı sessiz kaldığımız gün son bulmaya başlar.”

-Martin Luther King

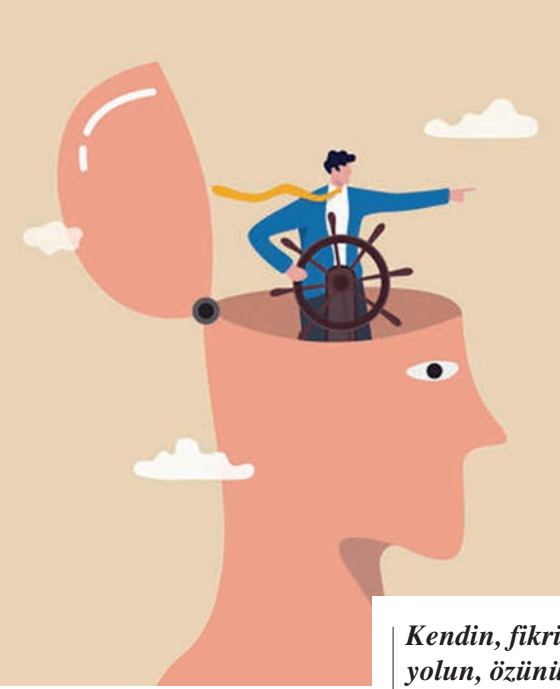
İnsan olmak, genel kanyı umursamak mıdır?

İnsan içinde yaşadığı topluma uyum sağladığı kadar mı vardır?

Doğumdan ölüme kendiliğimizden her gün eriyip, yığıntıdan her an

kendimize mi katmaktayız?

“Ama toplum içerisinde yaşıyoruz, -miş gibi yapmalıyız” diyenlerin kazanan olduğu, değerlerin,

değersizleştiği sayısal öbekleşmelerde, ruhu satmak elzem midir? Doğumdan ölüme üç maymunu oynamak haysiyetsizlik değil midir?

“Ayrık otu” denip ayıklanmamak için, hürce yaşayamamak bir çare midir?

Kendiliğinin bilincini yitirmek ve sıradan olmak ne içindir?

Kendin, fikrin, yolun, özünün hürriyeti, özgünlüğün, değerlerin, her daim egemen atılım isteğinin vasatın iradesine teslim edilemeyecek kadar önemlidir...

Neşemizi kaybedip, benliğimizi kaybedip, kendimizi kaybedip sıradan ve sayısal çoğunluktan olmak... Ve kendimize asıl sorulması gereken soru: Buna değer mi?

Unutulmamalıdır ki yüce bir ruh için beğenilmek de beğenilmemek de; onaylanmak da onaylanmamak da önemlidir...

Akıntı üzerilerine geliyorsa, akıntıya karşı kürek çekmeyenler er ya da geç kendilerini şelalenin dibinde bulacaklardır...

Kitle ile yürümek değildir maharet; gerektiğinde kitlelere rağmen adım atmaktır asıl mesele...

Kendin, fikrin, yolun, özünün hürriyeti, özgünlüğün, değerlerin, her daim egemen atılım isteğinin vasatın iradesine teslim edilemeyecek kadar önemlidir...

Platon sorar: “Bilgisizlik neden kötüdür?” diye...

Cevabı kendisi şöyle verir:

“Cahil kişi güzellikten, iyilikten, akıldan yoksunken; hepsini kendisine toplamış sanır da ondan...”

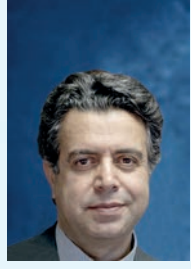
Yine Platon’un dediği gibi:

“Işığa kavuşmak için karanlığa meydan okumak gerekir!” •

berkyuksel@butundunya.com.tr

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Popüler Kültürün Fenomen Figürü:

ZOMBİ

Büyük kızım Büşra'nın ilkökul dönemiydi; çok istediği için ona iki adet su kaplumbağası almıştık. Tabii o yıllarda kaplumbağa bakımı ile ilgili destek alabileceğimiz, ne sosyal medyalarımız, ne de Google vardı. Ne yapmamız gerektiğini kaplumbağaları satanlar söylüyordu ve biz de o bilgilerin rehberliğinde görevimizi yerine getiriyorduk. Ama bir problem vardı. Bu kaplumbağalar, aldıktan kısa bir süre sonra ölüyordu. Tabii kızım üzülmesin diye ölen kaplumbağaların yerine hemen gidilip yenileri alınıyordu. Ne yazık ki bir süre sonra onlar da ölüyor ve biz de düzenlediğimiz cenaze töreni ile onları

bahçeye gömüyorduk. Kimdi hatırlamıyorum, biri bu kaplumbağaların aslında ölmediğini, kış uykusuna yattıklarını söylemişti. Kaplumbağaları canlı canlı gömmüş olma düşüncesi o zaman bende bir hayli vicdan yükü olmuştu. Epey sonra konunun aslının, söylendiği gibi olmadığını öğrenince de biraz rahatlamıştım.

İlginç olan; böylesi bir durumun insanlar için de hayatta karşılığının olmasıydı.

1500'lerde İngiltere'de; bira ve viski içmek için kurşun kadehler kullanılıyordu. Bu bileşim

insanları bazen birkaç gün şuursuz vaziyette tutabiliyordu. Yakınları onların öldüğünü sanıp defnetmek için hazırlık yapıyordu. Onlar birkaç gün süreyle mutfak masasının üstüne yatırılıyor, aile etrafına toplanıp yiyip-içerek uyanıp uyanmayacağına bakıyordu. Buna "uyanma" nöbeti deniyordu. O yıllarda İngiltere küçük bir yerdi, insanlar

ölülerini gömecek yer bulamamaya başlamıştı. Bunun için mezarları kazıp tabutları çıkarıyor, kemikleri bir "kemik evi"ne götürüyor ve mezarları yeniden kullanıyorlardı. Tabutlar açıldığında her 25 tabutun birinde iç tarafta kazıntı izleri

olduğu görüldü ve böylece insanların diri diri gömüldüğü ortaya çıktı. Buna çözüm olarak cesetlerin bileklerine bir ip bağlayıp bu ipi tabuttan dışarıya taşıyarak bir çana bağladılar. Bir kişi bütün gece boyu mezarlıkta oturup nöbet tutuyor ve bu zil sayesinde kurtulanlar da oluyordu.

Aynı durumun bir benzerinin; 1600'lerde Batı Afrikalıların, şeker kamışı tarlalarında çalıştırılmak üzere kaçırılıp köle olarak getirildiği Fransız sömürgesi Haiti'de de yaşandığına dair notlar var!..

Kara büyüünün araştırılması ve uygulaması ile ilgilenen Haungan ve Bokorlar, (Dişisine Mambo deniyor.) yani Voodoo

1500'lerde İngiltere'de; bira ve viski içmek için kurşun kadehler kullanılıyordu

rahiplerinin ölüyü diriltme yeteneğine sahip olduklarına yönelik öteden beri süregelen inanışlar olduğunu biliyoruz. Sözde ölü diriltme işlemlerinde kullanılan Coup padre'nin ana malzemesi; "Tetrodoks" veya "zombi tozu" olarak bilinen ve balon balığı, kirpi balığı ve diğer bazı deniz türlerinden elde edilen Tetro-

dotoksin, hiçbir panzehiri olmayan güçlü bir nörotoksindir. Coup padre vücutlarına girdiğinde artık zombiye dönüşecek olan deneklerin; kalp atışları duracak seviyeye gelir, nefes almaları yavaşlar ve vücut ısıları bir hayli düşerdi. İnsanlar ise onların

Karabüyü amacıyla malzemelerini hazırlayan Bokorlar

öldüklerini sanıp gömerlerdi. Bunlar daha sonra, bir Bokor tarafından mezardan canlı bir şekilde çıkartılıyordu. Bedenleri sağlam olsa da, aldıkları zehir yüzünden beyinleri muhtemelen hasarlanıyor veya zombi tozu onlarda uyuşturucu etkisi yapıyor ve robotlara dönüşüyorlardı. Yani; Haiti Voodoo türünün zombileri, biliş/bilinç kaybını ve aynı zamanda özgür irade kaybını temsil ediyordu. Bu ritüeller zamanla bilinen zombi kültürünü oluşturdu.

“Zombi”

kelimesinin, Kongo’da “tanrı” anlamına gelen “nzambi” kelimesinden, ya da Louisiana veya Haiti dillerinde kullanılan ve özgür iradesi olmaksızın yeniden hayata getirilen bir insanı

temsil eden “zombi” kelimesinden geldiği söylenir. 1804’teki Haiti Devrimi ile Fransız sömürgeciliğinin sona ermesinden sonra da zombi kavramı Haiti folklorunun bir parçası oldu.

Amerika’nın 1915’te Haiti’yi işgali; Karayipler zombisinin, Amerikan zombisine dönüşmesine yol

açtı. 1920’lerin ve 30’ların Amerikan ucuz dergileri; mezardan yalpalayarak çıkıp katillerini kovalayan intikamcı ölümsüzlerin hikayelerine giderek daha fazla yer vermeye başladı. Yani Amerika; geri kalmış olduğunu düşündüğü bir ülkeyi “modernleştirmeye” gitti ama bunun yerine, 1934’te bu “ilkel” batıl inançla evine döndü.

Tarlalarda zor şartlarda çalıştırılan bitkin işçiler, “yaşayan ölülere” benzetiliyordu. Zombi yürüyüşü

Tarlalarda zorla çalıştırılan bitkin işçiler, “yaşayan ölülere” benzetiliyordu.

olarak bilinen ayak sürmesinin nedeni ise; zincirlenmekten kaynaklanıyor veya kölelerin enerji harcamamak için geliştirdiği bir hareket etme biçimi olabilir. Bu paralelde oluşturulan zombi konsepti; yeniden dirilen, çürümüş soluk bedenleri ve insan etine olan düşkünlükleriyle bilinen kurgusal yaratıklar olarak korku kültürüne hediye edildi. Burada bahsedilen karakteristik özelliklerin ise uzun yıllar kesinliğini koruduğu anlaşılıyor. Zombi tanımında, 1945'ten sonraki en çarpıcı değişiklik ise; yalnız bir figür veya bir efendinin kontrolündeki acınası bir köle olması yerine, kalabalık sürüler haline gelmesiydi.

Başlangıçta; aristokrat vampirlerin, kurt adamların, Frankenshtayn ve mumyaların çürümekte olan yoksul akrabası olarak korku filmlerinin ancak çeperinde yer bulan yaşayan bir ölüydü. İlk olarak 1932 yılında uzun metrajlı White Zombie filmi ile ortaya çıktı. George A. Romero'nun "Yaşayan Ölüler Gecesi"nde (1968) üzerimize saldığı fakat ancak 10 yıl sonra devam filmi "Ölülerin Şafağı"yla yeniden keşfedilen ve yerini sağlamaştıran

zombi kültürü asıl sıçramasını, Michael Jackson'ın; 30 Kasım 1982 tarihinde yayımlanan ve tüm zamanların en çok satan albümü Thriller'in aynı adlı şarkısına çektiği zombi danslı klip-le yaptı ve bu sayede küresel bir figüre dönüştü.

Zombiler; zaman geçtikçe pop kültürde daha da bir popüler hale geldi. Son 22 yıllık süreçte; zombi kültürü, deneyimi ve tanımı da değişti. Bu değişimi; ilki 2001'de

Yaşayan Ölüler Gecesi filminin afişi
Yönetmen. George Andrew Romero

Michael Jackson tüm zamanların en çok satan albümündeki Thriller adlı şarkısını Zombi danslı klip-le yaptı.

Yeni nesil Zombi filmleri

Sacramento’da yapılan ve o dönemden beri dünyanın farklı şehirlerinde düzenlenerek küresel bir ritüele dönüşen zombi yürüyüşlerinde görmek mümkün. Sayısız film, kitap, video oyunu ve hatta zombilere dayanan TV şovları ile birlikte, The Walking Dead dizisi; 120’den fazla ülkede 30 dilde izleyiciyle buluştu. Bir çizgi film kahramanı olan köpek Scooby Doo bile 1998 yapımı “Scooby-Doo on Zombie Island” filminde zombilerle savaştı.

İlk dönem filmlerde canavarlar kesinlikle “ölü” değillerdi, sadece trans benzeri bir duruma indirgenmiş ve yine bir “usta” tarafından kontrol edilen insanlardı. 2000’li yıllardan itibaren zombi konusunda da kurgu değişiklikleri oldu.

Öncelik- le zombi- nin Haiti kökeninden vazgeçildi. Sonra da; birtakım de- neylerin ve- ya virüslerin etkisiyle mutasyona uğrayıp zom- bileşen in- sanlar, ayaklarını sürüyerek yürümekten vazgeçip çok daha hızlı hareket eder

hale geldiler. “Dünya Savaşı Z”, “Ölümcül Deney” serisi, “Ben Efsaneyim”, Kore yapımı “Zombi Ekspresi”, “28 Gün Sonra”, “28 Hafta Sonra”, “Zombieland” ve “Ölümler Ordusu” aksiyonu yüksek, yeni nesil zombi filmlerinden bazıları. Bu arada; özel efekt teknolojisinin gelişmesiyle de zombiler; her filmde daha bir korkunç ve gerçekçi görünürlük oldular.

Tabii Hollywood bu!. Yakaladığı konunun suyunu çıkarmadan bırakır mı? 2022 yapımı “Old People” filminde, bakım evine terk edilmiş, ilgi görmeyen ve sadist davranışlara maruz bırakılan yaşlıların zombileşerek diğer insanlara saldırması anlatılıyor. Dünya üzerinde yeterince zulüm gören yaşlılara, bu

Endonezyadaki Ma'nene ritüeli

filmle çok büyük bir haksızlık yapıldığını düşünsem de, onların bakımevine ve ilgisizliğe terk edilmiş olma durumu vahşi kapitalizmin bizlere sunduğu gerçeklerle örtüşüyor ne yazık ki.

Ayhan Korkmaz'ın kaleme aldığı "Tabular ve Tuhaf Adetler" kitabı; dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan toplumların tuhaf adetlerini anlatırken aynı yaraya parmak basmayı da ihmal etmiyor: Bu kitapta-ki bilgilere göre; bazı toplumlarda günümüzün aksine "yaşlılık" iyi karşılanmıyor ve yaşlıların kendilerini öldürmeleri bekleniyordu.

Eskimoların yaşlıları, iyice güçten düşüncü intihar yoluna

başvururken, Fijili yaşlı erkekler, ölme isteğini yakınlarına söylerlerdi. Kararlaştırılan gün geldiğinde de yaşlı erkek, canlı olarak toprağa gömülürdü.

Yeni Hebridler'de de yaşlılar diri diri toprağa gömülürken, gömülmeyi istemeyen yaşlılara ise "ailenin yüz karası"

olarak bakılırdı. İsveç'te de; akrabaları yaşlılığın acılarından kurtarmaya yarayan "aile topuzları" adlı dikenli topuzlar, son zamanlara kadar bulunuyordu.

Konumuza en yakın olan adet ise: Endonezya'nın Sulawesi Adası'nda yaşayan Toraja'ların milattan sonra 9. yüzyıldan beri devam eden ve bize biraz ürkütücü gelebilecek olan uygulamaları!..

Tana Toraja halkı; ölen yakınlarını uzun bir süre evlerinde tutuyor. Ölüler

formalin adı verilen kimyasal bir çözeltinin kaplanmasıyla mumyalanıyor. Mumyalanmış bedene, hâlâ hayattaymış gibi davranılıyor ve bu durum ayları, hatta yılları alabiliyor. Sonraki aşamada ise, ziyafet

eşliğinde gösterişli bir cenaze töreni düzenleniyor ama ölümler toprağa gömülüyor. Ahşap bir tabutla; ya bir mağaraya konuyor, ya ağaca asılıyor, ya da yüksek kayaların tepelerine konduruluyor.

Toraja halkı; 3 yılda bir, Ağustos ayındaki hasattan sonra gerçekleşen ve gelenekselleşen Ma'nene ritüelinde, ölümlerini 4 gün süren bir gezintiye çıkarıyorlar. Ritüelin amacı; ölmüş olan sevdiklerini onurlandırmak, onlarla hasret gidermek,

unutulmadıklarını göstermek ve onları yeni nesillerle tanıştırmak. Bu süreçte kabilenin erkekleri bir daire oluşturuyor ve üzüntülü şarkılar söylüyor. Çeşitli etkinliklerle süren gezi süresi bittikten sonra da, en güzel giysileri ve sevdikleri eşyalarla birlikte tekrar mezara konuluyor.

Eh zaten; zombiyi tanımlarken de, özgür iradesi olmaksızın yeneden hayata getirilen insanı tarif etmiyor muyduk? •

alitekincam@butundunya.com.tr

BİLİYOR MUYDUNUZ?

İnsan dili, tüm vücut bölgelerine kıyasla en hızlı iyileşen organdır.

Bunun nedeni, dilin zengin damar ve kan kaynağı olması ve ağzın damak tadını sürekli yenilemesidir.

Ördekler başlarını sallamadan yürüyemezler.

Ördekler sadece ruh hallerini veya duygularını belirtmek ve bazen de çiftleşme mevsiminde flört etmek için başlarını sallarlar.

Ahtapotun dikkörtgen gözbebekleri vardır.

Ahtapotlardaki bu özellik gündüz ışıklarına maruz kalmalarından kaynaklanmaktadır. Dikkörtgen gözbebeği, gözleri parlak güneş ışığından korur.

Brezilya adını bir ağaçtan almıştır.

Brezilya ülkesi, adını 1500'lerde topraklarındaki Portekizlilerin yerleşimindeki dönemde almıştır. Kızılağaç, o topraklarda ülkenin adını aldığı Avrupa'ya gönderilen kırmızı renkli bir boya için yetiştirilirdi. Ülke bu ağacın adıyla anılmıştır.

Monopoly, dünyanın en çok oynanan tahta oyunudur.

Dünya çapında 275 milyondan fazla Monopoly masa oyunu seti satılmıştır. Ayrıca bu oyun İngilizce dışında 47 farklı dile çevrilmiştir.

Yumurta, C vitamini hariç her vitamini içerir.

Yumurta aynı zamanda yüksek miktarda protein, yağ ve mineral içerir. Yumurta sarısı da doğal olarak D vitamini içeren birkaç gıdadan biridir.

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Aşağıdakilerden hangisi yeterlilik anlamına gelir?

- a-Nifas b-Kifayet
c-Mutat d-İadet

2-Aşağıdakilerden hangisi bir rengi ifade etmek için kullanılır?

- a-Manganez
b-Magnezyum
c-Manyez
d-Magenta

3-Western filmlerinde sıkça duyulan bir sözcük olan "Amigo" ne anlama gelir?

- a-Arkadaş
b-Kabadayı
c-Kardeş
d-Kovboy

4-Aşağıdakilerden hangisi matematiğin bir dalıdır?

- a-Antrapoloji
b-Topoloji
c-Kriminoloji
d-Filoloji

5-"Künde" hangi spor dalına ait bir terimdir?

- a-Eskrim
b-Golf
c-Güreş
d-Boks

6-İpekböceğinin ana vatanı neresidir?

- a-Brezilya
b-Çin
c-Meksika
d-İran

7-Topraktan çıkan doğal maddeye ne ad verilir?

- a-Fotojen
b-Protein
c-Mineral
d-Vitamin

8-Rengin oluşması için gerekli olan ilk koşul nedir?

- a-Boya
b-Isı
c-Enerji
d-Işık

9-Aşağıdakilerden hangisi ot ve saman yığını anlamına gelir?

- a-Tınaz b-Od
c-Camek d-Böcü

10-Sapı kısa, küçük odun baltasına ne ad verilir?

- a-Keser b-Nacak
c-Keski d-Palanga

11-Renkli cam parçaları ve boyalar ile yapılan cam süsleme sanatına ne denir?

- a-Fresk
b-Ebru
c-Hat
d-Vitray

12-Sert buğdaydan elde edilen, taneleri iri, gluten yönünden zengin una ne ad verilir?

- a-Kısır
b-Keşkek
c-İrmik
d-Kuver

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

ROCK AND ROLL DEVI

Rock müziği altmışlı yıllardan günümüze kadar tüm kuşakları etkilemiş, özgün bir yaşam tarzı oluşturmuş ve bunun sonucu olarak gerçek bir müzik endüstrisi yaratmıştır. Her ne kadar gençlerin tercih ettiği bir müzik dalı gibi görünse de bu tarzı gençken sevmiş olanlar hangi yaşa gellerse gelsinler ondan vazgeçemezler. Altmışlı yıllardan bu yana satılan yüz milyonlarca plağı, sürekli yeni teknolojilerle üretilen enstrümanları ve sadık hayranların doldurduğu muhteşem stadyum konserlerini düşündüğümüzde rock müziği için aslında

sanayi devriminin ateşlediği bir müzik türüdür diyebiliriz. Nitekim özel olarak üretilmiş gitarlardan çıkan çığmın solo ataklarını ve baterilerin insanın ruhuna kadar işleyen gürlmelerini dev bir fabrikada çalışan makinelerin ve çarkların sesiyle özdeş tutanlar vardır.

Little Richard

Yaklaşık altmış yıldan bu yana insanlığa büyük bir enerji ve ruhsal boşalma olanağı sağlayan bu müziğin öncüsünün Little Richard olduğunu söyleyebiliriz. Onun yolundan giden Led Zeppelin, Deep Purple, The Rolling Stones, Grateful Dead, Eagles, Jefferson Airplane, Black Sabbath, The Doors,

Who, Moody Blues, Queen ve AC/DC gibi gruplar rock müziğinin tüm dünyada sevilmesini sağladılar. Bugün sizlere tanıtmaya çalışacağım AC/DC grubunun, göz alıcı sahne gösterileri ve görkemli konserleriyle gençlerin ve her daim genç kalanların gönlünde ayri bir yeri vardır.

1973 yılında Avustralya'nın Sydney kentinde, Agnus ve Malcolm Young kardeşler tarafından kurulan topluluk, solistleri Bon Scott ile yaptıkları 'High Voltage' albümüyle müzik dünyasında tanındılar. 1977 yılında çıkardıkları 'Let There Be Rock' başarılarının rastlantısal olmadığını gösterdi.

AC/DC (soldan-sağa): Cliff Williams, Phil Rudd, Angus Young, Brian Johnson ve Stevie Young (2020)

Grubun tüm dünyada milyonlarca hayran edinmesini ve Amerika müzik listelerinde yirmi numaraya kadar yükselen 'Highway To Hell' isimli albümlerinin satış rakamı gerçek bir ticari başarıydı. Grup artık dünyanın pek çok ülkesinde konser turnelerine çıkıyor, her gittikleri yerde verdikleri stad-yum konserleriyle rock müziği severleri mest ediyordu. Bu başarıda solist Bon Scott ile solo gitarist Agnus Young'un çığgın sahne performanslarının da etkisi vardı. 1980 yılında gelindiğinde solist Bon Scott'ın beklenmedik ölümü hem grubu hem de hayranlarını şoke etti. Ölüğünde otuz üç yaşındaydı Bon Scott.

Bu acı olaydan sonra bir araya gelen AC/DC üyeleri grubu dağıtma konusunu görüşseler de uzun tartışmaların ardından Brian Johnson isimli yeni bir solistle yola devam etmeye karar verdiler. Bu konuda

Grubun başarılarında solist Bon Scott ile solo gitarist Agnus Young'un çığgın sahne performanslarının da etkisi vardı.

Scott'ın ailesi de onlara destek verdi. 1980 yılında birlikte çıkardıkları 'Back In Black' albümü muhteşem bir dönüş oldu ve bugüne kadar tüm dünyada en çok satılan ikinci albüm unvanına erişti. Bu albümün yaklaşık kırk milyon adet satıldığı tahmin ediliyor. Yeniden

AC/DC Londra'da verdikleri görkemli stadyum konserleriyle adeta devleşti.

doğuşlarının ardından dünya turnelerine çıkmaya başlayan grup, Buenos Aires ve Londra'da verdikleri görkemli stadyum konserleriyle adeta devleşti.

Oğünden bu yana hiç ara vermeden çalışmalarına devam eden AC/DC grubu peş peşe çıkarttıkları albümlerle rock and roll dünyasını sarsmaya devam etti. Son yıllarda özellikle Arjantin'deki seksen bin kişi kapasiteli River Plate stadyumunda verdikleri konserlerin başarısı onları her yeni albümlerinde tribünlerdeki hayranlarını coşturmayı hedefleyen yeni

Elli yıldır rock müziği piyasasının en sevilen grubu olmayı diğerlerine kaptırmayan AC/DC'nin ülkemizde de milyonlarca hayranı var.

besteler yapmaya teşvik etti.

Kuruluş tarihleri olan 1973 yılından bu yana yaklaşık elli yıldır rock müziği piyasasının en sevilen grubu olmayı diğerlerine kaptırmayan AC/DC'nin ülkemizde de milyonlarca hayranı var. Grup son çıkardıkları 'Power Up' isimli albümüyle yeni bir dünya turnesine hazırlanıyor. Tüm Türk hayranları gibi ben de onları İstanbul'da ağırlamak ve bir stadyum konserinde o görkemli sahne gösterilerini izleyip şarkılarını dinlemeyi tüm kalbimle diliyorum. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Şiirin
DORUKLARINDA

Türk şiirinin en dikkate
değer şairlerinden biri

Nevzat Çelik

Yazan: SABRİ KEMAL

Sadece kendi kuşağının değil günümüz Türk şiirinin en dikkate değer şairlerinden biri olan Nevzat Çelik, 1960 yılında Sinop / Bo-yabat'ta doğmuş. İlk, orta ve lise öğrenimini ailesi ile birlikte geldiği İstanbul'da tamamlamış. 1980 yılında, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu Grafik Bölümü birinci sınıf öğrencisiyken tutuklanıp Dev-Sol davasında idam istemiyle yargılanmış. 4 Aralık 1987'de yedi yıl yattığı Metris Cezaevi'nden tahliye olduktan sonra yayınevlerinde çalışmış ve arkadaşlarıyla Om Yayınevi'ni kurup yönetmiş. 1984 yılında cezaevinde yazdığı şiirlerden oluşun ilk şiir kitabı Şafak Türküsü Akademi Kitabevi Şiir Ödülü yarışmasında birincilik ödülünü alarak kitaplaştırılmış. »

1987 yılında Müebbet Türküsü adlı şiir kitabı, Poetry International ve Hasan Hüseyin Şiir Ödülünü almış ve daha sonra hiçbir yarışmaya katılmamış... Sonraki yıllarda Suda Seken Hayat, Yağmur Yağmasaydı ve Sevgili Yoldaş Kurbağalar adlı kitapları yayımlanan Nevzat Çelik 1987 yılında Pen Club American Center tarafından onur üyeliğine seçilmiş. Bağışlanmış Hüzün adlı ilk romanı da 2005 yılında yayımlanmış. Başlağıtta Ahmed Arif ve Nâzım Hikmet şiirinin etkisinde olsa da zekice buluşları ve uyak bulmadaki özgün becerisiyle dikkat çekmiş. Kendi kuşağından da en çok Ahmet Erhan'la ortak tema ve söyleyiş alanlarını paylaşmış. İlk kitabının olağanüstü başarısına karşın uzunca bir süre yeni ürün vermemiş. 1990 yılından başlayarak kendisini yinelemediği, yeni şiir alanlarına açıldığı, şiirini ses ve tema özellikleri bakımından genişletip zenginleştirdiği Attilâ İlhan etkisi görülen kitapları ile buluşmuş okuyucusuyla.

İkinci Yeni şiirinin olumlu özelliklerini özümsemişti Sevgili Yoldaş Kurbağalar da şiirini her anlamda yenileyip geliştirmeyi başaran Nevzat Çelik'in olgunluk dönemi eseri...

Bahar Ağrısı

bir bahar daha dönüp gidecek
kapıdan
bir bahar daha sensiz yaşanacak
demek
bir bahar daha
insanlar asılacak şafakta
ben en çok şafakları ağlarım

***

Ellerin Müebbet

senin neden neden istediğini
bilmezdim
çamaşır makinası der koyardım
postanı
tersyüz eder ceplerini gösterirdi
babam
bir el ıslatır çitiler bir el iplere
dizer
rüzgâr savurur güneş kurutur
sanırdım
ellerim ellerim ellerim derdin
anne
142

tuzbuz olurdu evimizim tek
aynasında sesin
binse sesim bir akça kuşun
kanadına gitse
boy boy çamaşır leğenlerinde kaç
müebbet
buluşuyor ellerim senin küçükcek
ellerinle

***

Hepinizin Olsun Bu Şiir

rüzgâr etekli geçin çocuklar
gözlerimden
geçin kısa pantolon boy boy oyun
oyun
şakacıktan oyuncuktan olsun
razıyım dünden
ba-ba deyin çığlık çığlığa önümde
durun
pamuk ellerinizle boynuma
tırmanın dizlerimden
karıştırın ceplerimi yüzünüzü
sakalıma sürün

ağlamıyorum kokunuz kaçtı da
 gözlerime o yüzden
 öpeyim gıdığınızı hadi katıla
 katıla gülün
 ulaş barış evrim özlem gökçe
 devrim
 güzelim adlarımız şimdiden
 tutmuş umutları
 yapraklarca balıklarca kuşlara
 geçin tuzakları
 aferin çocuklar size aferin bin
 aferin
 kat kat katlanıyorsam acılara
 gıkım çıkmıyorsa
 gövdemi serin bir dal gibi
 şafaklara salmışsam
 ipten alıp zehir-zıkkım
 müebbetlere yatırmışsam
 şair olmuşsam ekmekten ve
 aşktan yana
 bir adım daha erkene almışsam
 yani ömrümü
 bulutsuz yürüyün diyedir altında
 göğün
 hadi öpün birbirinizi öpün bir
 daha öpün
 ve alın artık ellerimden sizde
 büyüsün gülüm

***

Sen Büyü

1
 nicedir it ürümüş kapımızda
 sokağımız bildik sokak değilmiş
 tertemiz kefenmiş evlerin
 duvarları
 saksılarına ayrılık dikilmiş
 kent karartıyormuş da
 yapraklarını
 çiçekler dağlara çekilmiş
 çocukların bacaklarında
 kırlangıç kanatları kırılmış

bu yüzden basıp toprağa
 tiril tiril büyümüşsün
 yanına yanaşınca delikanlılar
 bir selvi dal olur yürürmüşsün
 2
 acının her dalında ökse kurdum
 sabrın sınırına varıp oturdum
 kavaklar giyindi kavaklar
 soyundu
 çakır kanatlar vuruldu vuruldu
 ellerimde tadamadım boyunu
 ah kardeşim kaç yıl oldu
 kömür karası bir çocuktun
 saçın oluğunda akardı sırtının
 bir göl uyanırdı gözlerinde
 sazlığında kaç tüfek bakardı
 bilmezdin tırmanırdın dizlerime
 ellerin ateş olur yakardı
 3
 dağ dağa döndü yüzünü
 bugün yarına sen umuda
 paçamı çekip yukarı ararım
 ellerini dizlerimde tut
 çöküverir olur olmaz
 başıma bir serseri bulut
 4
 çatallansın göğsün
 çatallansın yüreğin
 hücrem kadar basıksa da
 ülkemin göğü
 ben taşırım omuzlarımda
 canım kardeşim sen büyü

***

Güneş Gibi

iki elinle kapatıp
 yırtığını yaranın
 koynunda yıldız taşırsın
 ama düşer yine yıldız

 düşeceksen sen de
 bir akşam alacası

güneş gibi düşmelisin
ardında binlerce yıldız

***

Mâceram

genç mi olunmuş içerde a
benim gülüm
söyledim yedi yılda bütün
türkülerini ömrün
güz bir yandan uçuşur saçlarımda
kış bir yandan

ihtimâl ki ben senden tam sekiz
ilkbahar büyüğüm
sen saçlarına ilkokul kurdelası
taktığın gün
devadımlarla buluştu ayaklarım
ah ne çabuk

kanımı pompaladı yüreğimin
çelik kasları
kanım damarlarımda şaha kalkan
atları
beyaz atkılar gibi attım boynuma
bulutları
uçura uçura yürüdüm rüzgârında
ölümün

en güzel nakışını vururken
kanatları kuşun
delip geçti karaciğerimi karanlık
bir kurşun
onsekiz yaşım düştü ıslak

aynasına asfaltın
ılık bir ıslık gibi aktı kanım
fakat ölmedim

bir hemşirenin mavi gülüşüne
tutundum gülüm
anladım ki asla yenemez gülen
insanı ölüm
dokuzuncu gün haykırdım
pencereden gökyüzüne
heey
kurşunların rağmına yaşamak ne
güzel şey

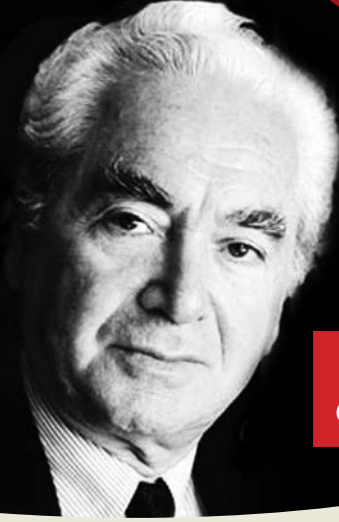
ben böyle hep uslanmaz kavgacı
ve her güzele aşık
durmuşken seksen mart
akşamlarına bahar gibi şık
duvarlara zincirlere çıktı yolu
umudumun
şarkılar ne bilsin sorguevlerini
istanbul'un
gayrettepe'yi samandıra'yı... ah
gülüm ne bilsin

parmaksız bir el gibi bütün
tanımları insanın
insan işkencede susabilen bir
hayvanmış meğer
dur ağlama küçüğüm hiç
yakışmaz yüzüne keder
ta kökünden tükürdüm dilsiz
kalacakmışım ne gam
işte böyle başladı benim yıllar
süren mâceram

***

Kuşlardan Önce Kalkan

palton yoksa ellerimi tut
kaportacı işçi çocuk
pusu kurmuş kapına
çakal gibi bir soğuk •

Prof. Dr. Muammer Aksoy

*Atatürk'ün Işığını Yansıtan
Cumhuriyet Aydını*

Hukukçu, siyaset insanı, yazar ve gerçek bir Cumhuriyet aydını olan Muammer Aksoy, 1917 yılında Antalya'da dünyaya geldi. 1939 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra doktora öğrenimini Almanya'daki Zürih Üniversitesi'nde tamamladı. Yurda döndükten sonra İstanbul Üniversitesi'nde asistan olarak başladığı hukuk alanındaki akademik çalışmalarını Ankara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak sürdürdü. Üniversite ile ilgili yasalarda gerçekleştirilen değişikliklerin kurumların özerk yapılarına zarar verdiği gerekçesiyle 1957 yılında üniversitedeki görevinden ayrılarak Cumhuriyet Halk Partisi'ne katıldı. 27 Mayıs 1960 sonrasında üniversiteye dönerek Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde profesör oldu. 1961

Anayasası'nı hazırlayan komisyonun başkanı olarak görev yaptı ve 1977 yılında CHP İstanbul Milletvekili olarak mecliste görev aldı. 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında tutuklanıp aklandıktan sonra Avrupa Konseyi Türkiye Temsilciliği ve Türk Hukuk Kurumu başkanlığı görevlerini üstlendi. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından Ankara Barosu başkanlığına seçildi. 1989 yılında Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Bahri Savcı, Münci Kapani ve Bahriye Üçok gibi aydınlarla birlikte Atatürkçü Düşünce Derneği'ni kurdu. Yaşamı boyunca hukukun üstünlüğünün ve Cumhuriyet devrimlerinin savunucusu olan Muammer Aksoy, 31 Ocak 1990 günü Ankara Bahçelievler'deki evinin önünde kurşunlanarak öldürüldü. Polis tarafından yapılan araştırmalar bir sonuca ulaşmadığı için bu cinayet de faili meçhul cinayetlerden biri olarak tanımlandı. •

S U D O K U

7			6	5		9		
	4		8					
8			7			6	1	3
	6	2	4				5	
1					3		2	
3	5	4	9		8			
	9	6	1		5	8		2
2	1	8			6		4	7
	7			8			9	

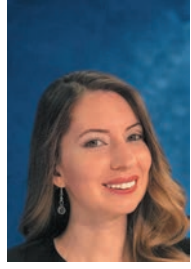
Sudoku Yapamayanlar İçin

1	3		4				5	
			1	2				3
				3			9	1
		7						2
		5		8	7			
	8			5	4			
	7					9	2	
3			7		2			
	5	2		9		4		

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

İtalya'ya Göçmen Akını

İtalya'ya Akdeniz'i aşarak gelen düzensiz göçmen sayısının hızla artması üzerine hükümet, ülke genelinde geçerli olmak üzere 6 aylık olağanüstü hal ilan etti. Başbakan Giorgia Meloni, kabine

toplantısının ardından yaptığı yazılı açıklamada, "Göçmen akışına daha etkili ve zamanında yanıtlar verebilmek için göç konusunda olağanüstü hal kararı aldık" ifadesini kullandı. Düzensiz göç akınlarının ülke topraklarındaki idaresine yönelik acil durumlar için 5 milyon Euroluk kaynak tahsis edildi. Hükümet, yılbaşında kanun hükmünde kararname olarak çıkarttığı başka bir düzenlemeyle denizde kurtarma operasyonları yapan Avrupa merkezli sivil toplum kuruluşlarına ait gemilerinin faaliyetlerini sınırlandırmıştı. »

2 Çin'de Genç İşsizliğine Çözüm

Çin'de genç işsizliğiyle mücadele amacıyla bir düzenleme yapıldı. Guangdong eyaletinde genç işsizliğe çözüm olarak 300 bin kişiyi kırsal bölgelere yollama kararı alındı.

125 milyonu aşkın nüfusa sahip bölge, aynı zamanda ülkenin en zengin eyaleti. Geçtiğimiz ay eyalet yönetimi, yüksekökol mezunlarının ve genç girişimcilerin kırsal bölgelerde iş bulmasına yardımcı olacağını açıkladı. Devlet Başkanı Şi Cinping de Aralık'ta "köy ekonomisinin yeniden canlandırılması" için kentte yaşayan gençlere çağrıda bulunmuştu.

Çin'de 16 ila 24 yaşında olup da kentlerde yaşayan gençlerin işsizlik oranı resmi rakamlara göre yüzde 19,6. Bu, şimdiye kadar bu konuda kayda geçirilen en yüksek oran.

Bu sene ise rekor seviyede öğrenci üniversiteden mezun olacak. Bu da yaklaşık 11,6 milyon kişinin daha iş arayacağı anlamına geliyor.

3 İspanya'da Kira Artışlarına Sınırlama

İspanya'da konut sorununa çözüm bulmak için ilk kez hükümet kira fiyatlarına müdahale etti. Azınlıktaki sol koalisyon hükümetinin hazırladığı ve ülke demokrasi tarihinde kira artışlarına sınırlama getiren ilk konut yasa tasarısı mecliste kabul edildi. Hükümet, bu tasarıyla bir-

likte özellikle gençler ve yoksullar için konutun "bir hak olarak tanıncacağını" savunuyor. Tasarıya karşı çıkan muhalefetteki sağ partiler ise "boş evlerin işgalinin daha da artacağını, arzın azalacağını ve fiyatların artacağını" ileri sürüyor. Başbakan Pedro Sanchez, tasarının kabul edilmesinin ardından yaptığı

açıklamada; "Bu yasa İspanyol demokrasisinin önemli bir dönüm noktasıdır. Konut sorunu toplumdaki eşitsizliğin yüzde 70'ini oluşturmaktadır" dedi.

4 Taliban'ın Kadın Çalışma Yasağına BM'den Tepki

Taliban'ın 15 Ağustos

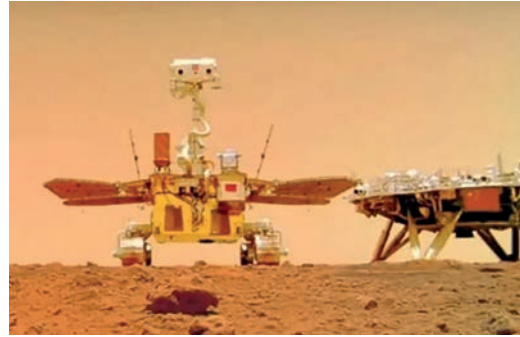
2021'de Afganistan yönetimine gelmesiyle ülkede kadınların çalışmasına ve kız çocuklarının eğitime alınmasına yönelik ciddi kısıtlamalar getirilmişti. Taliban yönetiminin kadınların günlük yaşama katılmasına yönelik engellemeleri sürüyor. Son olarak yönetim, Birleşmiş Milletler'de çalışan kadın personele çalışma yasağı getirdi. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Taliban yönetiminin BM kadın personeline getirdiği çalışma yasağını kınayan karar tasarısını onayladı. Türkiye'nin de eş sunuculuğunu üstlendiği tasarı, 15 üyeli BMGK'de oybirliğiyle kabul edildi. Kararda, Taliban yönetimine kadınlara

yönelik yasakları hızlı şekilde "geri çevirme" çağrısı yapıldı.

5 Çin'in Uzay Aracı Mars'ta Su Buldu

Çin'in uzay aracı

Zhurong'un verilerini inceleyen bilim insanları, Mars'ın düşük enlemlerinde yaşanabilir ortamlara işaret eden su kanıtları keşfetti. Bu keşif, suyun Mars'ta yalnızca katı veya gaz halinde olabileceğine yönelik önceki düşüncelere meydan okudu. Araştırma, yaklaşık 400 bin yıl öncesine kadar Mars'ta kar yağdığını veya don olduğunu gösterdi.

Bulgulara göre, kum tepelerindeki tuzlar, düşük sıcaklıklarda karın erimesine neden oldu. Bunun sonucunda da gezegen yüzeyinde tuzlu su ortaya çıktı. Geçen yıl yine Zhurong'dan elde edilen bulgular, gezegende 700 milyon yıl kadar yakın bir tarihte suyun mevcut

olabileceğine dair düşünceler doğurmuştu. Yeni kanıtlar bu tarihi çok daha öne çekmiş oldu.

6 Rus Kozmonot- lardan Uzak Yürüyüşü

Astronot ve kozmonotların, uzay keşfi ve araştırmaları sürüyor. Uluslararası Uzay İstasyonu'nda görevli iki Rus kozmonot, Sergey Prokopyev ve Dmitri Petelin, bakım çalışmaları için uzay yürüyüşüne çıktı. Bu uygulama, İnternet Servis Sağlayıcı tarihindeki 255. uzay yürüyüşü olarak kayıtlara geçti. 7 saat uzayda kalan kozmonotlar, modüller üzerinde güncelleme işlemleri yaparak, uzay istasyonunun daha verimli çalışmasını sağladı.

7 BM: "Haiti'de Nisan Ayında 600'dan Fazla Kişi Öldürüldü"

Birleşmiş Milletler, şiddet olaylarının sürdüğü Haiti'ye acilen

destek gücü gönderilmesi çağrısında bulundu.

BM, sadece nisan ayında 600'den fazla kişinin saldırılarda yaşamını kaybettiğini açıkladı. Haiti'de yılbaşından bu yana öldürülenlerin sayısının 846 olduğunu kaydeden BM, bu süre içerisinde 395 kişinin kaçırıldığını, 395 kişinin ise yaralandığını belirtti. BM, Haiti'ye "kesin ve acil" uluslararası müdahalenin şart olduğunu vurgulayarak, ülkede sonu gelmeyen bir şiddet döngüsü yaşandığına dikkat çekti.

Bölgenin en fakir ülkesi olarak bilinen Haiti'de güvenlik, siyasetin yanı sıra, sosyal ve sağlık hizmetleri ülkenin birçok yerinde çeteler tarafından kontrol ediliyor.

Ülkede adam kaçıрма, soygun, gasp, rüşvet, haraç ve çete savaşı yüzünden binlerce kişi evlerini terk etmek zorunda kaldı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

HAZİRAN AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

7	3	1	6	5	2	9	8	4
6	4	9	8	3	1	2	7	5
8	2	5	7	4	9	6	1	3
9	6	2	4	1	7	3	5	8
1	8	7	5	6	3	4	2	9
3	5	4	9	2	8	7	6	1
4	9	6	1	7	5	8	3	2
2	1	8	3	9	6	5	4	7
5	7	3	2	8	4	1	9	6

Sudoku Yapamayanlar İçin

1	3	6	4	7	9	2	5	8
5	9	8	1	2	6	7	4	3
7	2	4	5	3	8	6	9	1
4	6	7	9	1	3	5	8	2
9	1	5	2	8	7	3	6	4
2	8	3	6	5	4	1	7	9
8	7	1	3	4	5	9	2	6
3	4	9	7	6	2	8	1	5
6	5	2	8	9	1	4	3	7

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(b) Kifayet
- 2-(d) Magenta
- 3-(a) Arkadaş
- 4-(b) Topoloji
- 5-(c) Güreş
- 6-(b) Çin
- 7-(c) Mineral
- 8-(d) Işık
- 9-(a) Tınaz
- 10-(b) Nacak
- 11-(d) Vitray
- 12-(c) İrmik

- 1-(c) İnce metal yaprak
- 2-(c) Çelik dolap
- 3-(d) Makam sırası
- 4-(d) Zarif, güzel
- 5-(a) Hristiyan kadın
- 6-(c) Ülkü, mefkure
- 7-(a) Küçük süs eşyası
- 8-(b) Birkî örtüsü
- 9-(a) Yer kırığı
- 10-(d) Bağlanmış
- 11-(b) Yanılısma
- 12-(a) Aşırı, uç
- 13-(b) Çapraz dokunmuş kumaş
- 14-(c) Sağlam başlık
- 15-(a) Bakır su kabı

Kare Bulmaca

1	S	E	L	M	İ	A	N	D	A	K	O	Z	A	N	
2	A	S	O	R	T	İ	■	A	L	A	İ	N	■	Z	A
3	L	A	R	■	K	T	E	N	İ	D	Y	U	M	■	Z
4	İ	R	O	N	İ	■	M	A	K	İ	■	R	O	T	A
5	H	E	■	A	■	U	A	■	A	M	A	■	Z	A	R
6	■	T	E	R	A	S	■	T	N	■	S	T	O	R	■
7	T	■	M	İ	L	■	P	A	T	R	A	■	L	A	T
8	O	R	A	N	■	B	A	R	E	T	■	S	E	N	E
9	P	A	R	■	B	E	S	İ	■	L	E	K	■	T	R
10	A	S	E	T	O	N	■	H	O	■	B	İ	R	U	N
11	L	A	■	E	T	E	K	■	R	U	A	■	İ	L	E
12	A	T	İ	K	■	K	E	B	İ	R	■	İ	S	A	■
13	K	■	F	İ	T	■	R	O	G	A	R	■	A	■	İ
14	■	K	A	R	E	S	İ	■	A	L	■	U	L	U	S
15	K	A	D	■	R	E	M	İ	M	■	K	R	E	M	A
16	A	D	E	S	E	■	A	R	İ	F	■	■	■	■	■
17	S	R	■	E	K	E	N	E	■	A	■	■	■	■	■
18	N	A	M	Z	E	T	■	M	O	R	■	■	■	■	■
19	A	N	■	İ	M	A	N	■	B	U	■	■	■	■	■
20	K	■	Ö	N	E	L	■	T	A	K	■	■	■	■	■

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Zübyede Nil ve
Melis Ece Kalay, *Antalya*

Ela Kaya, *İstanbul*

Yiğit Özcan, *Ankara*

Ali Asaf Çolak, *İstanbul*

Ekin Yılmaz,
Antalya

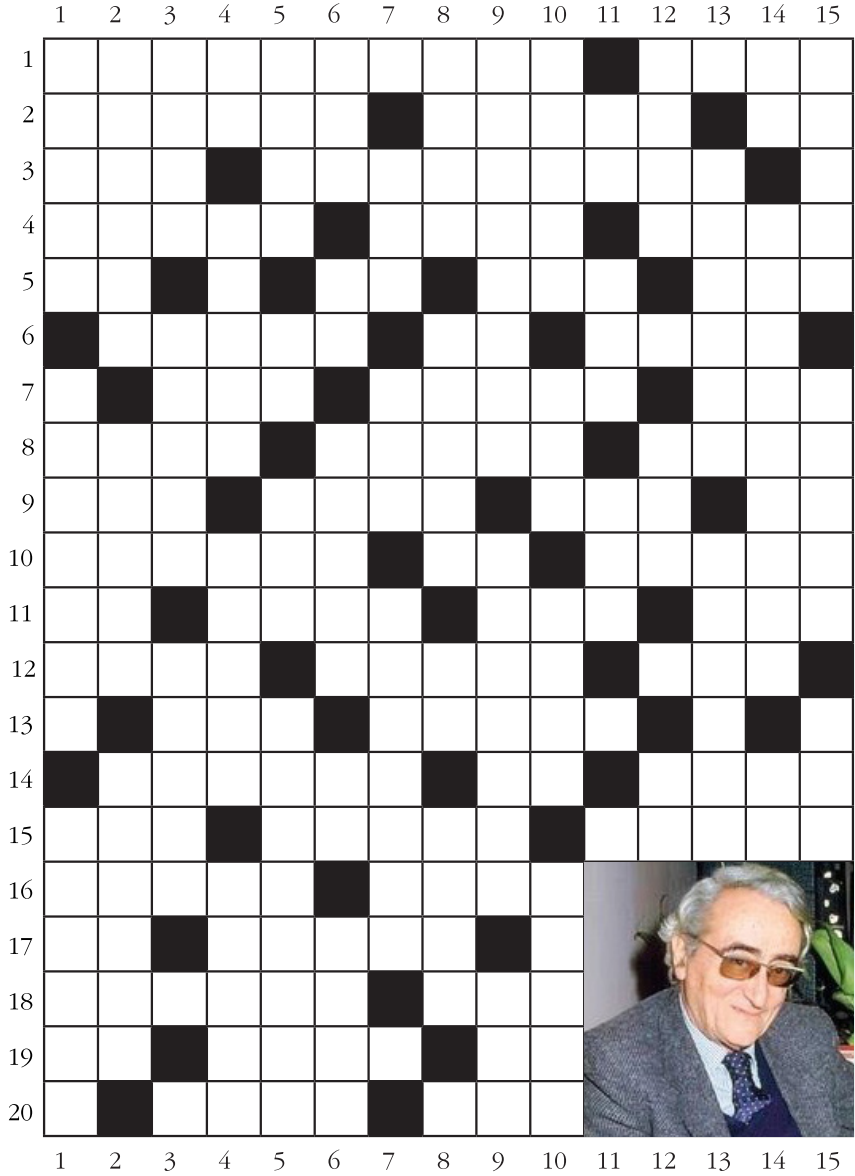
Arda Tunç Karakoyun,
Balıkesir

Asel Köseoğlu ve Zümra Köseoğlu

İpek ve Arhan Bultan, *Ankara*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-1921-2010 yılları arasında yaşamış olup birçok besteye imza atmış olan fotoğrafta görülen müzisyenimiz.- Şair. 2-Birbirine uygun renk ve yapıda olan giysi.-'.... Delon' (ünlü Fransız sinema sanatçısı).-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti. 3-Bir çoğul eki.- Yumuşakçaların solunum organı. 4-Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.-Akdeniz'e özgü bitki örtüsü.-Geminin yada uçağın izlediği yol. 5-Helyumun simgesi.-Ukrayna'nın plaka işareti.-Gözleri görmeyen.-Tavlada kullanılan gereç. 6-Bir yapının damında çevresi, üstü açık yer-Tunus'un plaka işareti.- Ağaç, kumaş gibi malzemelerden yapılmış bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan perde. 7-Makinelerde hareketi ileten silindirel eklenti.-Yunanistan'da bir liman kenti.-Sakinmak, sakındırmak. 8-Cezayir'de bir liman kenti.- Bir tür süs iğnesi.-Bir zaman birimi. 9-Golfta topun deliğe girebilmesi için gerekli vuruş sayısı.- Bir şeyi istenilen durumda tutmak veya oturtmak için kullanılan malzeme.- Arnavutluk'un para birimi.-Türkiye'nin plaka işareti. 10-Eritken olarak zamta kullanılan rensiz, hoş kokulu, alev alır bir sıvı.-Holmiyumun simgesi.- Osmanlı sarayında Harem dairesinin ve Enderun'un dışında kalan bölüm. 11-Bir nota.- Giysinin alt kenarı.-İskambilde bir kağıt.-Bir bağlaç. 12-Çevik.- Yaşça büyük, yaşlı.-Bir peygamber adı. 13-Uygun,elverişli.- Kanalizasyona inmek ve tıkanıklığı gidermek üzere yapılmış özel baca. 14-Balikesir ilinin eski adı.-Hile.-Ankara'nın bir semti. 15-Men etmek, engel olmak.-Kemiğin çürümesi.- Sütün yüzünde toplanan yağlı katman. 16-Mercek.- Çok anlayışlı ve sezgili kimse. 17-Stronsiyumun simgesi.-Ekime elverişli yer. 18-Aday.-Bir renk. 19-Tarla sınırı.-İnanç.-Bir işaret sıfatı. 20-Bir işin tamamlanması için tanınan ek süre-Bayramlarda caddelere kurulan süslü kemer.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1- '..... Omur-tak' (1889-1954 yılları arasında yaşamış olup Kurtuluş savaşı ve Birinci Dünya Savaşında görev almış , Türkiye'nin 4. Genel Kurmay Başkanı.- Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkarılan bir bitki.- Bir sütunun gövdesini oluşturan silindirik biçimindeki taşların her biri. 2-Tut-saklık.-Gözlem.- Saat, pusula gibi araçlarda, üzerinde yazı, rakam veya başka işaretler bulunan düzlem. 3-İtalyan yönetmen Paolo Sorrentino'nun 2018 yapımı bir filmi.-Belirti, işaret.-Anlatım, söyleyiş. 4-Tıpta gelişmiş bir tanı tekniğinin kısa adı.-İnce yapılı.-Pembe renkte eti lezzetli bir balık türü.- Sezme, duyma, anlama. 5-Herhangi bir güdü ya da davranımı belirleyen şey.-Bir renk.- Uzun konçlu, kapalı ayakkabı.- Kars civarına yerleşmiş bir Türk boyu. 6-İlişkin, dair.-Akıl.- Herhangi bir şey üzerindeki ufak leke, nokta.-Tavlada bir sayı.- Setilik alkolün diğer adı. 7-Eski dilde bağışsak.- Bazı top oyunlarında oyunculardan birinin topu takım arkadaşına geçirmesi.-Eli açıklar, cömertler anlamında bir sözcük. 8-İneğin, süttten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu.- Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren söz veya gün.-'... Derek' (ABD'li ünlü aktrist).- Ok veya kurşun atılan nişan tahtası. 9-Ispanya'da bir liman kenti.- Japon kağıt katlama sanatı.- Göçebelere konak yeri. 10-Geçmiş uzun zamana dayanan.-Lüksemburg radyo-tv kanalının kısa adı.-Asya ile Avrupa kıtasını ayıran sıradağlar.- Haklıyı haksızdan ayıran, adaletli. 11-Su değirmenlerinde üst taşı döndüren demir.-Baston.-Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Eğitim Bilişim Ağı'nın kısa adı. 12-Haysiyet.-Kayak.-Tümör. 13-Büyük, gösterişli mezar.- Küçük kitapçık. 14-Yetmez miktarda.-Zehirli bir örümcek türü.- Halk dilinde karın şişliği, kursak bozukluğu. 15-Bakma, bakış.- Çinkolu kurşun alaşımına verilen ad.- Bir olayın işlemlerini sağlamak.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

YENİ DÜNYA SATRANÇ ŞAMPİYONU ÇİN'DEN DİNG LİREN

Önceki Dünya Şampiyonluğu final maçını Rus oyuncu Ian Nepomniachtchi karşısında kayıpsız kazanan Norveçli şampiyon Magnus Carlsen, geçen yılki adaylar turnuvasını yine Nepomniachtchi kazanınca bu yılki unvan maçında oynamayacağını açıkladı. Böylece, adaylar turnuvasının birincisi ve ikincisine final maçı yaptırıldı. 9 Nisan – 1 Mayıs 2023 tarihlerinde Kazakistan'ın başkenti Astana'da oynanan maçta ağır tempo oyunları 7-7 beraberlikle bitince hızlı tempoda oynanan eşitlik bozma maçlarında Çinli Liren üç beraberlikten sonra dördüncü oyunu kazanarak Dünya şampiyonu olan ilk Çinli olarak tarihe geçti.

Ding Liren – Ian Nepomniachtchi, 2023 Dünya Şampiyonluğu Finali 4. Tur

Beyaz, bir piyon geride ama rakibinin iki kanatta da bingçe piyonları var ve son hamlesi 28... Ad4 de pek ustaca değil. İkinci oyunu kaybeden Liren, kazanmak için risk almaya karar veriyor. 29.Kxd4 cxd4 30.Ab3 g5?! Hatalı sürüş. 30...d3 daha iyi. 31.Axd4 Vg6 32.g4 fxg3 (g.a.) 33.fxg3 h5 34.Af5 Kh7 35.Ve4 Şh8 36.e7 Vf7 37.d6 cxd6 38.Axd6 Vg8? Beyaz at siyah kaleleri tahdandan siliyor. 39.Axe8 Vxe8 40.Ve6 Şg7 41.Kf1 Kh6 42.Kd1 f5 43.Ve5+ Şf7 44.Vxf5 Kf6 45.Vh7+ Şe6 46.Vg7 Kg6 47.Vf8 Siyah terk etti. 1-0

Ding Liren – Ian Nepomniachtchi, 2023 Dünya Şampiyonluğu Finali 6. Tur

Beyaz'ın d piyonunu sürüşünün vezire çıkma yolcuğundan çok bir mat ağı örgüsünün parçası olduğu çok sonra anlaşılacak. Bu aldatıcı sürüş Siyah'a da boşuna piyon sürdürüyor. 41...a2? 42.Vc7! Şh7 Siyah şimdi ayıyor ama çok geç. 43.Ag6+ Fxg6 44.Vxg7 mat oluyor. 43. Ag6 Kg8

44.Vf7! Siyah terk etti.**1-0** Vezir fedalı iki ayrı mat tehdidinden kaçış yok: 44...Fxb6 45.hxg6+ Şh8 46.Vxg8 Şxg8 47.Ka8# veya 44...Vxc3 45.Vxg8+ Şxg8 46.Ka8+ Şf7 47.Kf8# Lütfen, d5 piyonunun rolüne dikkat!

BİR BÜYÜKUSTAMIZ DAHA OLDU

4-12 Mayıs 2023 tarihlerinde Azerbaycan'ın başkenti Baku'da oynanan Uluslararası Baku Açık Satranç Turnuvası'nda 9 turda 5,5 puan toplayan Cem Kaan Gökerkan, gerekli normlarını tamamladı ve büyükusta oldu.

Cem Kaan Gökerkan – Alexandr Predke, Baku Açık, 2023, 8. Tur

Sicilya Savunması Taimanov devam yolundan gelinen yandaki konumda şah kanadında ilerleyen beyaz piyonlar oyunun kaderini belirleyecek. Siyah şahın merkezde kalışı da ayrı bir zayıflık. **21...fxg5 22.h6 gxh6 23.Kxh6 g4?** Siyah, başka zayıflıklar aramalıydı. 23...Ab8 veya 23...Kc8 gibi. **24.Fe2 Kg8** Piyonun birini tutuyor diğerini bırakıyor. **25.Kxh7 Ff6 26.Kh6 g3 27.Vf3 Fg5 28.Fxg5 Kxg5 29.Ve3 Kg8** Sürekli baskı sonuç

verecek. **30.Kg1 Ad4 31.Fd3 g2 32.Vf2 a5 33.Kxg2 Kxg2** Bir piyon daha yitiren Siyah, açıkta kalan şahını savunmaya çalışacak. 33...Şd7 34.Kh7 Şc8 yoluyla şahını vezir kanadına kaçırmayı sonu belirsiz bir seçenek olabilirmiş. **34.Vxg2 Ve7 35.Ae2 Vf8 36.Vh1 Axe2 37.Fb5+ Kd7** Başka seçenek yok. 37...Şe7 38.Vh4# **38.Kh8 Fg8 39.Vh5+ Şd8 40.Vg5+ Şc7 41.Kxg8 Kh7** Birinci yataydan kale ile şah çekip veziri düşürmek istiyor ama Gökerkan çok dikkatli, veziri almak için acele etmiyor. Önce hava deliği açıyor. **42.c3 Kh1+ 43.Şc2** Siyah terk etti. **1-0**

Cem Kaan Gökerkan – Süleyman Süleymanlı, Baku Açık, 2023, 1. Tur

Beyaz, kalite geride oynuyor ama Siyah, atların gazabına uğruyor. Yandaki konumda **42.Ac7 Kc8 43.Ad6** yolu da etkili ancak Beyaz oyunu daha hızlı bitirmek niyetinde. **42.Aef6 Fe6 43.Kg1** (44.Kg8+ mat tehdidi.) **43...Fxd5 44.Kg8+ Şe7 45.Axd5+** Şah – kale çatalından kurtulamayacağını gören Siyah terk etti. **1-0** 45...Şd7 46.Kxa8 Kxa8 47.Ab6+ veya 45...Şe6 46.Kxa8 Kxa8 47.Ac7+

mustafayildiz@butundunya.com.tr

Bize Gönderilen Kitaplardan

Dünya Mitolojisinde Kadınlar

Tanrıçalar, Kahramanlar ve Canavarlar

Jenny Williamson,
Genn McMenemy
Say Yayınları

Mitolojide Yunan tanrıçası Athena ve Mısır tanrıçası İsis hakkında çok şey yazıldı. Peki ya gökyüzündeki bir delikten dünyamıza düşen İrokua mitolojisinin Gökyüzü Kadını veya iki dünya arasında dolaşan Koreli kahraman Prenses Bari gibi dünyanın dört bir yanındaki mitolojik karakterler hakkında neler biliyoruz? Güçlü tanrıçaların, kudretli kraliçelerin ve efsanevi yaratıkların bilinmeyen özelliklerini gözler önüne seren Dünya Mitolojisinde Kadınlar: Tanrıçalar, Kahramanlar ve Canavarlar

mitoloji ve folklorun büyüleyici kadınlarını keşfe çağırıyor. Çeşitli mitolojilerden destansı kadınların öyküsünü anlatan bu kitapta kahramanlardan tanrıçalara, toplum liderlerinden tuhaf canavarlara kadar savaşçı, bilge, şefkatli ve kurnaz kadınlarla karşılaşacaksınız. Her kültürün bu ilgi çekici hikâyelerde kuralları alt üst eden kadınlardan öğreneceği çok şey var.

Bir Uludağ Efsanesi

Bahar ve Kış'ın Mücadelesi
Çiçek Çizimleri ve Minyatürlerle

Lâmiî Çelebi
Büyüyenay Yayınları

Osmanlıyı imparatorluğa erıştiren, fâtihtir Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni döneminde Bursa'da Farsça, Arapça ve Türkçe lehçelerden çok sayıda yapıtı Türkçeye kazandıran, yazar, şair, nakkaş, bilgin Lâmiî'nin daha

önce yayımlanan “latifeler Kitabı” ardından bir doğa destanı olan bu yapıtla Mustafa Kirenci “toplumsal bellek yitimine” karşı savaşını sürdürürken, 500 yıllık bir özlemi de gideriyor: “Ben fakir-i hakir, çaresiz, dertli ve günahkâr olarak bilinen; Lâmiî... Bazı vefalı sadık dostlar ve temiz kalpli kardeşlerle kendi uzlet hanemde oturuyorduk. “Akıllı kimseler konuştuğu zaman kalpler aydınlanır” sözü anlamınca vakit be vakit himmetler, iyilikler ve ihsanlar bahşeden zikir hali içinde; vakit be vakit de “Kuşkusuz bilginin lezzeti, cennetleri ve o cennette yaşayanların hayatı gibidir.” sözünün anlamınca ilim ve hikmet nakliyle her vesileyle sevk-i kelâm olunuyordu. Bir münasebetle söz Bursa’nın cennet gibi yaylaklarına, dağlarına, kaynaklarına, nehirlerine, çayırılarına, Hızır sıfatlı yeşilliklerine, mesirelerine, nâr-ı Musa gibi aydınlık çiçeklerine; canları besleyen havasına, hafif ve tatlı rüzgârlarına; safa verici huzurlu meltemlerine intikal etti. Söz söylemeyi bilen, beyanlarının her biri güzel, sevimli ve latif ehl-i irfan, Uludağ’ı ve onun bulunduğu mülkün menzillerinin vasıflarını anlatıyor; Ali gibi tesirli, güzel ve yerinde söz söyleyen üstadların her biri Dül-dül’üne süvari olup söz meydanına giriyordu... Niyaz ve uzlet erbabına miraç, safa ve vahdet ashabına

hidayet yolu olan bu yerin tan vakti tecelli nuruyla seher gibi kalbe teselli verdiğini dostlar anlattıktan sonra: “Böyle olduğu halde, yazık ki adı hâlâ Keşiş Dağı’dır. Bu ad yanlış ve ayıptır.” diye hayıflandılar...”

Marangoz

Emine Gürsoy Naskali

Paradigma
Akademi
Yayınları

Celal Bayar’ın torunu, ülkemizin önde gelen kültür tarihçisi Emine

Gürsoy Naskali’nin Marangoz kitabında marangozluk eğitiminin Cumhuriyet döneminde temellendirilmesi, marangozluk okulunda öğretilen dersler; marangoz peygamberler ve marangoz adıyla anılan tarihi şahsiyetler; ve Türk lehçelerinde marangozlukta kullanılan terimler; ağaç işçiliğinin çeşitleri; marangozluk mesleğinde ince işçilik gerektiren lüthiyelik; errenin yani bıçkının çıkardığı sesin zikirde taklit edilerek çıkarılması gibi konular ele alınıyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: YAĞMUR ERİKEL YILMAZ, ANKARA

Evren zalimliğini güçle besliyor...

Gelecek... İnsanlığın Dünya'yı terk ettiği bir gelecek. Tufan başladığında insanlara çok benzer fiziksel özellikler taşıyan Atherionlar tarafından kurtarılan Dünya Halkları, onlar aracılığıyla Zebous Galaktik Birliğine kabul edilir ve koloniler hâlinde pek çok gezegene yayılır. Nihayet huzuru bulduğunu sanan insanlık, daha kaotik bir düzene düştüğünü öğrendiğinde olacıklardan kaçınmak için çok geç kalmıştır. Zamanın Gözü asırlar sonra tekrar hayat bulmuştur ve onun yaşaması için tek bir şart koşulmuştur: Atherionların kutsal tapınağına tutsak bir hayat. Geleceği ve geçmişi gören gözlerin sahibi genç bir kız, Arialleena Darvethi. Emellerine ulaşmak için Zamanın Gözü'ne ihtiyacı olan kötücül varlıkların peşine düşmesiyle Arialleena için mahkûm olduğu hayat biter ve bilinmezliklerle dolu bir kaçış başlar. Galaksinin kaderi genç kızın narın omuzlarına yüklenmişken kendi canavarlarıyla yüzleşen soğukkanlı, esrarengiz bir adamın yardım eline sıkı sıkıya tutunur. Uzayın sonsuzluğunda oradan oraya sürüklenen Aria ile Kean güç ve iktidar hırsının dinmediği Galaktik Halkların arasında ihanet ve tuzaklarla yüzleşirken kendi yollarını çizebilecekler midir? Bilinmezlik merak doğurur... Merak ise bilinmezliğe muhtaçtır.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Ö M E R K A D R İ K O R A Y

1888'de İstanbul'da doğdu. Hekim Binbaşı Bekir Bey'in oğluydu. 1908'de Harp Okulu'nu Piyade Teğmen olarak bitirdi. 1913'de üsteğmen rütbesi ile Harita Komisyonu'nda görevlendirildi. Balkan Savaşı ardından Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Topografya şubesi müdürü iken 1916-17 yıllarında Berlin'e giderek bazı kurslara katıldı. Plançetenin yeterli olmadığını gördü, hava fotogrametrinin kullanımının önemi ve gereğini anladı. İstiklâl Savaşı'na katıldı. 1921'de Ankara'ya geldi. Jeodezi öğrenimi için Almanya'ya gitti. Hugershoff'un öğrencisi oldu. Almanya'da Yüksek Mühendislik öğrenimini 1928'de tamamladı. Harita Genel Müdürlüğü'nde

döndü. Hava fotogrametrisi için üst makamları ikna etti. 1941-1945 yılları arasında Harita Genel Müdür Yardımcılığı; 1945-1951 arasında Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Harp Madalyası, Harp Liyakat Madalyası, Harp İftihar Madalyası, İstiklal Madalyası ile taltif edildi. Çok sayıda bilimsel makale yazdı. Çevriler yaptı. Haziran 1941'de MEB Hasan-Ali Yücel başkanlığında toplanan Birinci Coğrafya Kongresi'nde alınan kararla oluşturulmak istenen Türk Coğrafya Kurumu'nun kurucuları arasında yer aldı. Öncü asker ressamlardan biriydi.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320